

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Π.Μ.Σ. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**«Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από την
προστασία και διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς: Η
διεθνής εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας»**

ΚΑΤΣΙΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

A.M. 1215M070

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ι. ΤΣΑΛΤΑΣ

ΑΘΗΝΑ, 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	3
Εισαγωγή	4
1. Οι Διεθνείς Οργανισμοί και οι Διεθνείς Συμβάσεις στο πλαίσιο της προστασίας και διαχείρισης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς	8
1.1 Πολιτισμός και Κουλτούρα: Έννοιες και ορισμοί	8
1.2. Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικά αγαθά και Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Έννοιες και Ορισμοί	9
1.2.1 Ο Νόμος 3028/02 για τα πολιτιστικά αγαθά	13
1.3. Οι Διεθνείς Οργανισμοί	14
1.3.1. Ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (Unesco)	15
1.3.2. Το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM)	16
1.3.3. Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χωρών (ICOMOS)	16
1.3.4 Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)	17
1.4. Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο	17
2. Η διασύνδεση της βιώσιμης ανάπτυξης με την πολιτιστική κληρονομιά	27
2.1. Το Ψήφισμα Hangzhou : Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies	33
2.2. Η Σύμβαση-πλαίσιο για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία (Faro Convention)	36
2.3 Η 2030 Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	38
2.4 Η Πολιτιστική Βιώσιμη Ανάπτυξη μέσα από τη μελέτη περίπτωσης της πόλης Dubrovnik	42
2.5 Μελέτη Περίπτωσης της πόλης Noyon	45
3. Μελέτη Περίπτωσης της Ελλάδας	48
3.1 Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία	48

3.2	Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού.....	49
3.3	Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων.....	49
3.4	Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών	50
3.5	Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα	50
3.6	Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμεικής - Ίδρυμα Οικογενείας Γεωργίου Ψαροπούλου.....	51
3.7	Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος -Εθνικό Ιστορικό Μουσείο ..	51
3.8	Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης.....	52
3.9	Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου.....	53
3.10	Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης.....	54
3.11	Λύκειον των Ελληνίδων.....	54
3.12	Μουσείο Ακρόπολης.....	55
3.13	Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης.....	55
3.14	Μουσείο Μπενάκη.....	56
3.15	Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.....	57
3.16	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου.....	58
3.17	Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.....	58
	Συμπεράσματα.....	59
	Συμπεράσματα	61
	Πηγές.....	65
	Παράρτημα	76

Ευχαριστίες

Η υλοποίηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την υποστήριξη και καθοδήγηση του επιβλέποντος καθηγητή μου, κ. Τσάλτα Γρηγόρη, προκειμένου να δρομολογήσω την έρευνα μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Μπούρτζη Τηλέμαχο, για τις κατευθύνσεις και διορθώσεις ώστε να επιτευχθεί η εκπόνηση της εργασίας.

Εισαγωγή

Ο 21ος αιώνας έχει αναγνωριστεί ως ο αιώνας της παγκοσμιοποίησης. Παρόλο που τα οφέλη είναι εμφανή στην οικονομία, δεν συμβαίνει το ίδιο όσον αφορά το χώρο του πολιτισμού.¹ Μερικοί επιστήμονες δηλώνουν ότι η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση είναι μια αναπόφευκτη συνέπεια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, αν και οι άλλοι προτείνουν ότι αυτά τα δύο διαφορετικά φαινόμενα, ενώ είναι αλληλοσχετιζόμενα, δεν συνδέονται αναπόφευκτα μεταξύ τους.

Στη σχετική βιβλιογραφία αναγνωρίζεται ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση έχει πολλά θετικά οφέλη, ενώ η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση έχει σημαντικές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες αρνητικές κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και οικονομικές συνέπειες. Για αυτό το λόγο η κάθε κοινότητα έχει την υποχρέωση να διαφυλάξει τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα που αναδεικνύουν την ταυτότητα της αλλά και τη διαφορετικότητα της.²

Η πολιτισμική κληρονομιά μιας χώρας είναι το σύνολο των πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονται σε έναν τόπο, δηλαδή τα γνωρίσματα εκείνα του λαού ή του τόπου που δημιουργήθηκαν στο παρελθόν και είναι σχετικά με την ιστορική του διαδρομή.³ Το μνημείο είναι πολιτιστικός πόρος που είναι στο επίκεντρο του πολιτισμικού γίνεσθαι που βρίσκεται με το τουρισμό, τον εκπαιδευτικό ρόλο και την οικονομική ανάπτυξη.⁴

Η πολιτισμική κληρονομιά χωρίζεται σε υλική και άυλη μορφή. Στην υλική περιλαμβάνονται κινητές, ακίνητες καθώς και υποβρύχιες μορφές τέχνης και πολιτισμού (π.χ. πίνακες ζωγραφικής, αγάλματα, αρχαιολογικοί χώροι, ναυάγια και υποβρύχια ερείπια). Στην άυλη κληρονομιά περιλαμβάνονται προφορικές παραδόσεις, παραστατικές τέχνες και τελετουργίες. Τέλος, μια ακόμα μορφή πολιτισμικής κληρονομιάς είναι και η φυσική κληρονομιά στην οποία περιλαμβάνονται πολιτιστικά τοπία και φυσικοί, βιολογικοί και γεωλογικοί σχηματισμοί.

¹ Gražulevičiūtė, I., «Cultural Heritage in the Context of Sustainable Development», *Environmental research, engineering and management*, No.3(37)

² Ibid

³ Παυλογεωργάτος, Γ., *Διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς*, εκδ. Επίκεντρο, 2005

⁴ Λάββας, Γ., *Ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης*, εκδ. οίκος Μελισσα, 2010

Τα πολιτιστικά αγαθά, οι υπηρεσίες και η πνευματική ιδιοκτησία στο παγκόσμιο εμπόριο, καθώς και οι απειλές για τις πολιτιστικές ταυτότητες και διαφορές σχετίζονται με τη σύγχρονη παγκοσμιοποίηση. Η προστασία και προαγωγή της πολιτιστικής πολυμορφίας έχει καταστεί ζωτικής σημασίας για τα οικουμενικά ανθρώπινα δικαιώματα, τις θεμελιώδεις ελευθερίες, μαζί με την εξασφάλιση της οικολογικής και της γενετικής ποικιλομορφίας. Αυτή η άποψη βασίζεται στην αντίληψη ότι η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν υπάρχει αρμονία και ευθυγράμμιση μεταξύ των στόχων της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, της περιβαλλοντικής ευθύνης και της οικονομικής βιωσιμότητας.⁵

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει επικεντρωθεί σε ένα περιβαλλοντικό πλαίσιο, δηλαδή δίνει προτεραιότητα στο ζήτημα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Πλέον η έννοια έχει ωριμάσει και έχει δοθεί έμφαση στην κοινωνική και οικονομική διάσταση της ανάπτυξης. Πράγματι, η σύγχρονη επικρατούσα τάση για την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η παρουσίαση της ως μια τρισδιάστατη αντίληψη που χαρακτηρίζει τη διασύνδεση μεταξύ του περιβάλλοντος, της οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας.⁶

Η έννοια βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) έχει αποδοθεί στα ελληνικά με τον όρο «αειφόρος ανάπτυξη» και έχει προσδιοριστεί ως η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις τωρινές αναγκαιότητες του ανθρώπου χωρίς να βάλει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενιών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες.⁷

Η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη ή αλλιώς «αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη» είναι στη Σύμβαση για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Ζωντανών Πόρων της Ανοιχτής Θάλασσας (Γενεύη, 1958) και στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (Montego Bay, 1962). Στην πρώτη σύμβαση, συσχετίζεται η

⁵ Nurse, N., «Culture as the Fourth Pillar of Sustainable Development», *Institute of International Relations*, University of the West Indies

⁶ Ibid

⁷ Ευρωπαϊκή στρατηγική για βιώσιμη ανάπτυξη

(πηγή:http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/16/02/index.tkl?lang=gr&all=1&pos=209&s=1&e=10)

διατήρηση των βιολογικών πόρων με τη βιώσιμη ανάπτυξη και η δεύτερη σύμβαση αφορά την ορθολογική χρήση των θαλασσιών αλιευμάτων.⁸

Στη συνέχεια, το 1992 στο Ρίο πραγματοποιήθηκε η Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στην οποία αναφέρθηκε πρώτη φορά ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη». Στη Συνδιάσκεψη η διεθνής κοινότητα συμφώνησε ότι η ανάπτυξη και το περιβάλλον, βρίσκονται σε αλληλένδετη σχέση και ότι είναι αναγκαίο να υπάρξει κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων και έτσι δημοσιεύτηκε η έκθεση «Το Κοινό μας Μέλλον» ή αλλιώς «Έκθεση Brundland». Η έκθεση αυτή συντάχθηκε από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) και πήρε το όνομα της από την πρόεδρο της επιτροπής, Gro Harlem Brundland. Το περιεχόμενο της έκθεσης είχε αποσκοπούσε στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσα από στρατηγικές που αφορούν το περιβάλλον και όρισαν ως χρονικό ορίζοντα μέχρι το 2000 αλλά και μετέπειτα.

Η επιτροπή συγκρότησε έναν παγκόσμιο οδηγό αλλαγών που ονομάστηκε «a global agenda for change». Αν και κατά τη διάρκεια των συσκέψεων, συζητήθηκε ότι πρέπει να επικεντρωθούν σε ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και σε οτιδήποτε αφορά το ζήτημα της ανάπτυξης να εστιάσει στην οικονομική μεγέθυνση.⁹ Η λεγόμενη έκθεση όρισε ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης, το οποίο θα «ανταποκρινόταν στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να περιορίζει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενιών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση παρουσιάζει ένα νέο τρόπο προόδου και εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας, έτσι ώστε να καταφέρει να διατηρήσει τους φυσικούς πόρους του πλανήτη για τις επόμενες γενιές, μέσα από κατάλληλες οικονομικές συνθήκες χωρίς προβλήματα.¹⁰ Από την μια πλευρά, παρουσιάζει τα στοιχεία που δημιουργούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα και από την άλλη επανακαθορίζει την ανάπτυξη και την επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης.¹¹ Η επιτροπή που συνέταξε την έκθεση αποσκοπεί στη δημιουργία νέων συνθηκών οικονομικής ανάπτυξης που θα υποστηρίζουν το

⁸ Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ. Ι, *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1993

⁹ Ibid.

¹⁰ Δούση, Ε., *Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση σε κρίση, Ρίο+20:Υποσχέσεις με αθέβαιη εφαρμογή*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2014

¹¹ Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ. Ι, *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1993

περιβαλλοντικό πλαίσιο. Τέλος, αναγνωρίζεται η αλληλένδετη σχέση ανάμεσα στα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.¹²

Ο John Hawkes στη μελέτη του που δημοσιεύτηκε το 2001 με τίτλο «The Fourth Pillar of sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning» υποστήριξε πως οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης συνδέονται μεταξύ τους και διαθέτουν πολιτισμικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα :

- ο πολιτισμός επηρεάζει την υγιή κοινωνία γιατί έχει επίδραση πάνω στους ανθρώπους.
- εφόσον η προστασία του περιβάλλοντος ενταχθεί στον πολιτισμό, τελεσφορεί.
- ο κοινός στόχος αποτελεί τη βάση για την ευημερία.¹³

Αφού αναλύθηκαν τα ζητήματα της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και της βιώσιμης ανάπτυξης, η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει:

- Η παρουσίαση της διεθνούς βιβλιογραφίας, όσον αφορά την προστασία και διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Την διασύνδεση της βιώσιμης ανάπτυξης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Την παρουσίαση μελέτης περιπτώσεων από τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τα παραπάνω ζητήματα/
- Την παρουσίαση πολιτιστικών φορέων και οργανισμών στην Ελλάδα που διαχειρίζονται την προστασία του πολιτισμού.

¹² Ibid.

¹³ Βινιεράτου- Μποσινάκη, Μ., *Ευρωπαϊκή Προοπτική της Τοπικής Αυτοδίοικησης και Πολιτισμός: Μια νέα θεώρηση της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης, μέσα από τον πολιτισμό*, Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2016

1. Οι Διεθνείς Οργανισμοί και οι Διεθνείς Συμβάσεις στο πλαίσιο της προστασίας και διαχείρισης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

1.1 Πολιτισμός και Κουλτούρα: Έννοιες και ορισμοί

Κατά την άποψη του Edward Burnett Tylor¹⁴ η έννοια της **κουλτούρας** είναι συνυφασμένη με τον **πολιτισμό**. Πιο συγκεκριμένα, «Κουλτούρα ή πολιτισμός, νοούμενη με το ευρύτερο εθνολογικό της νόημα, σημαίνει αυτό το σύνθετο όλον που περιλαμβάνει τη γνώση, τις πεποιθήσεις, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και τις άλλες ικανότητες ή συνήθειες που αποκτήθηκαν από τον άνθρωπο ως μέλος της κοινωνίας.»¹⁵ Ο ορισμός που δίνει ο Tylor στην κουλτούρα εκφράζει αφενός ότι δεν διαχωρίζεται η «κουλτούρα» από τον «πολιτισμό» αλλά προηγείται η «κουλτούρα» εξαιτίας του γεγονότος ότι η ετυμολογία της λέξης «πολιτισμός» συνδέεται με την οργάνωση των πόλεων και τα κατορθώματα που διαμορφώθηκαν σ' αυτές και αφετέρου θεωρεί πως η κουλτούρα έχει αποκτηθεί από άνθρωπο και δεν έχει κληρονομηθεί.

Ο Fernand Braudel¹⁶ εξηγεί πως από το 1850 που διαμορφώθηκε η έννοια του πολιτισμού, «τείνει να αποκτήσει νέα σημασία, τελείως διαφορετική, δηλώνοντας το σύνολο των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει ή συλλογική ζωή μιας ομάδας η μιας εποχής».¹⁷

Ο Max Weber¹⁸ ορίζει τον πολιτισμό ως εξής: «...Η έννοια του πολιτισμού είναι μια έννοια με αξία. Η εμπειρική πραγματικότητα γίνεται ο “πολιτισμός” για εμάς και

¹⁴ Ο Edward Burnett Tylor (1832-1917) ήταν Βρετανός ανθρωπολόγος και ιδρυτής της Πολιτιστικής Ανθρωπολογίας (πηγή: <https://www.britannica.com/biography/Edward-Burnett-Tylor>)

¹⁵ Denys Cuche, *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες*, (Τυπωθήτω), 33

¹⁶ Ο Fernand Braudel (1902 - 1985) ήταν σπουδαίος Γάλλος ιστορικός του 20^{ου} αιώνα. (πηγή: <https://www.britannica.com/biography/Fernand-Braudel>)

¹⁷ Fernand Braudel, *Γραμματική των πολιτισμών*, (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης), 56

¹⁸ Ο Karl Emil Maximilian "Max" Weber (1864-1920) ήταν Γερμανός κοινωνιολόγος, φιλόσοφος, νομικός, και πολιτικός οικονομολόγος, ο οποίος επηρέασε την κοινωνική θεωρία και την κοινωνική έρευνα. (πηγή: <https://www.britannica.com/biography/Max-Weber-German-sociologist>)

στο βαθμό που το σχετίζουμε με τις ιδέες. Περιλαμβάνει εκείνα τα τμήματα και μόνο εκείνα τα τμήματα της πραγματικότητας που έχουν γίνει σημαντικά για εμάς, επειδή σχετίζονται με την αξία. Μόνο ένα μικρό μέρος των υφιστάμενων περιλαμβάνει απτή πραγματικότητα και χρωματίζεται από το εξαρτώμενο με βάση την αξία ενδιαφέρον μας και είναι το μόνο σημαντικό για εμάς. Είναι σημαντικό γιατί αποκαλύπτει τις σχέσεις που είναι σημαντικές για εμάς, λόγω της σύνδεσής τους με τις αξίες μας.»¹⁹ Σύμφωνα με τη γνώμη του Weber, ο πολιτισμός σχετίζεται με την αξία αλλά περιέχει μόνο τα κομμάτια που έχουν υπάρξει σημαντικά για την ανθρωπότητα.

1.2. Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτιστικά αγαθά και Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Έννοιες και Ορισμοί

Η έννοια «πολιτιστική κληρονομιά» αρχικά ορίζεται από τη Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης (Σύμβαση της Χάγης) και συγκεκριμένα αναφέρει πως τα πολιτιστικά αγαθά χρειάζονται διεθνή προστασία και ανήκουν σε όλη την ανθρωπότητα.²⁰ Στη συνέχεια, ο όρος αναφέρεται και από τη «Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς» του Unesco²¹ που υπογράφηκε το 1972 και μέχρι σήμερα έχουν υπογράψει 191 κράτη μέλη²², που θα αναλυθεί στη συνέχεια και περιλαμβάνει μνημεία και ομάδες κτηρίων και τοπία. Αναλυτικότερα, τα μνημεία εμπεριέχουν οτιδήποτε αφορά τη τέχνη όπως πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά, αρχιτεκτονικά έργα αλλά και έργα μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής²³ «στοιχεία ή δομές αρχαιολογικής φύσης, επιγραφές, κατοικίες και σπηλιές και συνδυασμούς χαρακτηριστικών, τα οποία έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από την άποψη της προβολή της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης»²⁴. Οι ομάδες κτηρίων έχουν

¹⁹ The Max Weber Dictionary: Key Words and Central Concepts, Second Edition By Richard Swedberg, Ola Agevall

²⁰ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

²¹ Ο οργανισμός UNESCO ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου 1945 και ανήκει στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και αφορά την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization).

²² Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς

²³ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

²⁴ Το κείμενο της σύμβασης: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

παγκόσμια αξία από πλευράς ιστορικής, ή χαρακτηρίζονται από επιστημονικό ενδιαφέρον και εξαιτίας του σχεδιασμού τους, της ομοιογένειας τους ή του μέρους που βρίσκονται. Τα τοπία, δηλαδή έργα που έχουν κατασκευαστεί από τον άνθρωπο ή έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο και τη φύση, όπως και οι περιοχές που βρίσκονται αρχαιολογικοί χώροι έχουν παγκόσμια αξία από πλευράς ιστορικής, καλαισθησίας και ανθρωπολογικής.²⁵ Στη συνέχεια συστάθηκε η **Επιτροπή για την Παγκόσμια Κληρονομιά** (The World Heritage Committee)²⁶ και σκοπός της είναι να προσδιορίσει τα φυσικά και πολιτιστικά κριτήρια που είναι «εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας», τα οποία περιλαμβάνονται στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς²⁷.

Ο Κατάλογος της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς έχει καταγεγραμμένα τα αγαθά πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, για τα οποία αγαθά έχουν αιτηθεί τα κράτη. Η ένταξη τους στον κατάλογο προϋποθέτει συγκεκριμένα κριτήρια και τα κράτη μέλη να μπορούν να προτείνουν και να εισάγουν νέων αγαθών στον κατάλογο αυτό ανά δύο χρόνια.²⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνει ο οργανισμός του Unesco, το 47% κατέχει η Ευρώπη με τη Βόρεια Αμερική, με 426 πολιτιστικά, 62 φυσικά και 10 μεικτά μνημεία. Στη συνέχεια, 23% περιλαμβάνει η Ασία –Ειρηνικός με 172 πολιτιστικά, 62 φυσικά και 12 μεικτά μνημεία. Η Λατινική Αμερική και η Καραϊβική περιλαμβάνει το 13%, με 95 πολιτιστικά, 37 φυσικά και 5 μεικτά μνημεία. Η Αφρική κατέχει το 9% με 48 πολιτιστικά, 37 φυσικά και 5 μεικτά μνημεία. Τέλος, τα Αραβικά Κράτη έχουν το 8% με πολιτιστικά 73, φυσικά 5 και 3 μεικτά μνημεία.

Τα μνημεία που βρίσκονται σε κίνδυνο, τα Αραβικά Κράτη υπερτερούν με 38% σε 21 πολιτιστικά μνημεία. Η Αφρική βρίσκεται στο 31% με 4 πολιτιστικά, 13 φυσικά μνημεία σε κίνδυνο. Στη Λατινική Αμερική και Καραϊβική 5 πολιτιστικά και

²⁵ Μυλωνόπουλος, Δ., «Η Διεθνής έννομη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε περίοδο εχθροπραξιών», *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 4/2006, τεύχος 38

²⁶ Η Επιτροπή για την Παγκόσμια Κληρονομιά είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή της Σύμβασης και αποτελείται από εκπροσώπους 21 Κρατών Μερών της Σύμβασης, που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση. Η Επιτροπή διαχειρίζεται το Παγκόσμιο Ταμείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς και διαθέτει οικονομική βοήθεια κατόπιν αιτημάτων από τα συμβαλλόμενα κράτη. Εξετάζει τις εκθέσεις για την κατάσταση της διατήρησης τους και ζητεί από τα κράτη μέρη να επέμβουν εφόσον δεν γίνεται σωστή διαχείριση. Τέλος, αποφασίζει την επιγραφή ή διαγραφή από τον κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε κίνδυνο.

²⁷ Βλέπε Παράρτημα.

²⁸ Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

2 φυσικά μνημεία να βρίσκονται σε κίνδυνο, καταλαμβάνοντας το 13%. Η Ασία-Ειρηνικός κατέχει το 11% με 4 πολιτιστικά και 2 φυσικά μνημεία. Τέλος, η Ευρώπη με τη Βόρεια Αμερική έχει το ποσοστό του 7% με 3 πολιτιστικά μνημεία και 1 φυσικό.

Στην Ευρώπη και Βόρεια Αμερική, οι χώρες που βρίσκονται σε κίνδυνο είναι στη Γεωργία, Σερβία, Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Στη Λατινική Αμερική είναι η Μπελίτζε, Βολιβία, Χιλή, Ονδούρα, Παναμά, Περού και Βενεζουέλα. Στην Ασία-Ειρηνικός, το Αφγανιστάν, η Ινδονησία και η Μικρονησία, τα Νησιά Σολόμωντα και το Ουζμπεκιστάν. Στα Αραβικά Κράτη είναι η Αίγυπτος, το Ιράκ, η Ιερουσαλήμ, η Λιβύη, η Παλαιστίνη, η Συρία και η Υεμένη. Τέλος, στην Αφρική είναι η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Αιθιοπία, Γουινέα, Μαδαγασκάρη, Μάλι, Νιγηρία, Σενεγάλη, Ουγκάντα και η Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας.²⁹

Τα κριτήρια χωρίζονται σε δύο ομάδες και είναι τα εξής:

<u>ΟΜΑΔΑ Α'</u>	<u>ΟΜΑΔΑ Β'</u>
Να είναι μια μοναδική, καλλιτεχνική δημιουργία του ανθρώπου.	«Να υπάρχει αυθεντικότητα, όσον αφορά το σχέδιο, το υλικό, την κατεργασία ή τον περιβάλλοντα χώρο,»
«Να έχει ασκήσει επίδραση για ένα χρονικό διάστημα ή σε μία πολιτιστική περιοχή του κόσμου, στις εξελίξεις της αρχιτεκτονικής, της μνημειακής τέχνης ή της πολεοδομίας και της χωροταξίας,»	«Να αναφέρεται σε πολιτιστικά τοπία, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τα συστατικά τους στοιχεία και έναν, όσον αφορά την επαρκή νομική ή παραδοσιακή προστασία, ώστε να εξασφαλίζεται η συντήρηση του υποψήφιου φυσικού ή πολιτιστικού αγαθού.» ³⁰
«Να είναι μια μοναδική ή τουλάχιστον,	

²⁹ UNESCO, World Heritage List
<http://whc.unesco.org/en/list/?&danger=1>

³⁰ Μυλωνόπουλος, Δ., «Η Διεθνής έννομη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε περίοδο εχθροπραξιών», Περιβάλλον και Δίκαιο, 4/2006, τεύχος 38

εξαιρετική μαρτυρία μιας πολιτιστικής παράδοσης ή ενός πολιτισμού που υφίσταται ή που έχει εξαφανισθεί,»	
«Να είναι ένα εξαιρετο δείγμα ενός τύπου κτηρίου ή αρχιτεκτονικού συνόλου ή τοπίου, που απεικονίζει ένα σημαντικό στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας,»	
«Να είναι ένα εξαιρετο δείγμα ενός παραδοσιακού οικισμού ή μιας χρήσης γης ή θάλασσας που αντιπροσωπεύει έναν πολιτισμό ή πολιτισμούς ή την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το περιβάλλον του, αν αυτός έχει καταστεί τρωτός από την επίδραση αμετάτρεπτης αλλαγής,»	
«Να συνδέεται άμεσα ή απτά με γεγονότα ή ζωντανές παραδόσεις, με ιδέες ή με πεποιθήσεις, με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξαιρετικής οικουμενικής αξίας.» ³¹	

Ο όρος «**διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς**» περιλαμβάνει την προστασία και διατήρηση της υλικής πολιτισμικής κληρονομιάς αλλά και της άυλης υλικής πολιτισμικής κληρονομιάς.³² Επίσης, η Ντόρα Κόνσολα επισημαίνει πως ο όρος «**Πολιτιστική Κληρονομιά**» περιλαμβάνει δύο κατηγορίες: την υλική και την άυλη κληρονομιά. Η υλική κληρονομιά διαθέτει τα ακίνητα και τα κινητά αγαθά. Στην ομάδα των ακινήτων αγαθών κατατάσσονται οι χώροι ιστορικής και αρχαιολογικής άποψης, κτήρια, «ταφικά σύνολα» και τοπία στα οποία έχει υπάρξει διάδραση ανάμεσα στη φύση και στον άνθρωπο. Στα κινητά αγαθά κατατάσσεται

³¹ Ibid.

³² Πουλιος, Ι., Αλιβιζατου, Μ., Αραμπατζης, Γ., *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Συνδεσμος Ελληνικων Ακαδημαϊκων Βιβλιοθηκων, 2015

οποιοδήποτε υλικό βρίσκεται σε μουσεία, βιβλιοθήκες ή αρχεία. Τέλος, στην άυλη κληρονομιά συγκαταλέγονται τα ήθη, έθιμα, οι παραδόσεις, η μουσική κ.λπ.³³

1.2.1 Ο Νόμος 3028/02 για τα πολιτιστικά αγαθά

Ο Ελληνικός Νόμος 3028/02 ορίζει τα πολιτιστικά αγαθά ως εξής:

α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου. β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων:

αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 20. Στα αρχαία μνημεία συμπεριλαμβάνονται σπήλαια και παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη.

ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20.

γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους.

δδ) Ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα.

³³ Κόνσολα, Ν., *Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική*, εκδ. Παπαζήση, 2006

γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότετους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα.

δ) Ως ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξάιρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

ε) Ως άυλα πολιτιστικά αγαθά νοούνται εκφράσεις, δραστηριότητες, γνώσεις και πληροφορίες, όπως μύθοι, έθιμα, προφορικές παραδόσεις, χοροί, δράματα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού.³⁴

1.3. Οι Διεθνείς Οργανισμοί

Οι Διεθνείς Οργανισμοί που ασχολούνται με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς διαιρούνται σε δύο κατηγορίες, τους διακυβερνητικούς οργανισμούς και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Η πρώτη κατηγορία περιέχει τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό, και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (Unesco) και το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των

³⁴ Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ Α 153/28-06-2002) Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM) και η δεύτερη το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χωρών (ICOMOS), το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM).³⁵

1.3.1. Ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (Unesco)

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα επιχειρείται για πρώτη φορά η συντήρηση και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τον 20^ο αιώνα εντείνεται η προσπάθεια αυτή. Το Διεθνές Γραφείο Μουσείων³⁶ το οποίο ιδρύθηκε το 1926 από την Κοινωνία των Εθνών, ετοίμασε το πρώτο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών των Ιστορικών Μνημείων³⁷ στην Αθήνα το 1931. Το ψήφισμα που προέκυψε ανέδειξε επτά γενικές αρχές. Οι κυριότερες από αυτές είναι η συντήρηση των μνημείων και η χρησιμοποίηση νέων δομικών υλικών. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, επαιξεκαθοριστικό ρόλο η ίδρυση του Οργανισμού και όπως αναφέρεται στο πρώτο του άρθρο (παρ.2γ) είναι *«να διατηρήσει, να προαγάγει και να διαδώσει τη γνώση εξασφαλίζοντας τη συντήρηση και την προστασία της παγκόσμιας κληρονομιάς σε βιβλία, έργα τέχνης και άλλα μνημεία ιστορικού ή επιστημονικού ενδιαφέροντος και συστήνοντας στους ενδιαφερόμενους λαούς τις κατάλληλες διεθνείς συμβάσεις.»*³⁸

Η έδρα του βρίσκεται στο Παρίσι, με τα κύρια όργανα του να είναι η Γενική Συνέλευση, το Εκτελεστικό Συμβούλιο, η Γραμματεία και οι Εθνικές Επιτροπές. Στη Γενική Συνέλευση λαμβάνουν μέρος οι αντιπρόσωποι των 195 Κρατών Μελών όπως και συνδεδεμένα μέλη και παρατηρητές και η σύνοδος γίνεται κάθε δύο έτη. Τα μέλη του Εκτελεστικού Συμβουλίου εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση η οποία είναι υπεύθυνη για τη γενική διαχείριση. Η Γραμματεία ασκεί διοικητικά καθήκοντα, με

³⁵ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

³⁶ UNESCO Archives AtOM Catalogue, International Museums Office (IMO)

<https://atom.archives.unesco.org/international-museums-office-imo>

³⁷ Icomos, The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments - 1931

<http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments>

³⁸ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

κεντρικό ρόλο να κατέχει ο Γενικός Διευθυντής και οι Εθνικές επιτροπές που λειτουργούν ως σύνδεσμος ανάμεσα στα κράτη και τον Οργανισμό.³⁹

1.3.2. Το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών (ICCROM)

Κατά τη διάρκεια της 9^{ης} Συνόδου της Γενικής Διάσκεψης του Unesco το 1956 στο Νέο Δελχί, εγκρίθηκε η πρόταση για την ίδρυση ενός διακυβερνητικού κέντρου για τη μελέτη και τη βελτίωση των μεθόδων αποκατάστασης. Το 1959 συστάθηκε με πρωτοβουλία του Unesco, το ICCROM (Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Διατήρησης και Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών) στη Ρώμη⁴⁰ ως αυτόνομος διακυβερνητικός οργανισμός. Το Κέντρο έχει στόχο τη συντήρηση και αποκατάσταση των πολιτιστικών αγαθών όπως επίσης και τη διοργάνωση ή και συμμετοχή σε σεμινάρια, σε συνεργασία με τοπικά Κέντρα ή Υπηρεσίες αποσκοπώντας στη διατήρηση και ορθή διαχείριση των αγαθών.⁴¹

1.3.3. Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χωρών (ICOMOS)

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χωρών είναι Διεθνής Μη Κυβερνητικός Οργανισμός και στοχεύει στην προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς με θεωρητικούς τρόπους, δηλαδή πιο συγκεκριμένα μέσα από την εκπαιδευτική κατάρτιση και οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, συγκέντρωση πληροφοριών προκειμένου να προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες.⁴² Το Διεθνές Συμβούλιο διαθέτει ειδικούς επιστήμονες σε 104 χώρες και μελετάει τις προτάσεις των χωρών-

³⁹ Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

⁴⁰ International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property, History <http://www.iccrom.org/about/history/>

⁴¹ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

⁴² Ibid.

μελών του UNESCO ώστε να καταγράψει τα εθνικά μνημεία στον Κατάλογο Φυσικής και Πολιτιστικής Παγκόσμιας Κληρονομιάς.⁴³

1.3.4 Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM)

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ασχολείται με τη διαχείριση των μουσείων όπως επίσης συμβάλλει και στην ίδρυση Μουσείων κάθε είδους, στη διάδοση της επιστήμης της Μουσειολογίας και στον γενικότερο ρόλο των μουσείων. Ιδρύθηκε το 1946 από τον Unesco και η έδρα του βρίσκεται στο Παρίσι. Τέλος, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων υποστηρίζει τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προώθηση της Επιστροφής των Πολιτιστικών Αγαθών στις Χώρες Προέλευσής⁴⁴ τους, η οποία έχει συσταθεί από τον Unesco.⁴⁵

1.4. Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο

Ο Χάρτης της Βενετίας ή Διεθνής χάρτης αποκατάστασης είναι μια σημαντική διακήρυξη, η οποία βασίστηκε στη Χάρτα των Αθηνών⁴⁶ η οποία υιοθετήθηκε το 1964 κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων και Τεχνικών Ιστορικών Μνημείων που πραγματοποιήθηκε στη Βενετία. Ο Χάρτης της Βενετίας έδωσε της κατευθυντήριες γραμμές ώστε να καταστεί δυνατή η συντήρηση, η

⁴³ Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων Και Τοποθεσιών Icomos
<https://www.icomoshellenic.gr/index.php/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B7-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%BF>

⁴⁴ Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Προώθηση της Επιστροφής των Πολιτιστικών Αγαθών στις Χώρες Προέλευσής συστάθηκε το 1978 από τον Unesco, έχει συμβουλευτικό ρόλο και αποτελεί σημείο επαφής για διαπραγματεύσεις ως προς την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών. (πηγή: http://www.unesco.org.cy/Programmes/Diakubernitiki_Epitropi_gia_tin_proothisi_tis_Epistrofis_Politistikon_Agathon_stis_CHores_Proeleysis_toys,GR-PROGRAMMES-04-07,GR)

⁴⁵ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

⁴⁶ Η Χάρτα των Αθηνών δημοσιεύτηκε το 1933 και τα συμπεράσματα ήταν γενικές προτάσεις που βασίστηκαν στην κριτική ανάλυση της κατάστασης των πόλεων εκείνης της περιόδου. (πηγή: Χάρτα των Αθηνών» άποψη του Μοντέρνου Κινήματος για την πόλη ή ερμηνεία των συμπερασμάτων του IV CIAM από τον Le Corbusier; Σελιανίτη Ευδοκία Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Δ.Π.Μ.Σ., Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός του Χώρου, Πολεοδομία - Χωροταξία)

αποκατάσταση, η καταγραφή, η τεχνική υποστήριξη και η ανασκαφή των μνημείων.⁴⁷ Όπως αναφέρει στο προοίμιο της διακήρυξης «τα μνημειακά έργα των λαών παραμένουν ως ζωντανές μαρτυρίες της μακρόχρονης παράδοσης τους. Οι λαοί αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη συνείδηση της ενότητας των ανθρώπινων αξιών και θεωρούν τα αρχαία μνημεία ως κοινή κληρονομιά. Αναγνωρίζεται η ευθύνη διαφύλαξης τους έναντι των μελλοντικών γενεών. Συνιστά καθήκον μας η παράδοση τους [στις επόμενες γενιές] διατηρώντας στο ακέραιο τον πλούτο της αυθεντικότητας τους.».⁴⁸

Στη συνέχεια, οι Συμβάσεις που έχουν διαμορφωθεί από τον Unesco που αφορούν την προστασία και διαχείριση της Πολιτιστικής αλλά και της Φυσικής Κληρονομιάς είναι οι εξής:

1. Η Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας (1952).
2. Η Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης (1954).
3. Η Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών. (1970)
4. Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς. (1972)
5. Η Σύμβαση για την Προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς. (2001)
6. Η Σύμβαση για τη διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. (2003)

Η Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας υιοθετήθηκε το 1952 και αναθεωρήθηκε το 1971 από τον Unesco, αποσκοπώντας να επεκτείνει τη διεθνή προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο και διαθέτει 3 πρωτόκολλα. Σύμφωνα με το άρθρο 11 ιδρύθηκε η Διακυβερνητική Επιτροπή

⁴⁷ Κρασιάς, Γ., *Το ισχύον διεθνές νομικό πλαίσιο για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

⁴⁸ Ζερβακη, Α., *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της Unesco*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010

Πνευματικής Ιδιοκτησίας⁴⁹, αποτελείται από αντιπροσώπους 18 συμβαλλόμενων κρατών και συνεδριάζει κάθε 4 χρόνια.⁵⁰ Όπως αναφέρεται στο άρθρο 1 κάθε συμβαλλόμενο κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύσει «τα δικαιώματα των δημιουργών και των άλλων δικαιούχων πνευματικής ιδιοκτησίας των λογοτεχνικών, επιστημονικών και καλλιτεχνικών έργων, συμπεριλαμβανομένων γραπτά, μουσικών, θεατρικών και κινηματογραφικών έργων, καθώς και έργα ζωγραφικής, χαρακτικής και γλυπτικής.»⁵¹ Η Σύμβαση ορίζει τα κριτήρια, με τα οποία θα κατοχυρωθεί η πνευματική ιδιοκτησία για ένα έργο. Πιο συγκεκριμένα, πρώτον ορίζεται ότι ο χρόνος προστασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τη ζωή του δημιουργού, δεύτερον ισχύει ότι 25 χρόνια μετά το θάνατό του και 25 χρόνια από την πρώτη του δημοσίευση.⁵²

Στη Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης (Σύμβαση της Χάγης) που υιοθετήθηκε το 1954 και τέθηκε σε ισχύ το 1956, αναφέρεται στο προοίμιο της ότι αποσκοπεί να προστατεύσει τα πολιτιστικά αγαθά από μελλοντικούς κινδύνους. Αφορμή για τη σύσταση της, έγιναν οι πολεμικές συγκρούσεις του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι καταστροφικές συνέπειες του στα πολιτιστικά αγαθά. Η Σύμβαση⁵³ διαθέτει 40 άρθρα, Εκτελεστικό Κανονισμό και 2 Πρωτόκολλα. Στη συνέχεια της σύμβασης ορίζεται η έννοια της προστασίας που χωρίζεται σε Γενική και Ειδική. Η Γενική προστασία περιλαμβάνει στο άρθρο 3 τη διαφύλαξη μέτρων δηλαδή τη λήψη τους σε καιρό ειρήνης και στο άρθρο 4 το σεβασμό που υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη⁵⁴ σε ενδεχόμενο

⁴⁹ Τα μέλη της Επιτροπής είναι: Αλγερία, Αυστρία, Βραζιλία, Καμερούν, Δημοκρατία της Τσεχίας, Κροατία, Κούβα, Ελλάδα, Γουατεμάλα, Ινδία, Ισραήλ, Ιαπωνία, Μαρόκο, Περού, Πορτογαλία, Ρωσία, Ουκρανία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

⁵⁰ UNESCO, Universal Copyright Convention

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/creative-industries/copyright/universal-copyright-convention/>

⁵¹ UNESCO, Universal Copyright Convention, with Appendix Declaration relating to Articles XVII and Resolution concerning Article XI 1952

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15381&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁵² Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

⁵³ UNESCO, The 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its two (1954 and 1999) Protocols

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001875/187580e.pdf>

⁵⁴ Αυστρία, Βέλγιο, Βραζιλία, Βιρμανία, Λευκορωσία, Κίνα, Κούβα, Τσεχοσλοβακία, Δημοκρατική Καμπότζη, Δανία, Ισημερινός, Αίγυπτος, Ελ Σαλβαδόρ, Γαλλία, Γερμανία (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της), Ελλάδα, Ινδία, Ινδονησία, Ιράν, Ιράκ, Ιταλία, Ιαπωνία, Ιορδανία, Λίβανος, Λιβυκή Αραβική Τζαμαχίρια, Λουξεμβούργο, Μεξικό, Μονακό, Νικαράγουα, Νορβηγία, Ολλανδία, Φιλιππίνες,

πολέμου έτσι ώστε να μην χρησιμοποιήσουν τα αγαθά. αποσκοπώντας στην καταστροφή ή φθορά τους και να αποφύγουν να πράξουν εχθρικά σε σχέση με αυτά. Ακόμα, τα μέρη είναι υποχρεωμένα να αποτρέψουν οποιαδήποτε λεηλασία, βανδαλισμό ή κλοπή. Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 5 τα μέρη υπερασπίζονται τα αγαθά σε περίπτωση που βρίσκονται υπό την κυριαρχία τους αλλά και σε περίπτωση που βρίσκονται σε περιοχή που τελεί υπό την κατοχή τους.

Στο άρθρο 8 γίνεται λόγος για την Ειδική Προστασία, η οποία περιλαμβάνει την προστασία σε συγκεκριμένα καταφύγια που στεγάζουν κινητά πολιτιστικά αγαθά και κέντρα πόλεων όπου βρίσκονται σημαντικά μνημεία προϋποθέτοντας πως είναι απαραίτητο να βρίσκονται σε αρκετή έκταση μακριά από μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα ή στρατιωτικούς στόχους όπως για παράδειγμα, ένα αεροδρόμιο, ένας ραδιοτηλεοπτικός σταθμός ο οποίος επιδίδεται σε έργο Εθνικής Άμυνας. Επίσης, τα αγαθά, καταγράφονται σε έναν ειδικό κατάλογο, το «Διεθνές Μητρώο Πολιτιστικών Αγαθών υπό Ειδική Προστασία», το οποίο βρίσκεται στην κατοχή του Γενικού Διευθυντή του Unesco.

Το άρθρο 6 σε συνδυασμό με το άρθρο 16 ορίζει πως τα αγαθά που είναι υπό την προστασία της Σύμβασης, προβλέπεται να φέρουν ένα διακριτικό έμβλημα με σκοπό την αναγνώριση τους.

Το άρθρο 18 (1) εξηγεί την εφαρμογή της Σύμβασης σε περίπτωση πολέμου, που ενδεχομένως μπορεί να προκύψει ανάμεσα σε δύο ή και παραπάνω συμβαλλόμενα μέρη, σε περίπτωση μερικής ή ολικής κατοχής του εδάφους και στο άρθρο 19 (1) το οποίο εφαρμόζεται και σε ένοπλες συρράξεις που δεν έχουν διεθνή χαρακτήρα, δηλαδή σε εμφύλιο πόλεμο.⁵⁵

Το πρώτο Πρωτόκολλο, το οποίο είναι ανεξάρτητο από τη Σύμβαση σχετίζεται με την παράνομη εξαγωγή των πολιτιστικών αγαθών από κατεχόμενο έδαφος. Οι σημαντικότερες ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται είναι: τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να φροντίσουν τα πολιτιστικά αγαθά που εισάγονται από κατεχόμενο έδαφος, να τα επιστρέψουν μετά το τέλος των εχθροπραξιών και να αποτρέψουν την

Πολωνία, Σαν Μαρίνο, Ισπανία, Αραβική Δημοκρατία της Συρίας, Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία., Ουρουγουάη, Γιουγκοσλαβία

⁵⁵ UNESCO, The 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its two (1954 and 1999) Protocols

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001875/187580e.pdf>

εξαγωγή τους από το κατεχόμενο έδαφος.⁵⁶ Το δεύτερο Πρωτόκολλο ενδυναμώνει την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε ενδεχόμενο πολέμου εμποδίζοντας την παράνομη εξαγωγή των πολιτιστικών αγαθών ή την μετακίνηση τους ή την παραχώρηση της κυριότητας τους.⁵⁷

Υπεύθυνοι για την εφαρμογή της Σύμβασης είναι ο Unesco, οι Προστάτιδες Δυνάμεις⁵⁸ και ο Γενικός Επίτροπος. Ο ρόλος του Unesco αναφέρεται σε πολλά άρθρα στο κείμενο της Σύμβασης⁵⁹ και μεταξύ αυτών είναι η σύνταξη του Μητρώου των Πολιτιστικών αγαθών, η διευθέτηση διαφορών ανάμεσα στα Συμβαλλόμενα Μέρη και η κάλυψη των αναγκών σε θέματα της προστασίας. Ο Γενικός Επίτροπος εκλέγεται μέσα από κατάλογο προσωπικοτήτων του Οργανισμού, έπειτα από συμφωνία και είναι το σημαντικότερο όργανο.⁶⁰

Με αφορμή τις κλοπές αλλά και τις λαθραίες εισαγωγές των πολιτιστικών αγαθών, υιοθετήθηκε η Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών το 1970 και τέθηκε σε ισχύ το 1972.^{61,62} Το ψήφισμα, πριν ακόμα από την υιοθέτηση του, υποστηρίχτηκε από αρκετούς εκπροσώπους κρατών ανάμεσα τους η Ελλάδα και η Κύπρος, χώρες που έχουν πληγεί αντίστοιχα από τέτοιες ενέργειες.⁶³

Η σύμβαση αφορά την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας εθνικών αντικειμένων που έχουν μεγάλη αξία. Στο άρθρο 1 ορίζονται τα

⁵⁶ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

⁵⁷ Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

⁵⁸ Οι ουδέτερες χώρες οι οποίες σε ενδεχόμενο πολέμου λειτουργούν για τα Συμβαλλόμενα Μέρη.

⁵⁹ 22 (2), 23, 26, 27 (1), 31 (1), 32, 37 (2), 38, 39, 40 και στα άρθρα 20 και 21 του Εκτελεστικού Κανονισμού.

⁶⁰ Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

⁶¹ UNESCO, Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property – 1970

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/1970-convention/>

⁶² Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html#DEPOSITORY

⁶³ Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

χαρακτηριστικά των αγαθών, τα οποία είναι υπό την προστασία της σύμβασης. Στη συνέχεια, στο άρθρο 5 υποστηρίζεται πως είναι απαραίτητη η ίδρυση υπηρεσιών για να συντελέσουν στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Δηλαδή θα συμβάλλει στη διαμόρφωση των νομοθετικών μέτρων ώστε να εξασφαλίσουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την πρόληψη της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των σημαντικών πολιτιστικών αγαθών. Η δημιουργία ενός εθνικού καταλόγου δημόσιων και ιδιωτικών πολιτιστικών αγαθών όπως και επιστημονικών και τεχνικών οργάνων που απαιτούνται για να εξασφαλιστεί η διατήρηση και η παρουσίαση των πολιτιστικών αγαθών.

Το άρθρο 6 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διαθέτουν ειδικά πιστοποιητικά, με τα οποία θα αποδεικνύουν τη νομιμότητα των πολιτιστικών αγαθών. Η μη χρήση του πιστοποιητικού, θα έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση της εξαγωγής των πολιτιστικών αγαθών από το έδαφός τους. Σύμφωνα με το άρθρο 7 είναι αναγκαία η λήψη κατάλληλων μέτρων για την πρόληψη των ιδρυμάτων από την απόκτηση πολιτιστικών αγαθών, τα οποία έχουν εξαχθεί παράνομα έτσι ώστε να κατασχεθούν και να επιστραφούν στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.^{64,65}

Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς υιοθετήθηκε το 1972, τέθηκε σε ισχύ το 1975 και περιλαμβάνει 38 άρθρα. Η σύμβαση είναι το πρώτο ολοκληρωμένο κείμενο που σχετίζεται με την προστασία των μνημείων της Παγκόσμιας Φυσικής Κληρονομιάς. Από τη Σύμβαση προέκυψαν δύο κατάλογοι, ο πρώτος ονομάζεται «Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς τοποθεσιών φυσικής ομορφιάς και σημασίας και εξαιρετικής πολιτιστικής αξίας»⁶⁶ και ο δεύτερος κατάλογος σχετίζεται με τα μνημεία και τις τοποθεσίες που βρίσκονται σε κίνδυνο υποβάθμισης. Η Σύμβαση εισάγει την έννοια της ολοκληρωμένης προστασίας της φύσης και του πολιτισμού και

⁶⁴ UNESCO, Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property 1970

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html#DEPOSITORY

⁶⁵ Η λίστα με τις χώρες που είναι Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης, ανάμεσα τους και η Ελλάδα :

<http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13039&language=E&order=alpha>

⁶⁶ Βλέπε παράρτημα.

την καθιερώνει έτσι ώστε να χρησιμοποιηθεί μελλοντικά και από άλλες συμβάσεις, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Σύμβαση της Βαρκελώνης.⁶⁷

Στο προοίμιο της Σύμβασης αποτυπώνεται πως τα μνημεία και οι τοποθεσίες, έχουν παγκόσμια αξία και πως είναι αναγκαία η προστασία τους σε όλες τις περιόδους (κρίσεων και μη). Στο άρθρο 4 γίνεται λόγος για τη δέσμευση των συμβαλλόμενων μερών να προσδιορίσουν, καταγράψουν, συντηρήσουν και μεταβιβάσουν στις επόμενες γενιές τα μνημεία που αναφέρθηκαν στα άρθρα 1 και 2.^{68,69} Τα άρθρα 6 και 7 τονίζουν την οικουμενικότητα των αγαθών και υποχρεώνουν τα κράτη μέρη να συμπράξουν προκειμένου την ορθή συντήρηση και προστασία τους. Τα υπόλοιπα άρθρα (8 και 15) αφορούν τη θεσμική οργάνωση του συστήματος της πολιτιστικής και φυσικής παγκόσμιας κληρονομιάς.^{70,71}

Η Σύμβαση για την Προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η τέταρτη σύμβαση για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.⁷² Υιοθετήθηκε το Νοέμβριο του 2001 στο Παρίσι και περιλαμβάνει 35 άρθρα με 1 παράρτημα και τέθηκε σε ισχύ το 2009.^{73,74} Όπως ορίζεται στο άρθρο 1 η «Ενάλια Πολιτιστική Κληρονομιά» είναι όλα τα ίχνη της ανθρώπινης ύπαρξης που περιέχουν πολιτιστικό, ιστορικό ή αρχαιολογικό χαρακτήρα και τα οποία βρίσκονται μερικώς ή ολικώς στο νερό, περιοδικά ή συνεχόμενα για τουλάχιστον 100 χρόνια και τα οποία είναι:

- Τοποθεσίες, κατασκευές, χειροτεχνήματα και ανθρώπινα υπολείμματα μαζί με το αρχαιολογικό και φυσικό τους περιβάλλον.

⁶⁷ Στη Σύμβαση της Βαρκελώνης δίνεται έμφαση στην πολιτιστική αξία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, θεωρώντας το ως «κοινή κληρονομιά». Στο Πρωτόκολλο για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές του 1982, αναφέρεται στο προοίμιο του την υιοθέτηση μέτρων προστασίας για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές που διαθέτουν φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Όπως επίσης, και στο άρθρο 7 εντάσσονται και τα τοπία. (πηγή: Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της Unesco. Αντωνία Ζερβάκη σελ 64)

⁶⁸ Βλέπε σελίδα 2 και 3.

⁶⁹ Ζερβάκη, Α., *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της Unesco*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Το κείμενο της Σύμβασης: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

⁷² UNESCO, The History of the 2001 Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001894/189450E.pdf>

⁷³ Το κείμενο της Σύμβασης: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/official-text/>

⁷⁴ Τα Συμβαλλόμενα Μέρη : <http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13520&order=alpha>

- Πλοία, αεροσκάφη ή άλλα οχήματα ή μέρη αυτών με το περιεχόμενο τους.
- Τα αντικείμενα που έχουν προϊστορικό χαρακτήρα.

Το άρθρο 2 αποσκοπεί να διασφαλίσει και να ενισχύσει την προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τη συνεργασία των Συμβαλλόμενων Μερών με τη λήψη καταλλήλων μέτρων σύμφωνα με τη σύμβαση και το Διεθνές Δίκαιο. Επιπροσθέτως, η ανακτημένη ενάλια πολιτιστική κληρονομιά θα πρέπει να συντηρηθεί και να λειτουργηθεί έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η διατήρηση της και να μην χρησιμοποιηθεί για εμπορικούς σκοπούς.⁷⁵ Το άρθρο 9 όπως και το 11 υποχρεώνουν τα Κράτη να κοινοποιούν την ανακάλυψη ενός πολιτιστικού αγαθού εφόσον αυτό έχει βρεθεί εντός της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης ή της υφαλοκρηπίδας. Απαραίτητη είναι η συνεργασία των Συμβαλλόμενων Μερών προκειμένου να υπάρξει επαρκή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.⁷⁶

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά απειλείται με υποβάθμιση από σοβαρούς κινδύνους όπως η παγκοσμιοποίηση, η βιομηχανοποίηση και ο μαζικός τουρισμός. Επιπροσθέτως, η προφορική παράδοση και η γλώσσα επηρεάζονται αρνητικά από τον εκμοντερνισμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης.⁷⁷ Η υιοθέτηση της Σύμβασης για τη διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς εξυπηρετεί την διασφάλιση της προστασίας της. Η σύμβαση διαμορφώθηκε το 2003 και περιλαμβάνει 45 άρθρα.^{78,79} Σύμφωνα με το άρθρο 2 η άυλη πολιτιστική κληρονομιά ορίζεται ως οι πρακτικές, οι αναπαραστάσεις, οι εκφράσεις, οι γνώσεις και οι τεχνικές όπως και τα εργαλεία, τα αντικείμενα, τα χειροτεχνήματα και οι πολιτιστικοί χώροι που σχετίζονται με αυτές, στην οποία, οι κοινότητες ή τα άτομα αναγνωρίζουν ότι αυτά αποτελούν τμήμα της

⁷⁵ UNESCO, Underwater Cultural Heritage, Text of the 2001 Convention <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/official-text/>

⁷⁶ Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

⁷⁷ Καραβία, Δ., *Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά και ο τόπος. Ανάπτυξη μεθοδολογίας για τη διερεύνηση της επίδρασης του τόπου στη διαμόρφωση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2013

⁷⁸ Το κείμενο της σύμβασης: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/convention>

⁷⁹ Τα Συμβαλλόμενα Μέρη της Σύμβασης: <http://www.unesco.org/culture/ich/en/states-parties-00024>

πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα, οι προφορικές παραδόσεις όπως και η γλώσσα, οι τέχνες του θεάματος και τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις.

Το άρθρο 5 διαμορφώνει τη Διακυβερνητική Επιτροπή που απαρτίζεται από αντιπροσώπους 18 κρατών και με τα άρθρα 11-14 και 15 ενισχύεται το ενεργό μέρος των κρατών αλλά και των κοινοτήτων και ατόμων. Τα άρθρα 16 και 17 περιλαμβάνουν τον Κατάλογο της Άυλης Πολιτισμικής Κληρονομιάς⁸⁰ και τον Κατάλογο της Άυλης Πολιτισμικής Κληρονομιάς που χρήζει επείγουσας σημασίας⁸¹. Τέλος, το άρθρο 25 ορίζει τη δημιουργία ενός ταμείου προκειμένου να συγκεντρωθούν χρηματικοί πόροι είτε από δωρεές κρατών, διεθνών και εθνικών οργανισμών είτε από συνεισφορές κρατών μελών.⁸²

Η Ελληνική νομοθεσία προστατεύει και εξειδικεύεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.. Αρχή αποτέλεσε το Σύνταγμα του 1975, στο οποίο το άρθρο 24 αναφέρει πως *«Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση αν λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα»*.⁸³ Στη συνέχεια, το 2001 αναθεωρήθηκε και προστέθηκε η αρχή της αειφορίας και έγινε η διασύνδεση του παρελθόντος με τη σύγχρονη κοινωνία που συνεπάγεται τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο Νόμος 360/1976 περί χωροταξίας και περιβάλλοντος όρισε το πολιτιστικό περιβάλλον ως *«ανθρωπογενή στοιχεία του πολιτισμού και τα χαρακτηριστικά, ως ταύτα διεμορφώθησαν εκ της παρεμβάσεως και των σχέσεων του ανθρώπου μετά του φυσικού περιβάλλοντος, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων, ως και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομιάς της χώρας»*. Βλέπουμε πως η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος κατοχυρώνεται

⁸⁰ UNESCO, Intangible Cultural Heritage

<http://www.unesco.org/culture/ich/en/lists>

⁸¹ Ibid.

⁸² Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

⁸³ Κλαδογένη, Π., *Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος*, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

συνταγματικά και πως ο όρος του τοπίου συνδέεται με τις φυσικές και ανθρωπογενείς δραστηριότητες.⁸⁴

⁸⁴ Ζερβακη, Α., *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της Unesco*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010

2. Η διασύνδεση της βιώσιμης ανάπτυξης με την πολιτιστική κληρονομιά

Ο πολιτισμός προστίθεται ως ο τέταρτος πυλώνας του μοντέλου της βιώσιμης ανάπτυξης και στην ευρεία του έννοια μορφοποιεί την κοινωνία, διέπει τα οικονομικά μοντέλα και υποδεικνύει την υπευθυνότητα απέναντι στην περιβαλλοντική αλλαγή και σε πιθανή μελλοντική κατάρρευση. Πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως μια δύναμη που ενημερώνει, επηρεάζει, οδηγεί και σχηματίζει ή καθορίζει τις τρεις διαστάσεις της βιωσιμότητας. Τα ζητήματα που σχετίζονται με τον πολιτισμό, είναι θεμελιώδη για τη διαμόρφωση της πολιτικής και ως εκ τούτου προκύπτει ότι χρειάζεται να τοποθετηθεί στο επίκεντρο της βιωσιμότητας, να αποτελέσει το θεμελιώδες στοιχείο της βιώσιμης πολιτικής.⁸⁵

Ο David Throsby⁸⁶ υποστηρίζει πως «η βιώσιμη ανάπτυξη και η βιωσιμότητα δημιουργούν επιπτώσεις πάνω στην θεωρία και πράξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, με τη διασύνδεση μεταξύ της ανάπτυξης και διατήρησης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, γνωρίζοντας ότι η διαγενεακή δικαιοσύνη⁸⁷ είναι σημαντική στην έννοια της πολιτισμικής κληρονομιάς, με το επιχείρημα πως είναι ζήτημα μακροπρόθεσμων διεργασιών, με επισυναπτόμενη την ηθική διάσταση.»⁸⁸

Σύμφωνα με την πλευρά της πολιτιστικής κληρονομιάς η έννοια της βιωσιμότητας, επιχειρεί να χτίσει μια δημιουργική και ισορροπημένη σχέση ανάμεσα στην διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την οικονομική ανάπτυξη. Εξαιτίας του γεγονότος ότι έχει υπάρξει αδιαφορία στην οικονομική και κοινωνική διάσταση με αποτέλεσμα να έχει προκληθεί μη αναστρέψιμη φθορά των περιουσιακών στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.⁸⁹

⁸⁵ Auclair, E., Fairclough, G., (eds), *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*, Routledge, 2015

⁸⁶ Ο David Throsby είναι οικονομολόγος και διακεκριμένος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Macquarie του Sidney.

(πηγή:http://www.businessandconomics.mq.edu.au/contact_the_faculty/all_fbe_staff/david_throsby)

⁸⁷ Η διαγενεακή δικαιοσύνη είναι η δικαιοσύνη μεταξύ ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικές γενιές.

⁸⁸ Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lampert Academic Publishing, 2015

⁸⁹ Ibid.

Η πρώτη αναφορά στην επίτευξη της βιωσιμότητας στην πολιτιστική κληρονομιά προέκυψε μέσα από το βιβλίο «Sustaining the Historic Environment»⁹⁰, παραθέτοντας 5 αρχές, οι οποίες είναι:

- Ανησυχία για το παρόν, όχι για το παρελθόν καθαυτό.
- Έμφαση στο ρόλο των ανθρώπων και συμμετοχής σε διαδικασίες αξιολογήσεων και αποφάσεων.
- Αναρίθμητοι τρόποι να βλέπει κανείς αξίες και την σημασία, που συμπεριλαμβάνουν πολιτιστικούς, εκπαιδευτικούς, ακαδημαϊκούς, ψυχαγωγικούς και αισθητικούς τρόπους.
- Έμφαση στην αξία του τοπικού στοιχείου και του κοινότυπου όπως και του σπάνιου.
- Προώθηση της ιδέας «διαχείριση της αλλαγής».

Επίσης, άλλη αναφορά στις παραπάνω αρχές, γίνεται μέσα από το βιβλίο «Power of Place»⁹¹:

- Αύξηση της κατανόησης και της ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον.
- Ανάλυση δράσης με μακροπρόθεσμη προοπτική.
- Δημόσια συμμετοχή σε λήψη αποφάσεων σε περιβαλλοντικά θέματα.
- Συνειδητοποίηση διαφορετικών κλιμάκων της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Πρόληψη της μη αναστρεψιμότητας της αλλαγής.
- Τεκμηριωμένες αποφάσεις και προληπτική προσέγγιση.

Παρομοίως, το «Passed to the future: Sustaining the Historic Environment»⁹², ορίζει τα εξής:

- Καλή διαχείριση που περιλαμβάνει την αναγνώριση πηγών ικανών να χρησιμοποιηθούν, εξασφάλιση της ανανεωσιμότητας τους και υψηλή ποιότητα της προσαρμογής και του σχεδιαγράμματος.
- Δουλεύοντας μαζί που περιλαμβάνει τη συμμετοχή, συνεισφορά και πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων.

⁹⁰ English Heritage, *Sustaining the Historic Environment*, London, 1997.

⁹¹ English Heritage, *Power of Place: The Future of the Historic Environment*, 2000

⁹² Historic Scotland, *Passed to the future: Sustaining the Historic Environment*, Edinburgh, 2002

- Εκτίμηση των επιπτώσεων περιλαμβάνοντας την επίγνωση του μακροπρόθεσμου αποτελέσματος των αποφάσεων και αποφεύγοντας τις αλλαγές.⁹³

Συνεχίζοντας τη θεωρία του ο David Thorsby για τη βιωσιμότητα συνδέοντας τη με το πολιτιστικό κεφάλαιο, εστιάζει στο ερώτημα της δικαιοσύνης, την οποία συσχετίζει με τη «διαγενεακή δικαιοσύνη» και προτείνει διάφορα κριτήρια, με τα οποία χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας του πολιτιστικού κεφαλαίου σε διάφορα προγράμματα θα μπορούσε να κριθεί, προκειμένου να επιτευχθεί η ενσωμάτωση των οικονομικών και πολιτιστικών εκτιμήσεων σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

1. Γενιά των υλικών και άυλων οφελών

Γνωρίζοντας πως το πολιτιστικό κεφάλαιο παράγει διάφορα είδη οφελών, αυτό για τη βιωσιμότητα σημαίνει ότι ανάλυση των καθαρών οφελών πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τόσο την αξία της χρήσης και της μη-χρήσης αλλά και των οικονομικών και πολιτιστικών αξιών που έχουν παραχθεί από την πολιτιστική κληρονομιά.

2. Διαγενεακή δικαιοσύνη

Αυτό το κριτήριο περιλαμβάνει την αναγνώριση των συμφερόντων των μελλοντικών γενεών, θα μπορούσε να επιδιωχθεί με διαφορετικούς τρόπους. Προτείνεται αφενός η υιοθέτηση οικονομικών εργαλείων και αφετέρου ο υπολογισμός της ηθικής διάστασης των πιθανών επιπτώσεων του σχεδίου για τις μελλοντικές γενιές.

3. Ενδογενεακή δικαιοσύνη

Οι αποφάσεις σχετικά με τη πολιτιστική κληρονομιά έχουν σημαντικές επιπτώσεις όχι μόνο για τις σύγχρονες αλλά και στις μελλοντικές γενιές. Πρέπει να δοθεί προσοχή και στο διανεμημένο κόστος των προγραμμάτων επένδυσης στην πολιτιστική κληρονομιά, όπως επίσης και στη πρόσβαση των ωφελειών του πολιτιστικού κεφαλαίου σε όλο το εύρος των κοινωνικών τάξεων, οικονομικών ομάδων (βάσει εισοδήματος), τοπικών ομάδων κλπ. Αν διαπιστωθούν σοβαρές ανεπάρκειες, τότε θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ή χρήση διορθωτικών ή

⁹³ Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lampert Academic Publishing, 2015

αντισταθμιστικών δράσεων. Σε κάθε περίπτωση, βιώσιμο πρόγραμμα θα είναι αυτό που δε θα οδηγεί σε άδικες συνέπειες διανομής, είτε σε οικονομικούς ή πολιτιστικούς ορούς αναφορικά με κόστος-ωφέλεια.

Το συγκεκριμένο ζήτημα μπορεί επίσης να ερμηνευθεί κι από την πλευρά ενός εμπλεκόμενου (ή ωφελουμένου) ατόμου ούτως ώστε όλα τα επηρεαζόμενα από τις αποφάσεις που έχουν να κάνουν με τη πολιτιστική κληρονομιά μέρη να έχουν ίδιο μερίδιο συμμετοχής στην διαδικασία. Επομένως, η βιωσιμότητα σε αυτό το εννοιολογικό πλαίσιο θα συνιστούσε την αυξημένη προσοχή στην δίκαιη (ισόποση) διαδικασία λήψης αποφάσεων.⁹⁴

4. Διατήρηση της ποικιλίας

Με δεδομένο ότι η βιοποικιλότητα είναι σπουδαία για το περιβάλλον, έτσι λοιπόν και η πολιτιστική ποικιλομορφία έχει τη σπουδαιότητα της στα πολιτιστικά συστήματα. Η ποικιλία των ιδεών, των παραδόσεων και των αξιών δημιουργεί μια ροή σε πολιτιστικές υπηρεσίες και με σεβασμό στο πολιτιστικό κεφάλαιο. Η αξιολόγηση των πολιτιστικών προγραμμάτων, θα πρέπει να δίνουν προσοχή στη συμβολή της πολιτιστικής ποικιλομορφίας.

5. Αρχή της προφύλαξης

Με την αρχή της προφύλαξης, υποστηρίζει ο Thorsby πως οι αποφάσεις μπορεί να οδηγήσουν σε αμετάκλητες αλλαγές, έτσι λοιπόν θα πρέπει να ληφθούν με προσοχή επειδή υπάρχει κίνδυνος να μην έχουν υπολογιστεί οι συνέπειες τους.

6. Αναγνώριση της αλληλεξάρτησης

Η πρωταρχική αρχή της αλληλεξάρτησης αποδεικνύει πως κανένα μέρος του συστήματος, υπάρχει ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα μέρη και η αλληλοσύνδεση ανάμεσα στο πολιτιστικό κεφάλαιο και στα οφέλη που μπορούν να δημιουργηθούν, θα πρέπει να εξεταστούν σε κάθε αξιολόγηση έργων. Σε οτιδήποτε αφορά την πολιτιστική κληρονομιά, αυτό σημαίνει ότι ο ρόλος των αντικειμένων της ως συστατικά θα μπορούσαν να ονομαστούν ως η πολιτιστική υποδομή μιας πόλης,

⁹⁴ Η ενδογενεακή δικαιοσύνη είναι η δικαιοσύνη μεταξύ ανθρώπων που ανήκουν στη σημερινή γενιά σε παγκόσμιο εύρος.

περιοχής ή ακόμα και χώρας και να αναγνωριστεί η σπουδαιότητα της αλληλεξάρτησης ως ένα σαφές στοιχείο.⁹⁵

Σε προγράμματα που σχετίζονται με τη διατήρηση, αποθήκευση, ανάκτηση, ταξινόμηση και συντήρηση μπορεί να βοηθήσει στον βαθμό που είναι βιώσιμα. Τα παραπάνω κριτήρια εξυπηρετούν όχι μόνο στην ολοκλήρωση των οικονομικών και πολιτιστικών επιπτώσεων της πολιτιστικής κληρονομιάς στον τομέα της πολιτικής αλλά και να μπορούν να διατυπώσουν τι χρειάζεται προκειμένου να κάνει βιώσιμη πηγή την πολιτιστική κληρονομιά. Η βιωσιμότητα θεωρείται σημαντική όχι μόνο επειδή καθοδηγεί τις αποφάσεις σχετικά με τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά πολύ περισσότερο επειδή προσφέρει ένα ολιστικό πλαίσιο εξηγώντας πως τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και βιολογικά συστήματα ταιριάζουν μεταξύ τους.⁹⁶

Ο Michael Stubbs στο άρθρο «Heritage-Sustainability: Developing a Methodology for the Sustainable Appraisal of the Historic Environment» προτείνει μια νέα μεθοδολογία ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών που βοηθούν στην εκτίμηση της βιωσιμότητας της πολιτιστικής κληρονομιάς και χωρίζονται σε 4 ομάδες:

- Περιβαλλοντικοί δείκτες δηλαδή προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ενεργειακή απόδοση.
- Κοινωνικοί και πολιτιστικοί δείκτες δηλαδή κοινωνική ένταξη, εικονική πολιτιστική κληρονομιά, τέχνη και προώθηση του πολιτισμού.
- Οικονομικοί δείκτες όπως οικονομικοί πόροι, εργασία.⁹⁷

Στην έκθεση με τίτλο «State of the Heritage Report»⁹⁸ υποστηρίζεται ότι η βάση για τη βιώσιμη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των περιβαλλοντικών πόρων θα πρέπει να συνδέσει τη διαδικασία της διατήρησης με την ανάπτυξη. Προτείνεται η

⁹⁵ Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lampert Academic Publishing, 2015

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Stubbs, M., «Heritage-Sustainability: Developing a Methodology for the Sustainable Appraisal of the Historic Environment», *Planning, Practice & Research*, Vol. 19, No. 3, 2004

⁹⁸ State of the Heritage Report: The Superintendence of Cultural Heritage. 2004

μέθοδος της «ολοκληρωμένης διαδικασίας», στην οποία συνδέεται η πολιτιστική κληρονομιά με τις υπάρχουσες κοινωνικές διαστάσεις και εδραιώνει έναν μηχανισμό για τη διαχείριση της αλλαγής. Επίσης, η ολοκληρωμένη διαδικασία ορίζεται ως μια διαδικασία η οποία δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες για μια δυνατή σχέση ανάμεσα στους κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Απαιτούνται ευαίσθητες τεχνικές αποκατάστασης αλλά και ισορροπημένη κρίση. Η μέθοδος αυτή είναι συμβατή σε σημαντικά μνημεία αλλά και σε μικρότερα κτήρια που βρίσκονται σε τεχνητά η φυσικά περιβάλλοντα, που δεν αποκλείει την μοντέρνα αρχιτεκτονική σε περιοχές, όπου βρίσκονται παλιά κτήρια και εάν το υπάρχον περιεχόμενο, οι αναλογίες, το μέγεθος και η κλίμακα είναι σεβαστά και τα υλικά είναι προς χρήση.⁹⁹

Τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς χρησιμοποιούνται υπό την ιδιότητα των πόρων σε ένα εύρος από σύγχρονους σκοπούς. Παρόλα αυτά, η χρήση θεωρείται ως απειλή που οδηγεί στην εμπορευματοποίηση, εκμετάλλευση, υποτίμηση και καταστροφή. Η αποδοτική και προσαρμοστική χρήση, επαναχρησιμοποίηση, ανοικοδόμηση και καινοτομία της πολιτιστικής κληρονομιάς υποστηρίζεται ως υποσχόμενη προκειμένου να ενεργοποιηθεί η αναγκαιότητα της κοινωνικής και οικονομικής διαδικασίας, ενισχύοντας την οικονομική βιωσιμότητα την ενεργοποίηση κοινωνικών οφελών αλλά και την διατήρηση της ενέργειας και την αποτροπή της εξάντλησης των πόρων.¹⁰⁰

Η χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργεί ποικίλα οφέλη. Πιο συγκεκριμένα, μετατρέποντας το εσωτερικό ενός κτηρίου σε μουσείο, ξενοδοχείο ή ακόμα και εστιατόριο δεν είναι ο μόνος πιθανός τρόπος χρήσης της. Στο έγγραφο που δημοσιεύτηκε το 1996 από το Ιαπωνικό Πρακτορείο για Πολιτιστικά Θέματα¹⁰¹, δίνει έμφαση στη δημόσια εικόνα της πολιτιστικής κληρονομιάς και προτείνει οδηγίες για το πώς θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί. Σύμφωνα με αυτές, τα δημόσια εκθέματα, η παροχή πρόσβασης και η διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη διατήρηση των παραδοσιακών λειτουργιών και υπηρεσιών κοινής ωφελείας, με νέους σκοπούς,

⁹⁹ Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lampert Academic Publishing, 2015

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Το Ιαπωνικό Πρακτορείο για Πολιτιστικά Θέματα, αποτελεί κυβερνητικό σώμα που είναι υπεύθυνο για θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ιαπωνία.

χρήσεις και λειτουργίες της πολιτιστικής κληρονομιάς, θεωρούνται οι ιδανικοί τρόποι χρησιμοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.¹⁰²

2.1. Το Ψήφισμα Hangzhou : Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies

Το 2013 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ένα ψήφισμα σχετικά με τον πολιτισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη με τίτλο: «Ψήφισμα Hangzhou: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies». Στο πίσω μέρος του ψηφίσματος, η Γενική Συνέλευση αναγνωρίζει πως η έννοια του πολιτισμού συμβάλλει χωρίς εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη δηλαδή η πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, ο πολιτιστικός τουρισμός και οι πολιτιστικές υποδομές αποτελούν πηγές παραγωγής εισοδήματος και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.¹⁰³

Το ψήφισμα αναγνωρίζει ότι ο πολιτισμός διαδραματίζει έναν πολύ ευρύ κοινωνικό ρόλο και έχει αναγνωριστεί ως η συμβολή στην κοινωνική ανάπτυξη για όλους σε σχέση με την πολιτιστική πολυμορφία, τη διασφάλιση τόσο της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, την προώθηση των πολιτιστικών ιδρυμάτων, την ενίσχυση των πολιτιστικών βιομηχανιών όπως και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Εξαιρετική σημασία δίνεται στην προστασία της πολιτιστικής και βιολογικής ποικιλότητας και αποδεικνύεται ότι η φυσική κληρονομιά είναι ζωτικής σημασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη.¹⁰⁴ Επίσης, υποστηρίζει πως η πολιτιστική διάσταση θα πρέπει να ενσωματωθεί σε ορισμούς της βιώσιμης ανάπτυξης και της ευημερίας και για να γίνει αυτό απαιτείται η δημιουργία αποτελεσματικών θεσμικών μηχανισμών συντονισμού σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο, η ανάπτυξη ολοκληρωμένων στατιστικών πλαισίων με κατάλληλους στόχους και δεικτών, τη

¹⁰² Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lambert Academic Publishing, 2015

¹⁰³ Ben Boer, Culture, Rights and the Post-2015 Development Agenda, Legal Studies Research Paper No. 16/89

¹⁰⁴ Ibid

διενέργεια αναλύσεων βάσει αποδεικτικών στοιχείων και η δημιουργία ικανοτήτων σε όλα επίπεδα.¹⁰⁵

Επιπλέον, οι δυνατότητες του πολιτισμού για την παροχή ευκαιριών ως προς την απασχόληση και τα εισοδήματα θα πρέπει να ενισχυθούν, στοχεύοντας στις ομάδες των γυναικών, των κοριτσιών, των μειονοτήτων και της νεολαίας. Το συνολικό δυναμικό των δημιουργικών βιομηχανιών και της πολιτιστικής πολυμορφίας για την καινοτομία και τη δημιουργικότητα θα πρέπει να αξιοποιηθεί, κυρίως με την προώθηση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων όπως και το εμπόριο με τις επενδύσεις που βασίζονται σε υλικά και τους πόρους που είναι ανανεώσιμοι, περιβαλλοντικά βιώσιμοι, σε τοπικό επίπεδο και προσβάσιμα σε όλες τις ομάδες μέσα στην κοινωνία, όπως καθώς και από το σεβασμό των δικαιωμάτων της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει να επιτευχθεί μέσω των δραστηριοτήτων επικεντρώνεται στην βιώσιμη προστασία, διαφύλαξη και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.¹⁰⁶

Ακόμα, δίνεται έμφαση στη διαφύλαξη των ιστορικών αστικών και αγροτικών περιοχών και των συναφών παραδοσιακών τους γνώσεων και πρακτικών, προκειμένου να μειωθούν τα περιβαλλοντικά χνάρια των κοινωνιών, προωθώντας περισσότερο οικολογικά βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης και βιώσιμες αστικές και αρχιτεκτονικές λύσεις σχεδιασμού.

Πρόσβαση σε βασικά περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες για τη διαβίωση των κοινοτήτων θα πρέπει να ασφαλιζονται μέσω της ισχυρότερης προστασίας και παραπάνω βιώσιμη χρήση της βιολογικής και πολιτιστικής πολυμορφίας, καθώς και με τη διαφύλαξη των παραδοσιακών γνώσεων και δεξιοτήτων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή σε εκείνες των αυτοχθόνων πληθυσμών, σε συνέργεια με άλλες μορφές της επιστημονικής γνώσης.¹⁰⁷

Επιπλέον, η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για την ευημερία των σημερινών αλλά και των μελλοντικών γενεών. Αυτό είναι χάνεται με ανησυχητικούς ρυθμούς, ως αποτέλεσμα των συνδυασμένων επιπτώσεων της

¹⁰⁵ Ψήφισμα Hangzhou: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies (πηγή: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>)

¹⁰⁶ Ibid

¹⁰⁷ Ibid

αστικοποίησης, των πιέσεων της ανάπτυξης, της παγκοσμιοποίησης και των φαινομένων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Οι εθνικές πολιτικές και τα προγράμματα θα πρέπει να ενισχυθούν, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των κληρονομικών συστημάτων των αξιών και της πολιτιστικής έκφρασης σαν ένα μέρος των μοιρασμένων κοινών ενώ δίνει ένα κεντρικό ρόλο στη ζωή των κοινωνιών. Αυτό θα πρέπει να επιτευχθεί με την πλήρη ένταξή της στον τομέα της ανάπτυξης, καθώς και σε εκπαιδευτικά προγράμματα.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Ibid

2.2. Η Σύμβαση-πλαίσιο για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία (Faro Convention)

Η Σύμβαση-πλαίσιο για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία υπογράφηκε στο Φάρο στην Πορτογαλία, στις 27 Οκτωβρίου 2005 από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και υποδεικνύει ότι η υλική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά, είναι ένας κοινός και πολύτιμος πόρος. Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπέδειξε την ανάγκη δημιουργίας ενός πλαισίου που θα αφορά τα είδη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δυνατοτήτων όπως επίσης και τους πόρους που μπορεί να παρέχει η πολιτιστική κληρονομιά. Η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από 17 κράτη-μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.¹⁰⁹

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹¹⁰ αποτέλεσε η βάση για τη δημιουργία της σύμβασης, η οποία υποστηρίζει πως τα πολιτιστικά δικαιώματα αφορούν το δικαίωμα για την πολιτιστική κληρονομιά. Επίσης, μέσα από τη σύμβαση προκύπτει το δικαίωμα των ατόμων και των κοινοτήτων να επωφεληθούν από την πολιτιστική κληρονομιά, να συμβάλουν προς τον εμπλουτισμό της και να σέβονται την πολιτιστική κληρονομιά των άλλων.¹¹¹

Η Σύμβαση αποσκοπεί στην ενίσχυση της Κοινωνίας των Πολιτών αλλά και της δημοκρατίας, προκειμένου να υπάρχει το δικαίωμα του ατόμου να ασχοληθεί με την πολιτιστική κληρονομιά της επιλογής τους. Μέσα από τη σύμβαση προτρέπονται οι κοινότητες να δουλέψουν μαζί, για το καλό της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς τους.¹¹²

Το κείμενο αποτελείται από 23 άρθρα τα οποία χωρίζονται σε 5 μέρη. Το άρθρο 8 που έχει τον τίτλο «Περιβάλλον, πολιτιστική κληρονομιά και ποιότητα της

¹⁰⁹ The Faro Convention (πηγή: http://www.nba.fi/en/about_us/international_activities/international-cultural-heritage-conventions/the-faro-convention)

¹¹⁰ Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θεσπίζει τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα που πρέπει να προστατεύονται παγκοσμίως και ανακηρύχτηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στο Παρίσι στις 10 Δεκεμβρίου 1948 (ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης 217 Α) ως κοινό πρότυπο των επιτευγμάτων για όλους τους λαούς και όλα τα έθνη. (πηγή: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>)

¹¹¹ The Faro Convention (πηγή: http://www.nba.fi/en/about_us/international_activities/international-cultural-heritage-conventions/the-faro-convention)

¹¹² Ibid.

ζωής», προτείνει στα συμβαλλόμενα μέρη να εμπλουτίσουν τις οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαδικασίες, να χρησιμοποιήσουν τις εκτιμήσεις των επιπτώσεων και να υιοθετήσουν στρατηγικές όπου χρειάζεται. Επιπλέον, γίνεται λόγος στην ολοκληρωμένη προσέγγιση προκειμένου να δημιουργήσουν μια ισορροπία ανάμεσα στα πολιτιστικά, βιολογικά, γεωλογικά και στοιχεία. Τέλος, προτρέπει την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, με τη δημιουργία της κοινής ευθύνης προς τους χώρους στους οποίους ζουν οι άνθρωποι και την ποιότητα στις σύγχρονες προσθήκες στο περιβάλλον, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο τις πολιτιστικές αξίες του.

Το άρθρο 9 υποδεικνύει τη βιώσιμη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς, δηλαδή την ύπαρξη σεβασμού για την ακεραιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από την κατανόηση των πολιτισμικών αξιών που αναμειγνύονται. Υποδεικνύει την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης και της συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης, τη χρήση υλικών, τεχνικών και δεξιοτήτων που βασίζονται στην παράδοση αλλά και στις σύγχρονες τεχνικές.

Το άρθρο 10 προτρέπει την ευαισθητοποίηση και την αξιοποίηση του οικονομικού δυναμικού της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και να διασφαλίσει ότι οι πολιτικές αυτές θα σέβονται την ακεραιότητα της πολιτιστικής κληρονομιάς, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο τις αξίες της.

Στο άρθρο 12, προτείνεται η διαδικασία της ταυτοποίησης, μελέτης, της ερμηνείας καθώς επίσης η προστασία, η διατήρηση και η προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σημαντικό στοιχείο της Σύμβαση θεωρείται η αξία που αποδίδεται από κάθε πολιτιστική κοινότητα, με την οποία προσδιορίζεται, στην πολιτιστική κληρονομιά.¹¹³

¹¹³ Το κείμενο της Σύμβασης (πηγή: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746>)

2.3 Η 2030 Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

«Οι στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι ενιαίοι και αδιαίρετοι, έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και γενική εφαρμογή, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες, τις ικανότητες και το επίπεδο ανάπτυξης και σέβονται τις εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες. Οι στόχοι ορίζονται ως φιλόδοξοι και παγκόσμιοι, με κάθε κυβέρνηση να καθορίζει τους δικούς τους εθνικούς στόχους της καθοδηγείται από τον παγκόσμιο επίπεδο φιλοδοξίας, αλλά να λαμβάνει υπόψη τις εθνικές συνθήκες. Κάθε κυβέρνηση θα αποφασίσει επίσης πώς θα πρέπει να ενσωματωθεί αυτούς τους στόχους στις εθνικές διαδικασίες σχεδιασμού, πολιτικές και στρατηγικές. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσει τη σχέση μεταξύ της βιώσιμης ανάπτυξης και άλλες σχετικές εν εξελίξει διαδικασίες στον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα.»¹¹⁴

Όπως αναφέρεται στη διακήρυξη, οι στόχοι της Ατζέντας έχουν ευρύ φάσμα εφαρμογής και δράσης και θεσπίζονται ώστε να τηρούνται σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι μια σημαντική εξέλιξη στο πλαίσιο της διαδικασίας αναγνώρισης του ρόλου του πολιτισμού στην αναπτυξιακή διαδικασία και τη βιώσιμη ανάπτυξη.¹¹⁵ Υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη στις 21 Οκτωβρίου 2015 και σύμφωνα με το προοίμιο της διακήρυξης, ο σκοπός της ατζέντας είναι να ενισχύσει την παγκόσμια ειρήνη μέσα σε πλαίσιο μεγαλύτερης ελευθερίας και το θέμα της αφορά τον άνθρωπο, τον πλανήτη και την ευημερία. Στη συνέχεια, τονίζεται σε μεγάλο βαθμό η πρόκληση της φτώχειας και κατά συνέπεια η εξάλειψη της και ότι είναι βασική προϋπόθεση, προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη.

Έτσι λοιπόν, με 17 Στόχους και 169 συνδεδεμένους στόχους, οι οποίοι φιλοδοξούν να πετύχουν και να ολοκληρώσουν οτιδήποτε δεν επετεύχθη από τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας. Τέλος, οι στόχοι στοχεύουν στην εδραίωση της ισότητας των φύλων, τη χειραφέτηση των γυναικών και την εξισορρόπηση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης: την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική.

¹¹⁴ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1 http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

¹¹⁵ Srakar, A., Vecco, M., «Culture as a fourth dimension of sustainable development? A statistical analysis»

Οι τομείς που εστιάζονται στη διακήρυξη είναι οι εξής: οι άνθρωποι, ο πλανήτης, η ευημερία, η ειρήνη και ο συνεταιρισμός. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τους ανθρώπους, οι στόχοι αποσκοπούν στην εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας και στο δικαίωμα της ισότητας. Σε οτιδήποτε αφορά στον πλανήτη, δίνεται έμφαση στη ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, στη βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση και στην κλιματική αλλαγή. Με στόχο την ευημερία, η οποία θα προσφέρει ικανοποιητική ζωή ώστε η οικονομική, κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος θα εναρμονιστεί με τη φύση. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι η ειρήνη είναι σε αλληλεξάρτηση με τη βιώσιμη ανάπτυξη και ότι είναι αναγκαία μια παγκόσμια σύμπραξη που να βασίζεται σε παγκόσμια αλληλεγγύη, με τη συμμετοχή όλων των χωρών και όλων των ανθρώπων.¹¹⁶

Παρουσιάζονται οι 17 στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

<u>Στόχος 1</u>	Η εξάλειψη κάθε μορφής φτώχειας παντού.
<u>Στόχος 2</u>	Η εξάλειψη της πείνας, η διασφάλιση επισιτιστικής ασφάλειας και βελτιωμένης διατροφής και η προώθηση της βιώσιμης γεωργίας.
<u>Στόχος 3</u>	Η διασφάλιση της ευημερίας και η προώθηση της ευημερίας για όλους σε όλες τις ηλικίες.
<u>Στόχος 4</u>	Η διασφάλιση καθολικής και ισότιμης ποιοτικής εκπαίδευσης και η προώθηση ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους.
<u>Στόχος 5</u>	Η επίτευξη ισότητας των φύλων και η χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.
<u>Στόχος 6</u>	Η διασφάλιση της διάθεσης και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων και της υγιεινής για όλους.
<u>Στόχος 7</u>	Η διασφάλιση πρόσβασης σε φτηνές, αξιόπιστες και σύγχρονες μορφές ενέργειας.
<u>Στόχος 8</u>	Η προώθηση διαρκούς, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης, πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης, καθώς και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους.
<u>Στόχος 9</u>	Η οικοδόμηση ανθεκτικών υποδομών, η προώθηση της καθολικής και βιώσιμης εκβιομηχάνισης και η ενίσχυση της καινοτομίας.

¹¹⁶ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

<u>Στόχος 10</u>	Η μείωση της ανισότητας στο εσωτερικό και μεταξύ των χωρών.
<u>Στόχος 11</u>	Η μετατροπή των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών σε χώρους δίχως αποκλεισμούς, ασφαλείς, ανθεκτικούς και βιώσιμους.
<u>Στόχος 12</u>	Η διασφάλιση βιώσιμων και παραγωγικών προτύπων.
<u>Στόχος 13</u>	Η ανάληψη άμεσης δράσης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.
<u>Στόχος 14</u>	Η διατήρηση και η βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.
<u>Στόχος 15</u>	Η προστασία, αποκατάσταση και προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, η βιώσιμη διαχείριση των δασών, η αντιμετώπιση της ερημοποίησης και αναστολή και αναστροφή της υποβάθμισης του εδάφους, καθώς και η ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας.
<u>Στόχος 16</u>	Η προώθηση ειρηνικών κοινωνιών δίχως αποκλεισμούς με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, η παροχή πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους και η οικοδόμηση αποτελεσματικών, αξιόπιστων και συμμετοχικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
<u>Στόχος 17</u>	Η ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και ανανέωσης της παγκόσμιας συμμαχίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη. ¹¹⁷

Ο στόχος 11 με τίτλο «Η μετατροπή των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών σε χώρους δίχως αποκλεισμούς, ασφαλείς, ανθεκτικούς και βιώσιμους», παραθέτει στο 11.4 «να ενισχύσει τις προσπάθειες για την προστασία και τη διαφύλαξη της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς του κόσμου».¹¹⁸ Η αναφορά αυτή στην «πολιτισμική και φυσική κληρονομιά», είναι ασαφής αλλά αφήνει να

¹¹⁷ Προγραμμα Action/2015 - Στοιχοι Βιωσιμης Αναπτυξης 2015-2030 (Πηγή: <http://www.praxis.gr/el/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%89%CE%B8%CE%B5%CE%AF/item/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-action-2015-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82-2015-2030>)

¹¹⁸ Βιώσιμες πόλεις και Κοινότητες (Πηγή: http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=27349:sdg-11&catid=36:sgds-2016&Itemid=72)

ενοηθεί ότι καλύπτει όλες τις κατηγορίες όπως την άυλη και υποβρύχια κληρονομιά καθώς και σε επίπεδο εθνικό και τοπικό.¹¹⁹ Επιπλέον, διασφαλίζονται οι οικισμοί και οι πόλεις ώστε να υπάρχει ασφάλεια και αντοχή.

Η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει εξελιχθεί μέσα στο χρόνο, δηλαδή αρχικά τα μνημεία θεωρούταν ως «αντικείμενα τέχνης» πλέον ονομάζονται «πολιτιστικά τοπία» ή «ιστορικές πόλεις». Έτσι δόθηκε βαρύτητα στην πολιτιστική κληρονομιά από τους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η πολιτιστική κληρονομιά είναι ανάγκη να διατηρηθεί αλλά αυτό από μόνο του δεν είναι ικανό να συνεισφέρει ώστε να διατηρηθεί η πολιτιστικής κληρονομιάς μιας κοινότητας, αλλά ούτε να προωθήσει την ανάπτυξη.

Υπάρχουν αρκετά σημαντικά ζητήματα σχετικά με τον στόχο 11.4, που θίγονται μέσα από αυτόν τον στόχο όπως η αστικοποίηση, η παγκοσμιοποίηση, η απώλεια της τοπικής ταυτότητας, ο μη βιώσιμος τουρισμός, οι φυσικές καταστροφές, η σχέση της κληρονομιάς με τις τοπικές κοινωνίες.¹²⁰

¹¹⁹ Boer, B., «Culture, Rights and the Post-2015 Development Agenda», *Legal Studies Research Paper* No. 16/89.

¹²⁰ Us/Icomos, KnowledgeExchange, Heritage as Pillar of Sustainable Development
<http://www.usicomos.org/knowledgeexchange/heritage-as-pillar-of-sustainable-development/>

2.4 Η Πολιτιστική Βιώσιμη Ανάπτυξη μέσα από τη μελέτη περίπτωσης της πόλης Dubrovnik

Η πόλη Dubrovnik εδώ και πολλές δεκαετίες είναι προστατευόμενη και επομένως περιλαμβάνεται στη λίστα του Unesco¹²¹ με την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά. Είναι σημαντική η διατήρηση της αξίας της προκειμένου να την αναγνωρίσουν οι επόμενες γενιές και να υπάρξει ανάπτυξη. Στην ιστορική πόλη Dubrovnik διεξήχθησαν συνεντεύξεις με συμμετέχοντες, οι οποίοι παίρνουν μέρος στην πολιτιστική αναζωογόνηση της πόλης.

Η διαδικασία σύγκρισης ανάμεσα στην κοινωνική βιωσιμότητα και την πολιτιστική είναι αναγκαία έτσι ώστε να κατανοηθεί πλήρως η έννοια της δεύτερης. Η κοινωνική βιωσιμότητα μπορεί να συνδέεται με την κοινωνική ισότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το κοινωνικό κεφάλαιο κ.α. Από την άλλη μεριά, η πολιτισμική βιωσιμότητα περιλαμβάνει και τον κοινωνικό τομέα, επομένως παρουσιάζεται ως η ισορροπία ανάμεσα σε διαφορετικά πολιτισμικά μοντέλα, παγκόσμιες και τοπικές επιρροές. Πιο συγκεκριμένα, η σχέση ανάμεσα στην «αστική μνήμη» και νέου νοήματος της πολιτιστικής κληρονομιάς.¹²²

Μια πόλη δεν μπορεί να σταματήσει να παράγει ιστορία και να ζει καταναλώνοντας αυτά που έχει ήδη πράξει μέσα από τον πολιτισμό της. Η «νοσταλγία» συνδέει την πόλη με την ιστορία της. Μέσα από την αρχιτεκτονική, έγινε η προσπάθεια να οργανωθεί η πόλη με έναν βιώσιμο χαρακτήρα. Ο Neven Segvic, αρχιτέκτονας, ο οποίος προσπάθησε μέσα από τη μοντέρνα αρχιτεκτονική στα κτήρια της πόλης Dubrovnik, αντιμετώπισε θέματα «αστικής μνήμης» όπως τις διαφορές του «παλιού» όπως και του «νέου». Πιο συγκεκριμένα, μέσα από το άρθρο του «The Specificities of Architecture of Dubrovnik» θεωρεί ότι η πόλη δεν διαθέτει μια μουσειακή εικόνα επηρεασμένη από το παρελθόν αλλά είναι μια πηγή έμπνευσης και διαθέτει το κίνητρο να συνεχίσει την παράδοση αυτής της ιστορίας.¹²³

¹²¹ Βλέπε Παράρτημα

¹²² Auclair, E., Fairclough, G., (eds), *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*. Routledge, 2015

¹²³ Ibid.

Η «Στρατηγική της Προστασίας, Διατήρησης και Οικονομικής χρήσης της Πολιτιστικής κληρονομιάς στη Δημοκρατία της Κροατίας 2011-2015» προσφέρει ευκαιρίες ως προς την ανάπτυξη της πόλης μέσα από τον πολιτιστικό τουρισμό και τη διαχείριση και θέτει τρεις βασικούς στόχους της κληρονομιάς που πρέπει να αναδειχθούν:

- Η προστασία, η διατήρηση και η βιώσιμη χρήση.
- Υλικό εισόδημα μέσα από βιώσιμη χρήση.
- Καλλιέργεια ατομικής και συλλογικής επίγνωσης της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιώσιμης χρήσης της.

Στη συνέχεια, ο Belanger θεωρεί πως η πολιτισμική ταυτότητα προκύπτει μέσα από τον διάλογο του παρελθόντος με το παρόν, που συνήθως είναι δύσκολο να επιτευχθεί.¹²⁴ Η δυναμική διασύνδεση ανάμεσα στον προστατευμένο πυρήνα της πόλης και σε ότι έχει παραμείνει αποτελεί το κλειδί για την πολιτιστική βιωσιμότητα της. Πολλοί συμμετέχοντες στην διαδικασία της συνέντευξης δεν συμφώνησαν πως η πόλη έχει αναβιώσει παρόλο που παρατήρησαν ότι έχουν αυξηθεί οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι επενδύσεις και η μετανάστευση του τοπικού πληθυσμού.¹²⁵

Ένας από τους συμμετέχοντες εξήγησε πως «η έλλειψη οράματος στον τομέα της διαχείρισης της πόλης ως ενότητα προς το βραχυπρόθεσμο εισόδημα που προέρχεται από τον τουρισμό και η έλλειψη πολιτιστικού κοινού είναι τα βασικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν όσοι εργάζονται τον τομέα της κουλτούρας και του πολιτισμού στο Dubrovnik». Σύμφωνα με τους Caldaronic και Saniric «οι αλλαγές στο αστικό περιβάλλον γίνονται παντού και χωρίς συζητήσεις, ιδέες, προγράμματα και σχέδια σε πολλές μεταβατικές κοινωνίες».¹²⁶

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως η έννοια της πολιτιστικής βιωσιμότητας μπορεί να συσχετιστεί σε τοπικό επίπεδο της βιώσιμης ανάπτυξης, περιλαμβάνοντας αναγνώριση των τοπικών αξιών. Επίσης, αρκετοί συμμετέχοντες συμφωνούν πως ο πολιτισμός είναι θεμελιώδης για την επίτευξη της βιώσιμης

¹²⁴ Belanger, A., «Urban space and collective memory: Analysing the various dimensions of the production of memory.», *Canadian Journal of Urban Research*, 11 (1), 69-92

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Caldaronic, O. and Saniric, J., «First signs of gentrification? Urban regeneration in the transitional society: The case of Croatia.», *Sociology and space*, 46(3/4), 369-81

ανάπτυξης. Ο πολιτισμός θεωρείται ως υποχρέωση αλλά και υπευθυνότητα που προσφέρει ευκαιρίες για τοπική κοινωνική ανάπτυξη. Τέλος, η αναζωογόνηση των ιστορικών πόλεων προωθεί προς τη βιώσιμη ανάπτυξη.¹²⁷

¹²⁷ Ibid.

2.5 Μελέτη Περίπτωσης της πόλης Noyon

Τον 19^ο αιώνα τα μουσεία στη Γαλλία χωρίζονταν σε 3 κατηγορίες:

- Προσωπικές συλλογές με εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα.
- Μικρές επαρχιακές «γρίλιες».
- Μουσεία με τοπική ιστορία που συντηρούν και προβάλλουν την ιστορία της.

Τα μουσεία ιδρύθηκαν από τοπικούς κατοίκους, οι οποίοι ήταν συνήθως πολυμαθείς, που τους ενδιέφερε η τέχνη, η αρχαιολογία καθώς και η τοπική ιστορία και αποσκοπούσαν στην προβολή της πόλης, των συλλογών και των αναμνηστικών των «τοπικών ηρώων», της τοπικής παράδοσης και των τοπίων. Τα μουσεία επιδείκνυαν την γραφική αναπαράσταση της πόλης προκειμένου να προωθήσουν τη μοναδική ταυτότητα της. Η τοπική ιστορία, η εξύμνηση των τοπικών μορφών και ο ορισμός της εδαφικής πολιτιστικής κληρονομιάς, επιβεβαιώνουν την κατάσταση κάθε πόλης ως «μικρό επαρχιακό κεφάλαιο», αποκαλύπτοντας τον ανταγωνισμό ανάμεσα τους. Επίσης, τον 19^ο αιώνα τα μουσεία ήταν μια συλλογική απάντηση στην κοινωνική και οικονομική μεταμόρφωση των πόλεων και οι συλλογές τους, περιείχαν μια νότα νοσταλγίας και φιλοπατρία.¹²⁸

Στις κατεστραμμένες περιοχές μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, η ανασύσταση ή η δημιουργία νέων μνημείων, κτηρίων και των συλλογών, ήταν μια προσπάθεια ανοικοδόμησης της συλλογικής μνήμης της τοπικής κοινωνίας. Η Noyon, η οποία καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του 1914-1918, στη συνέχεια σχεδιάστηκε ως απεικόνιση της «Ville-Martyre»¹²⁹.

Η πόλη της Noyon, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αναπτύχθηκε ξανά με νέα επαγγελματικά πρότυπα μουσειακών εκθέσεων. Οι συλλογές επανατοποθετήθηκαν προκειμένου να προβάλλουν με πιο παιδαγωγικό τρόπο την ιστορία της πόλης. Με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να δώσει ίση αξία στο λαϊκό αλλά και «υψηλό» πολιτισμό,

¹²⁸ Auclair, E., Fairclough, G., (eds), *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*. Routledge, 2015

¹²⁹ Επίσημος τίτλος που έχει δοθεί σε κατεστραμμένες πόλεις, μαζί με το βραβείο «Λεγεώνας της Τιμής.»

στην αρχαία αλλά και στη νεότερη πολιτιστική κληρονομιά καθώς επίσης και σε απλά καθημερινά αντικείμενα αλλά και σε παραδοσιακά έργα τέχνης.¹³⁰

Η παρουσίαση των εκθεμάτων του Μουσείου δίνει έμφαση στην αρχαιότητα, στο Μεσαίωνα και στην Αναγέννηση. Παρ' όλα αυτά, οι αναφορές στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, προωθούν το όραμα της αστικής συνέχειας, η οποία έφθασε στο τέλος με βάνουσο τρόπο. Επίσης, τα εκθέματα προβάλλουν μια μνημειώδη και υλιστική έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης αν και υπεκφεύγουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτική διάσταση της ιστορίας της.¹³¹

Η νέα αυτή προσέγγιση της μουσειολογίας βρίσκεται σε συμφωνία με τη σύνθεση της τοπικής μουσειογραφικής παράδοσης του 1920 με 1930. Η τοπική αστική ιστοριογραφία προέρχεται από θέματα που έχουν διαμορφώσει την κουλτούρα της τοπικής γνώσης. Η επανανεργοποίηση ενός παραδοσιακού οράματος, παρόλο που «ξαναγράφεται» μέσα από πρακτικές και αφηγήσεις, αποκαλύπτει έναν έλεγχο που ασκείται από αντιπροσώπους των τοπικών αρχών κατά τη διάρκεια της παραγωγής της γνώσης σχετικά με το παρελθόν και του ορισμού της νόμιμης, κοινής κληρονομιάς. Αλλά η πρακτική που εφαρμόστηκε, δεν είναι αποτέλεσμα μόνο κοινωνικής και πολιτιστικής κυριαρχίας αλλά επηρεάζεται από την «θεσμοθετημένη» εικόνα της πόλης που προέκυψε, έπειτα από την ανάπτυξη του αστικού και τουριστικού σχεδιασμού που πραγματοποιήθηκε στα μέσα της δεκαετίας 1980 -1990. Ο αστικός σχεδιασμός περιελάμβανε την πολιτιστική κληρονομιά προκειμένου να ενισχύσει τις κοινωνικό-χωρικές αντιθέσεις μεταξύ του προστατευόμενου και αξιοποιημένου κέντρου της πόλης και των υπόλοιπων σημείων, τα οποία δεν έχουν την ίδια αξία, μέσα σε μια περίοδο που η πόλη της Νογον βρισκόταν σε οικονομική κρίση και βιομηχανική παρακμή.¹³²

Συμπερασματικά προκύπτει πως η προσπάθεια παρουσίασης ενός περιεκτικού οράματος της τοπικής κληρονομιάς της πόλης απέτυχε, εξαιτίας του ρόλου των τοπικών κοινωνικών ιεραρχιών καθώς και της οικονομικής κρίσης, αποκρύπτοντας

¹³⁰ Auclair, E., Fairclough, G., (eds), *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*. Routledge, 2015

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

πτυχές της «συλλογικής μνήμης» και αγνοώντας γεωγραφικές διαστάσεις της πόλης.¹³³

¹³³ Ibid.

3. Μελέτη Περίπτωσης της Ελλάδας

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι Οργανισμοί και Φορείς που διαχειρίζονται την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και είναι εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Πρόκειται για 16 οργανισμούς με διαχρονική δράση πάνω στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης και ενός που βρίσκεται σε διαδικασία σύστασης. Τα παρόντα στοιχεία εξετάστηκαν και μελετήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και των ίδιων των Οργανισμών.

3.1 Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία

Ιδρύθηκε το 1837 και σύμφωνα με το άρθρο 1 του Οργανισμού της έχει σκοπό «την ανεύρεσιν, συλλογήν, συντήρησιν, διαφύλαξιν, αναστήλωσιν, επισκευήν και επιστημονικήν έρευναν των εν Ελλάδι και ταις Ελληνικαίς χώραις μνημείων της αρχαιότητος, συμπεριλαμβανομένων και των χριστιανικών, βυζαντινών και λοιπών μνημείων των μέχρι της Ελληνικής Επανάστασεως.

β) Εις την μελέτην του βίου των αρχαίων και την εξερεύνησιν της βυζαντινής και μεσαιωνικής αρχαιολογίας και τέχνης και

γ) εις διέγερσιν εν γένει παρ ημίν διαφέροντος υπέρ των καλών τεχνών και διάδοσιν γνώσεων περί της ιστορίας της αρχαίας και της νεωτέρας τέχνης». ¹³⁴ Η Αρχαιολογική εταιρεία έχει πραγματοποιήσει ανασκαφές σε όλη την Ελλάδα ¹³⁵, με την πιο πρόσφατη στις Σέρρες, την Αμφίπολη. ¹³⁶

Μέρος της Εταιρίας αποτελεί και η Επιστημονική Βιβλιοθήκη, η οποία δημιουργήθηκε το 1848 και συνθέτει την μόνη αρχαιολογική ελληνική βιβλιοθήκη

¹³⁴ Ο σκοπός της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

<http://www.archetai.gr/site/content.php?sel=23>

¹³⁵ Η ιστορία των ανασκαφών : <http://www.archetai.gr/site/content.php?sel=156>

¹³⁶ Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας,

Ανασκαφές > Ιστορία των Ανασκαφών > Μακεδονία > Σέρρες

<http://www.archetai.gr/site/content.php?artid=453>

και ανακαινίστηκε το 2010. Διαθέτει βιβλία, περιοδικά και ηλεκτρονικό κατάλογο, με το περιεχόμενο τους να εξυπηρετεί κυρίως αρχαιολόγους.¹³⁷

3.2 Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού ιδρύθηκε το 1992 προκειμένου να αναδείξει τον ελληνικό πολιτισμό και να διαδώσει την ελληνική γλώσσα σε ολόκληρο τον κόσμο. Διαθέτει παραρτήματα εκτός Ελλάδος σε Αλεξάνδρεια, Βελιγράδι, Βερολίνο, Οδησός, Βουκουρέστι, Λευκωσία, Σόφια, Τεργέστη, Τίρανα ενώ στο Λονδίνο και Ουάσιγκτον λειτουργούν Γραφεία Εκπροσώπων. Επίσης, είναι μέλος του European Union of National Institutes for Culture (EUNIC)¹³⁸ και του Anna Lindh Foundation¹³⁹ και συνεργάζεται με σχολεία, ελληνικούς πολιτιστικούς φορείς και πανεπιστημιακές έδρες ελληνικών σπουδών σε όλο τον κόσμο.

Το ΕΠΠ οργανώνει εκθέσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, υποστηρίζει και προωθεί το ελληνικό βιβλίο μέσα από συμμετοχές σε διεθνείς εκθέσεις βιβλίου, σε λογοτεχνικά αφιερώματα όπως και τον ελληνικό κινηματογράφο και μουσική. Επίσης, πραγματοποιεί διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα Παραρτήματα του, σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.¹⁴⁰

3.3 Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων (ΕΚΒΜΜ) ιδρύθηκε το 1997, βρίσκεται κάτω από την εποπτεία του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού και σκοπός του είναι να γίνεται ερευνητική δραστηριότητα στα πεδία της μουσειολογίας και μουσειογραφίας όπως και της συντήρησης και αποκατάστασης, προκειμένου να αναδειχθούν τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, έργα και χώροι.¹⁴¹

¹³⁷ Onassis Κοινοφελές Ίδρυμα, Βιβλιοθήκη Της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας
<http://www.onassis.org/public-benefit-libraries.php?id=63>

¹³⁸ Το European Union of National Institutes for Culture είναι Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Δίκτυο, διαθέσιμο στο: <http://www.eunic-online.eu/>

¹³⁹ Το Anna Lindh Foundation είναι Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Δίκτυο, διαθέσιμο στο: <http://www.annalindhfoundation.org/>

¹⁴⁰ Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού : http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=4429

¹⁴¹ Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, διαθέσιμο: <http://www.ekbmm.gr/#>

Το ΕΚΒΜΜ έχει πραγματοποιήσει έργα συντήρησης και έκθεσης εικόνων στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, στο ναό του Αγ. Γεωργίου στο Runovic, στο Εθνικό Μουσείο Μεσαιωνικής Τέχνης Κορυτσάς, αναστήλωση και αποκατάσταση ναών όπως επίσης και συντήρηση ψηφιδωτών σε μονές και μουσεία.¹⁴² Έχει οργανώσει Διεθνείς Συνδιασκέψεις με τις πιο πρόσφατες να γίνονται το 2006 με τίτλο «Βυζαντινά Μνημεία και Παγκόσμια Κληρονομιά» και «Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης», όπως και Συμπόσια και Συνέδρια.¹⁴³ Επιπλέον, έχει δημοσιεύσει επιστημονικές μελέτες και βιβλία σχετικά με τη βυζαντινή τέχνη και αρχιτεκτονική.¹⁴⁴

3.4 Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών

Το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών (Ε.Π.Κε.Δ.) ιδρύθηκε το 1977, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πνευματικό κέντρο παγκόσμιας εμβέλειας στους Δελφούς. Το ΕΠΚεΔ βρίσκεται κάτω από την από την εποπτεία του Υπουργού Πολιτισμού και την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης και διαθέτει εγκαταστάσεις στην Αθήνα και στους Δελφούς.¹⁴⁵

Το Κέντρο έχει οργανώσει πλήθος εκδηλώσεων όπως σεμινάρια, εκθέσεις, συναυλίες, προβολή ταινιών-ντοκιμαντέρ και θεατρικές και μουσικές παραστάσεις¹⁴⁶, επιπλέον έχει πραγματοποιήσει εκδόσεις που αφορούν κυρίως σε πρακτικά συνεδρίων, συμποσίων και καταλόγους εκθέσεων¹⁴⁷ και διαθέτει συλλογή.¹⁴⁸ Οι εκδηλώσεις γίνονται στο αρχαίο θέατρο των Δελφών, έτσι ώστε να έρθουν οι θεατές σε επαφή με την φύση αλλά και την ιστορία του χώρου.¹⁴⁹

3.5 Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα

¹⁴² Έργα αναστήλωσης, συντήρησης και ανάδειξης μνημείων και Οργάνωση εκθέσεων, διαθέσιμο:

<http://www.ekbmm.gr/#!/restoration-of-monuments-370>

¹⁴³ Διεθνείς Συνδιασκέψεις, διαθέσιμο : <http://www.ekbmm.gr/#!/databases-373>

¹⁴⁴ Εκδόσεις, διαθέσιμο: <http://www.ekbmm.gr/#!/publications-379>

¹⁴⁵ Ιστορία ΕΠΚεΔ, διαθέσιμο: <http://www.eccd.gr/el/to-kentro/istoria/>

¹⁴⁶ Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, Αρχείο Εκδηλώσεων

<http://www.eccd.gr/el/ekdiloseis/arheio-ekdiloseon/?page=1>

¹⁴⁷ Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, εκδόσεις

<http://www.eccd.gr/el/ekdoseis/>

¹⁴⁸ Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, συλλογές

<http://www.eccd.gr/el/syilloges/syillogi/>

¹⁴⁹ Terrabook, Πολιτιστικά Δρώμενα Στους Δελφούς

<https://greece.terrabook.com/phocis/el/page/politistika-dromena-stous-delfous>

Το σωματείο "Οι Φίλοι του Μουσείου του Μακεδονικού Αγώνα" ίδρυσε το 1999 το κοινωφελές Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα προκειμένου να συμβάλλει κατά κύριο λόγο στη διατήρηση της μνήμης των αγώνων του Ελληνισμού για την απελευθέρωση της Μακεδονίας αλλά και στην επιστημονική μελέτη της ιστορίας της Μακεδονίας. Το ίδρυμα διαθέτει Μουσειακό χώρο με κειμήλια ¹⁵⁰ από τον Μακεδονικό αγώνα και Κέντρο Έρευνας Μακεδονικής Ιστορίας και Τεκμηρίωσης (Κ.Ε.Μ.Ι.Τ.). Επιπλέον, έχει εκδώσει βιβλία. ¹⁵¹

3.6 Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής - Ίδρυμα Οικογενείας Γεωργίου Ψαροπούλου

Το 1987 ιδρύθηκε το Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής (Κ.Μ.Ν.Κ.) και διαθέτει συλλογή από κεραμικά αντικείμενα όλων των ειδών, σχεδόν από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. ¹⁵² Σκοπός του είναι να συλλέξει, εκθέσει και συντηρήσει δείγματα της ελληνικής κεραμικής τέχνης και στη συνέχεια να προβάλλει την τέχνη και την ιστορία της. ¹⁵³

Το Κέντρο κατέχει στην κυριότητα του αρχειακό υλικό με φωτογραφίες, ταινίες, χάρτες ¹⁵⁴ και αποτελεί χώρο με εκπαιδευτικά προγράμματα σε μαθητές, αλλά και πραγματοποιεί μαθήματα και σεμινάρια για ενήλικες. ¹⁵⁵ Εκπαιδευτικό ρόλο έχει και η βιβλιοθήκη του Κέντρου, στην οποία εμπεριέχεται υλικό σχετικά με την ιστορία και τη τεχνολογία της κεραμικής τέχνης. ¹⁵⁶

3.7 Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος -Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

¹⁵⁰ Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, Η συλλογή του Μουσείου : <http://www.imma.edu.gr/imma/collection/index.html>

¹⁵¹ Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, βιβλία <http://www.imma.edu.gr/imma/publications/publications.html>

¹⁵² Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου, Συλλογή <http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=8>

¹⁵³ Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου - Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=3403

¹⁵⁴ Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου, αρχεία <http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=18>

¹⁵⁵ Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου, Μαθήματα κεραμικής <http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=26>

¹⁵⁶ Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου, βιβλιοθήκη <http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=29>

Η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, η οποία λειτουργεί από το 1882, σύστησε το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο και στοχεύει στην παρουσίαση και προβολή της νεώτερης Ιστορίας της Ελλάδας,

Η συλλογή του Μουσείου αποτελείται από ζωγραφικά έργα, χαρακτηριστικά και γραφικές τέχνες, γλυπτά, μέταλλα, νομίσματα και ενδύματα. Περιέχει σπουδαίο Αρχείο Ιστορικών Εγγράφων με ευρεία γκάμα ιστορικών εγγράφων, χειρόγραφων, εντύπων και μονόφυλλων.¹⁵⁷ Επίσης, έχει στην κατοχή του φωτογραφικό αρχείο, μέσα από δωρεές και αγορές, ταξινομημένο σε ομάδες με αντικείμενο επώνυμες προσωπικότητες, μνημεία, αλλά και πολέμους όπως τους Βαλκανικούς Πολέμους, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στην εκστρατεία της Μικράς Ασίας, τον Πόλεμο του 1940, την Κατοχή, τον Εμφύλιο, την τουρκική εισβολή στην Κύπρο.¹⁵⁸ Η βιβλιοθήκη του Μουσείου, διαθέτει βιβλία, περιοδικά και άλλα έντυπα που αφορούν την ιστορία του Ελληνισμού από τον 15ο έως και τον 20ό αιώνα αλλά και σημαντικά ιστορικά γεγονότα.¹⁵⁹

Το Μουσείο οργανώνει εκπαιδευτικές δραστηριότητες μέσα από προγράμματα για μαθητές και ενημέρωση σε οικογένειες, ξεναγήσεις. Επιπλέον, έχει εκδώσει βιβλία με ιστορικό και λαογραφικό περιεχόμενο.¹⁶⁰

3.8 Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης

Το Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης στεγάζεται στο Ρέθυμνο και ιδρύθηκε το 1974 προκειμένου να συμβάλλει στην ερευνα και τη συνέχιση της κρητικής παράδοσης, με υλικό που αφορά την ιστορία της Κρήτης και πιο συγκεκριμένα το νομό του Ρεθύμνου.

Οι συλλογές του Μουσείου παρουσιάζουν στο κοινό διάφορα θέματα όπως παραδοσιακής χειροτεχνίας – υφαντικής, κεντητικής και κλώστινων συνθέσεων, καλαθοπλεκτικής, κεραμικής. Επίσης, περιέχει ιστορικών κειμήλια όπως λάβαρα,

¹⁵⁷ Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αρχείο Ιστορικών Εγγράφων
<http://www.nhmuseum.gr/el/syloges/arheio-istorikon-eggrafon/>

¹⁵⁸ Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, φωτογραφικό αρχείο
<http://www.nhmuseum.gr/el/syloges/fotografiko-arheio/>

¹⁵⁹ Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, βιβλιοθήκη
<http://www.nhmuseum.gr/el/syloges/bibliothiki/>

¹⁶⁰ Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, εκπαιδευτικά προγράμματα
<http://www.nhmuseum.gr/el/ekpaideysi/ekpaideytika-programmata-gia-mathites/>

χάρτες, νομίσματα αλλά βιβλία και έγγραφα. Το Μουσείο πραγματοποιεί εκπαιδευτικά προγράμματα μέσα από προβολές και διαλέξεις.¹⁶¹

3.9 Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου

Το Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου ιδρύθηκε με την αριθ. 583/A/19-7-1966 απόφαση του Κοργιαλενείου Διοικητικού Συμβουλίου Κεφαλληνίας και διοικείται, από κοινού με την Κοργιαλένιο Βιβλιοθήκη, από το Κοργιαλένιο Διοικητικό Συμβούλιο, προεδρεύοντας του εκάστοτε Μητροπολίτη Κεφαλληνίας. Διέπεται από τον Οργανισμό του Κοργιαλενείου Διοικητικού Συμβουλίου. Σύμφωνα με το άρθρο 12 του εν λόγω Οργανισμού, του Μουσείου προΐσταται η Πρόεδρος της Εφορείας.¹⁶²

Το Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο έχει σκοπό να προωθήσει την έρευνα και προβολή της Ιστορίας της Κεφαλονιάς. Διαθέτει Βιβλιοθήκη όπως και ιστορικό αρχείο. Το Μουσείο διαθέτει αστικό, αγροτικό και εκκλησιαστικό τμήμα και έχει χωρισμένες 9 κατηγορίες με:

- Ιστορικά έγγραφα σε φωτοτυπίες από τα αρχεία Αγγλίας - Γαλλίας - Ιταλίας
- Προσωπογραφίες και συλλογές προσωπικών αντικειμένων ιστορικών προσώπων
- Σκεύη, ασημικά, χαλκώματα.
- Σκεύη ζωής της υπαίθρου
- Αναπαράσταση υπνοδωματίου
- Υδατογραφίες, λιθογραφίες, χάρτες, αποτυπώσεις, σχέδια εκκλησιών και ιστορικών φρουριών.
- Φωτογραφικά αρχεία
- Έργα τέχνης..
- Νομίσματα.¹⁶³

¹⁶¹ Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=3230

¹⁶² Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=1223

¹⁶³ Ibid.

3.10 Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης

Το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας-Θράκης εδρεύει στη Θεσσαλονίκη, σκοπός του είναι η έρευνα του παραδοσιακού πολιτισμού στο χώρο της Βόρειας Ελλάδας ¹⁶⁴ και ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της Μακεδονικής Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητας.¹⁶⁵

Το Μουσείο διαθέτει μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις. Με τη μόνιμη έκθεση να παρουσιάζει τις βασικές βιοτικές ανάγκες της διατροφής, της στέγασης και της ένδυσης και την περιοδική έκθεση, η οποία έχει ως αντικείμενο την πόλη της Θεσσαλονίκης. Διαθέτει μεγάλη συλλογή αντικειμένων η οποία περιλαμβάνει μουσικά όργανα, ενδύματα, εικόνες, κοσμήματα, κεραμικά, όπως επίσης οπτικό ακουστικό αρχείο και Βιβλιοθήκη.¹⁶⁶

Σημαντικό ρόλο έχει και η εκπαιδευτική δράση του Μουσείου: Οργανώνει εκδηλώσεις, διαγωνισμούς αλλά και προγράμματα για σχολεία, εργαστήρια για παιδιά και ενήλικες και εκδίδει εκπαιδευτικές εκδόσεις.¹⁶⁷

3.11 Λύκειον των Ελληνίδων

Το Λύκειον των Ελληνίδων ιδρύθηκε το 1910 και είναι σωματείο Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα. Διαθέτει Ιστορικό Αρχείο, Αρχείο Λαογραφίας και Μουσείο της Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας, Ερευνητικό Κέντρο Πολιτιστικής Κληρονομιάς και βιβλιοθήκη. Οργανώνει εκθέσεις έργων λαϊκής τέχνης, εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια ελληνικών χωρών. Επίσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον δείχνει για ζητήματα που αφορούν τις γυναίκες και την ισότητα των φύλων, μέσα από τη σύσταση ειδικής επιτροπής επιστημόνων.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λαογραφικό & Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας - Θράκης

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=1553

¹⁶⁵ Η Μακεδονική Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα (Μ.Φ.Α.) είναι σωματείο που ιδρύθηκε το 1871 από Δυτικομακεδόνας της Διασποράς και έχει εκπαιδευτική και λαογραφική δράση. (πηγή:

<http://www.lemmth.gr/istoria#close>)

¹⁶⁶ Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης, συλλογές και αρχεία

<http://www.lemmth.gr/collections>

¹⁶⁷ Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης, εκπαιδευτικά προγράμματα

<http://www.lemmth.gr/ekpaideutika-programmata>

¹⁶⁸ Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λύκειον των Ελληνίδων

3.12 Μουσείο Ακρόπολης

Το Μουσείο Ακρόπολης έχει σημαντική ιστορία και από το 1863 αποφασίστηκε η σύσταση του, το 1865 έγινε η θεμελίωση του. Μετά από 2 χρόνια προχώρησε η σύσταση ενός δεύτερου μουσείου, το Μικρό Μουσείο αλλά το 1947 κατεδαφίστηκε. Ύστερα από άκαρπες προσπάθειες διεξαγωγής αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, το 2000 ξεκίνησαν οι διαδικασίες σύστασης του Μουσείου.¹⁶⁹

Η μόνιμη συλλογή του Μουσείου αποτελείται από 5 εκθεσιακούς χώρους:

- Η Αίθουσα των κλιτύων της Ακρόπολης
- Αίθουσα της Αρχαϊκής Ακρόπολης
- Αίθουσας του Παρθενώνα
- Προπύλαια, Αθηνά Νίκη, Ερέχθειο
- 5^{ος} αι. π.Χ. – 5^{ος} αι. μ.Χ.

Το Μουσείο οργανώνει εκθεσιακές δράσεις, θεματικές παρουσιάσεις αλλά και τρισδιάστατες προβολές, με την τελευταία προβολή η οποία είχε τίτλο «Η Ακρόπολη στην Αρχαιότητα». Επίσης, διαθέτει αναγνωστήριο και εργαστήριο τεχνών, σχετικά με την αρχαία τεχνολογία και τη δημιουργία έργων τέχνης, προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα εκθέματα του Μουσείου.¹⁷⁰

3.13 Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης ιδρύθηκε το 1918, με την ονομασία «Μουσείον Ελληνικών Χειροτεχνημάτων», το 1923 το Μουσείο Ελληνικών Χειροτεχνημάτων μετονομάστηκε σε «Εθνικόν Μουσείον Κοσμητικών Τεχνών», το 1931 πήρε το όνομα «Μουσείον Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης». Το 1959 μετονομάστηκε σε «Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης».¹⁷¹ Στο κοινό είναι προσβάσιμοι οι χώροι εκθεσιακοί χώροι του Μουσείου : το Τζαμί Τζισδαράκη, το Λουτρό των Αέριδων, το

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=117

¹⁶⁹ Μουσείο Ακρόπολης, Ιστορία

<http://www.theacropolismuseum.gr/el/content/istoria-0>

¹⁷⁰ Μουσείο Ακρόπολης, δια βίου μάθηση

<http://www.theacropolismuseum.gr/el/content/dia-bioy-mathisi>

¹⁷¹ Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, η ιστορία του μουσείου

<http://www.melt.gr/gr/to-mouseio/i-istoria-tou-mouseiou/>

Κτήριο της οδού Πανός 22 και το Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων.¹⁷²

Το Μουσείο διαθέτει συλλογές του περιλαμβάνουν αντικείμενα από τα μέσα του 17ου μέχρι και τον 20ό αιώνα. Περιλαμβάνει ενδυμασίες, μεταμφιέσεις, μουσικά όργανα αλλά και ζωγραφική-χαρακτική, υφαντική, ξυλογλυπτική, μεταλλοτεχνία, κεραμική και λιθογλυπτική.¹⁷³ Έχει πραγματοποιήσει εκθέσεις φωτογραφίας, παραδοσιακού κεντήματος και ζωγραφικής.¹⁷⁴ Επίσης, οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές.¹⁷⁵

3.14 Μουσείο Μπενάκη

Η ιστορία του Μουσείου Μπενάκη ιδρύθηκε από τον Αντώνη Μπενάκη¹⁷⁶ και χρονολογείται από το 1895. Το 2000 άρχισε η επαναλειτουργία του.¹⁷⁷ Εκτός από το κεντρικό κτήριο, έχει 8 παραρτήματα:

- Το κτήριο της οδού Πειραιώς
- Κτηριακό συγκρότημα Κεραμεικού
- Οικία Δέλτα
- Οικία Κουλούρα
- Κτήριο Πινακοθήκης Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα
- Το εργαστήριο του Γιάννη Παππά
- ΜΕΝΤΗΣ -Κέντρο διατήρησης παραδοσιακών τεχνικών κλωστοϋφαντουργίας
- Το σπίτι του Patrick και της Joan Leigh Fermor¹⁷⁸

¹⁷² Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, οριστική παύση λειτουργίας του κεντρικού κτιρίου
<http://www.melt.gr/gr/to-mouseio/nea/oristiki-paysi-leitourgias-tou-kentrikou-ktiriou/>

¹⁷³ Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, πολιτική του μουσείου στη διαχείριση των συλλογών του
<http://www.melt.gr/gr/syloges/oi-syloges/politiki-tou-mouseiou-sti-diaheirisi-ton-sylogon-tou/>

¹⁷⁴ Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, προηγούμενες εκθέσεις
<http://www.melt.gr/gr/ektheseis/proigoumenes/>

¹⁷⁵ Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, για σχολικές ομάδες
<http://www.melt.gr/gr/ekpaideysi/gia-sholikes-omades/>

¹⁷⁶ Ο Αντώνης Μπενάκης γεννήθηκε το 1873 ήταν ο ιδρυτής του Μουσείου Μπενάκη και αποτέλεσε εθνικός ευεργέτης.

¹⁷⁷ Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο
<http://www.benaki.gr/index.asp?id=40201&lang=gr>

¹⁷⁸ Μουσείο Μπενάκη, τα κτήρια
<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=402>

Η συλλογή του Μουσείου Μπενάκη δίνει έμφαση στην Ελληνική τέχνη καθώς διαθέτει συλλογές και από την Κινεζική, Προκολομβιανή και Ισλαμική τέχνη. Η Ελληνική συλλογή παρουσιάζει:

- Συλλογή προϊστορικών, αρχαίων ελληνικών και ρωμαϊκών αρχαιοτήτων.
- Βυζαντινή τέχνη.
- Μεταβυζαντινή και Νεοελληνική τέχνη.
- Ιστορικά κειμήλια.
- Συλλογή Ζωγραφικής, Σχεδίων και Χαρακτικών.¹⁷⁹

Το Μουσείο περιλαμβάνει τμήματα με σημαντικό αριθμό οργανωμένων Ιστορικών, Φωτογραφικών, Παραστατικών Τεχνών και Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής Αρχείων με έγγραφα, αρχεία και ιστορικά κειμήλια, φωτογραφικό υλικό, αρχιτεκτονικά σχέδια και αλληλογραφία.¹⁸⁰

Το 1931 ιδρύθηκε η Βιβλιοθήκη και σήμερα περιλαμβάνει 100.000 τόμους βιβλίων και περιοδικών. Η πρώτη συλλογή περιελάμβανε προσωπικά βιβλία του Αντώνη Μπενάκη. Έχει στην κατοχή της αρχέτυπα, χειρόγραφα, σπάνιες εκδόσεις και λευκώματα. Η συλλογή καλύπτει θέματα από την αρχαιότητα έως τον 20ο αιώνα αλλά και από την ισλαμική τέχνη και την τέχνη της Άπω Ανατολής¹⁸¹.

3.15 Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο

Το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο σχετίζεται με τον πολιτισμό των βυζαντινών και μεταβυζαντινών χρόνων.¹⁸² Η συλλογή του αποτελείται από ψηφιδωτά, τοιχογραφίες, υφάσματα, φορητών εικόνων και ξυλόγλυπτων, πίνακες, κεραμικά, γλυπτά και αντίγραφα.¹⁸³

¹⁷⁹ Μουσείο Μπενάκη, συλλογές

<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=10101>

¹⁸⁰ Μουσείο Μπενάκη, φωτογραφικά αρχεία

<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=10201>

¹⁸¹ Μουσείο Μπενάκη, βιβλιοθήκη

<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=103>

¹⁸² Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το μουσείο

<http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/>

¹⁸³ Βυζαντινό και Χριστιανικό Εικονικό Μουσείο, συλλογές

<http://www.ebyzantinemuseum.gr/?i=bxm.el.collections>

Το Μουσείο διαθέτει Ιστορικό Αρχείο Εγγράφων και τα Ιστορικά Φωτογραφικά Αρχεία καθώς και Βιβλιοθήκη του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου με ειδικές κατηγορίες θέματα βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης.¹⁸⁴ Επιπλέον, περιλαμβάνει τμήμα Συντήρησης γλυπτών, εικόνων- ξυλόγλυπτων, μικροτεχνίας-κεραμικής, πινάκων, χαρτιού, ψηφιδωτού.¹⁸⁵

3.16 Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου ιδρύθηκε το 1994 και στοχεύει στην έρευνα, προβολή και συντήρηση του Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου, το οποίο αποτελεί Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης¹⁸⁶ και έχει παλαιοντολογική αλλά και περιβαλλοντική αξία. Εδρεύει στο Σίγρι της Λέσβου και εκθέτει απολιθώματα του Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου όπως κορμούς δέντρων, κλαδιά και φύλλα.¹⁸⁷ Το Απολιθωμένου Δάσους δημιουργήθηκε πριν από 20 περίπου εκατομμύρια χρόνια ύστερα από ηφαιστειακή έκρηξη. Τα δέντρα δεν έχουν μεταφερθεί και βρίσκονται στη θέση όπου απολιθώθηκαν.¹⁸⁸

Το Μουσείο έχει δύο μόνιμους εκθεσιακούς χώρους με τον πρώτο χώρο να παρουσιάζει το Απολιθωμένο Δάσος Λέσβου και ο δεύτερος χώρος παρουσιάζει την εξέλιξη του ηφαιστείου καθώς και τα γεωλογικά στοιχεία που οφείλονται στη δημιουργία του Απολιθωμένου Δάσους. Επίσης, σημαντικό ρόλο έχουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου αλλά και η λειτουργία σεισμικής τράπεζας προσομοίωσης καταστροφικών σεισμών.¹⁸⁹

3.17 Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

¹⁸⁴ Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, βιβλιοθήκη

<http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/library/>

¹⁸⁵ Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, τμήμα συντήρησης

http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/conservation_dept/

¹⁸⁶ Το Π.Δ. 443/85 (ΦΕΚ 160/τ.Α'/19-9-85) «περί κηρύξεως τμημάτων του απολιθωμένου δάσους της Ν.Λέσβου ως «Διατηρητέων Μνημείων της Φύσεως».

¹⁸⁷ Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2793

¹⁸⁸ Petrified Forest of Lesvos, Το Απολιθωμένο Δάσος

http://www.petrifiedforest.gr/?page_id=294

¹⁸⁹ Petrified Forest of Lesvos, Το Απολιθωμένο Δάσος

http://www.petrifiedforest.gr/?page_id=959

Το 1998 το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος εξέτασε το ενδεχόμενο να χρηματοδοτήσει τις εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ) αλλά και ενίσχυση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ). Πιο συγκεκριμένα, το Κέντρο είχε σκοπό να δημιουργήσει ένα δημόσιο θεσμό προκειμένου να προσφέρει γνώση σε όλους αλλά και να συνδέεται με άλλες ελληνικές αλλά και εθνικές βιβλιοθήκες. Το 2007 υπογράφηκε από το Ίδρυμα και το Ελληνικό Δημόσιο υπέγραψαν Μνημόνιο Συνεργασίας και το 2009 το Ίδρυμα υπέγραψε σύμβαση με το Ελληνικό Δημόσιο.¹⁹⁰

Στο νέο κτίριο της η Βιβλιοθήκη θα έχει πολυλειτουργικό ρόλο: την εξυπηρέτηση επισκεπτών όλων των ηλικιών και μορφωτικών επιπέδων, οι χρήστες θα έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στις διάφορες συλλογές της Βιβλιοθήκης καθώς και την σύνδεση με άλλες βιβλιοθήκες στην Ελλάδα. Η συλλογή της Βιβλιοθήκης διαθέτει πάνω από 4.500 χειρόγραφους κώδικες, ιστορικά έγγραφα, αρχεία και σπάνια χειρόγραφα που βρίσκονται στη διαδικασία ψηφιοποίησης. Επιπλέον, θα διοργανώνονται εκπαιδευτικές εκδηλώσεις και σεμινάρια για παιδιά και για ενήλικες.¹⁹¹

Μέσα από τις νέες εγκαταστάσεις της, η Εθνική Λυρική Σκηνή θα έχει τη δυνατότητα παραγωγής όπερας, μπαλέτου, παιδικών παραστάσεων, θεατρικών παραστάσεων, σεμιναρίων, διαλέξεων, λειτουργία σχολής χορού αλλά και την προβολή παραστάσεων από άλλες πόλεις της Ελλάδας μέσω του διαδικτύου στον υπαίθριο χώρο του πάρκου Σταύρος Νιάρχος.¹⁹²

Συμπεράσματα

Παρουσιάστηκαν 17 Οργανισμοί που διαχειρίζονται την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας. Από αυτούς τους Οργανισμούς, προκύπτουν 9 μουσεία τα οποία χαρακτηρίζονται λαογραφικά και εθνογραφικά, 6 οργανισμοί που ασχολούνται με την προβολή, συντήρηση και διατήρηση των Ελληνικών Μνημείων, διεξαγωγή εκπαιδευτικών σεμιναρίων και μαθημάτων, στήριξη των ερευνητικών

¹⁹⁰ Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, όραμα

<http://www.snfcc.org/about/vision/?lang=el>

¹⁹¹ Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος

<http://www.snfcc.org/about/vision/the-national-library-of-greece/?lang=el>

¹⁹² Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, Εθνική Λυρική Σκηνή

<http://www.snfcc.org/about/vision/the-greek-national-opera/?lang=el>

δραστηριοτήτων και ένας οργανισμός, ο οποίος πραγματοποιεί αρχαιολογικές ανασκαφές. Επίσης, από αυτούς τους Οργανισμούς, οι 9 διαθέτουν βιβλιοθήκες.

Οι Οργανισμοί αυτοί κατέχοντας πλούσιες συλλογές στην κυριότητα τους, διατηρούν και συντηρούν την ιστορία του Ελληνικού Πολιτισμού προκειμένου να τον αναδείξουν και προβάλλουν. Σημαντικό ρόλο έχει η οργάνωση Εκθέσεων, Σεμιναρίων, Διαλέξεων καθώς Εκπαιδευτικών προγραμμάτων ώστε να προσφέρουν επιπλέον γνώση πάνω στον Ελληνικό Πολιτισμό και τη μετάδοσή του. Οι φορείς βρίσκονται σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας και στο σύνολο τους, ασχολούνται με τη τοπική ιστορία της.

Συμπεράσματα

Ο πολιτισμός είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ιστορίας του ανθρώπου και έτσι για να διαφυλαχθεί και παράλληλα αναδειχθεί το κομμάτι της πολιτισμικής κληρονομιάς, διαμορφωθήκαν συμβάσεις σε αυτό το πλαίσιο : η Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας (1952), η Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης (1954), η Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών. (1970), η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς. (1972), η Σύμβαση για την Προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς. (2001), η Σύμβαση για τη διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. (2003) καθώς και στη συνέχεια προκειμένου να επιτευχθεί η βιωσιμότητα σε συνδυασμό με τον πολιτισμό δημιουργήθηκαν : The Faro Convention (2005), The Hangzhou declaration : Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies (2013). Οι τομείς που καλύπτονται είναι η υλική, άυλη και ενάλια κληρονομία αλλά αναδεικνύονται και προβλήματα όπως οι κλοπές και λαθραίες εισαγωγές των αγαθών και η καταστροφή τους μετά από ένοπλη σύρραξη.

Μέσα από τις συμβάσεις προέκυψαν δύο κατάλογοι, ο πρώτος ονομάζεται «Κατάλογος Παγκόσμιας Κληρονομιάς τοποθεσιών φυσικής ομορφιάς και σημασίας και εξαιρετικής πολιτιστικής αξίας» και ο δεύτερος κατάλογος αφορά τα μνημεία και τις τοποθεσίες που βρίσκονται σε κίνδυνο υποβάθμισης. Στους καταλόγους αυτούς είναι καταγεγραμμένα τα πολιτιστικά μνημεία χωρών ανά ήπειρο, τα οποία έχουν διασωθεί στο πέρασμα του χρόνου καθώς και εκείνα που βρίσκονται σε κίνδυνο είτε από ανθρωπογενείς αιτίες είτε φυσικές.

Η Σύμβαση-πλαίσιο για την Αξία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς για την Κοινωνία, αναδεικνύει πως η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα κοινός και παράλληλα πολύτιμος πόρος. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία της και έτσι είναι σαφές πως υποστηρίζεται το δικαίωμα του ατόμου να ασχοληθεί με την πολιτιστική κληρονομιά που το ίδιο έχει επιλέξει.

Η διακήρυξη Hangzhou, η οποία είναι σχετικά πρόσφατη αναγνωρίζει πως ο πολιτισμός είναι το μέσο για να επιτευχθεί η κοινωνική ανάπτυξη για όλους σχετικά με την πολιτιστική πολυμορφία, τη διασφάλιση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, την προώθηση των πολιτιστικών ιδρυμάτων, την ενίσχυση των πολιτιστικών βιομηχανιών όπως και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Οι Διεθνείς οργανισμοί, η οποίοι έχουν αναλάβει την οργάνωση, προστασία, διαχείριση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελούν κύρια όργανα. Οι 4 αυτοί Οργανισμοί καλύπτουν όλα τα πεδία (συντήρηση και μέθοδοι αποκατάστασης αγαθών, προστασία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς), προκειμένου να διαφυλάξουν τις υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου όπως και του περιβάλλοντος του καθώς και συντελούν στη διάδοση νέων τεχνολογιών, γνώσεων και εκπαίδευσης.

Τα στοιχεία που συνδέουν τα πεδία της βιώσιμης ανάπτυξης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, μετά από την έρευνα κατηγοριοποιούνται στα εξής:

- Επικράτηση του τοπικού στοιχείου και έμφαση σε αυτό.
- Αλλαγή με την προοπτική επίτευξης μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων.
- Εξασφάλιση πηγών που έχουν την δυνατότητα ανανέωσης.
- Σεβασμός στις πολιτιστικές ποικιλομορφίες.
- Συμμετοχή και λήψη αποφάσεων από κοινού.
- Ισορροπία στους πολιτιστικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς τομείς.

Η βιώσιμη χρήση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των περιβαλλοντικών πόρων, συνδέει τη διατήρηση με την ανάπτυξη γιατί προσφέρει ένα καλά οργανωμένο πλαίσιο μεταξύ κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών και πολιτιστικών παραγόντων. Η διαγενεακή δικαιοσύνη, κατέχει σημαντικό ρόλο στη στρατηγική διαμόρφωσης της βιώσιμης προσέγγισης. Επίσης, η προστασία του πολιτισμού, γίνεται αντικείμενο και στους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, παρόλο που δεν δίνεται έκταση και βάθος στην κάλυψη των προβλημάτων που υπάρχουν.

Οι 2 μελέτες περιπτώσεων που αναλύθηκαν παρουσιάζουν στοιχεία διαφύλαξης της συλλογικής μνήμης, δεν προέκυψαν και στις δυο θετικά

αποτελέσματα. Υποστηρίζεται πως το παρελθόν πρέπει να συνδυαστεί με το παρόν και έτσι θα επιτευχθεί η πολιτιστική βιωσιμότητα. Στην πρώτη περίπτωση δίνονται θετικά αποτελέσματα, επειδή συνδυάζεται η βιώσιμη ανάπτυξη με τοπικό επίπεδο και αναγνωρίζονται οι τοπικές αξίες, παρόλο που υπήρξαν προβλήματα όπως η έλλειψη πολιτιστικού κοινού.

Στο δεύτερο παράδειγμα, υπήρξε προσπάθεια παρουσίασης και προβολής της αρχαίας και πρόσφατης πολιτιστικής κληρονομιάς, χωρίς να υπάρξει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αν και έγινε προσπάθεια ανασύστασης των μνημείων ακολουθώντας πρόγραμμα μεταμόρφωσης, δεν ήταν δυνατό να χαρακτηριστεί θετικό το παράδειγμα της πολιτιστικής βιωσιμότητας. Τα στοιχεία που συντέλεσαν σε αυτό το αρνητικό αποτέλεσμα ήταν η ανάμειξη κοινωνικών ομάδων στη διαμόρφωση πολιτικής καθώς και η οικονομική κρίση.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, παρουσιάστηκαν φορείς και οργανισμοί που διαχειρίζονται την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και οι οποίοι αριθμούνται σε 17. Οι οργανισμοί αυτοί, βρίσκονται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας και ασχολούνται με διάφορα θέματα όπως βυζαντινή και κεραμική τέχνη, ζωγραφική και χαρακτηριστικά αλλά και διατήρηση απολιθωμένου δάσους.

Οι φορείς αυτοί παράλληλα συμβάλλουν στην εκπαίδευση του κοινού, μέσα από οργάνωση σεμιναρίων, εκθέσεων, θεατρικών παραστάσεων, ξεναγήσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικες και παιδιά, προβολή ταινιών και έκδοση πληροφοριακού υλικού. Συμπεραίνουμε, πως προβάλλουν και αναδεικνύουν τον ελληνικό πολιτισμό με σκοπό την ακεραιότητα διαφύλαξης της μνήμης του.

Τα προβλήματα που υπάρχουν αφενός είναι η παγκοσμιοποίηση με βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα γιατί συμβάλλει στην αλλοίωση της πολιτιστικής ταυτότητας και αφετέρου η αδυναμία εύρεσης οικονομικών πόρων.

Ο πολιτισμός είναι ένα στοιχείο, το οποίο δεν μπορεί να επιβιώσει μόνο του χωρίς την οικονομία, τον ουσιαστικό ρόλο των ατόμων της κοινωνίας και την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Εφόσον, μια διάσταση υποβαθμίζεται υπάρχει αντίκτυπος και στις υπόλοιπες τρεις διαστάσεις. Η πολιτιστική διάσταση έχει χαρακτήρα κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό γιατί αποτελείται από αυτά τα συστατικά.

Πηγές

A) Ξενόγλωσσα

i) Βιβλία

- Auclair, E., Fairclough, G., (eds), *Theory and practice in heritage and sustainability: Between past and future*, Routledge, 2015
- Dillard, J., Dujon, V., King, M (eds), *Understanding the Social Dimension of Sustainability*, Routledge, 2008
- English Heritage, *Sustaining the Historic Environment*, London, 1997
- English Heritage, *Power of Place: The Future of the Historic Environment*, 2000
- Historic Scotland, *Passed to the future: Sustaining the Historic Environment*, Edinburgh, 2002
- Loulanski, V., Lounanski, T., *Cultural heritage and sustainable development*, Lap Lampert Academic Publishing, 2015
- Swedberg, R., Agevall, O., (eds), *The Max Weber Dictionary: Key Words and Central Concepts*, Stanford University Press, 2005

ii) Άρθρα

- Belanger, A., «Urban space and collective memory: Analysing the various dimensions of the production of memory.», *Canadian Journal of Urban Research*, 11 (1)
- Boer, B., «Culture, Rights and the Post-2015 Development Agenda», *Legal Studies Research Paper*, No. 16/89.
- Caldarovic, O. and Saniric, J., «First signs of gentrification? Urban regeneration in the transitional society: The case of Croatia.», *Sociology and space*, 46(3/4)
- Gražulevičiūtė, I., «Cultural Heritage in the Context of Sustainable Development», *Environmental research, engineering and management*, No.3(37), 74

- Nurse, N., «Culture as the Fourth Pillar of Sustainable Development», *Institute of International Relations*, University of the West Indies, 2006

- Stubbs, M., «Heritage-Sustainability: Developing a Methodology for the Sustainable Appraisal of the Historic Environment», *Planning, Practice & Research*, Vol. 19, No. 3, 2004

B) Ελληνόγλωσσα

i) Βιβλία

- Braudel, F., *Γραμματική των πολιτισμών*, εκδ. Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005

- Cuche, D., *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες*, εκδ. Τυπωθήτω, 2001

- Βασιλειάδης, Ν., Μπουτσιούκη Σ., *Πολιτιστική διπλωματία. Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

- Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ. Ι., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1993

- Δούση, Ε., *Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση σε κρίση, Rio+20: Υποσχέσεις με αβέβαιη εφαρμογή*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2014

- Ζερβακη, Α., *Η έννοια της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας: Η συμβολή της Unesco*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2010

- Κόνσολα, Ν., *Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, εκδ. Παπαζήση, 1995

- Κόνσολα, Ν., *Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική*, εκδ. Παπαζήση, 2006

- Λάββας, Γ., *Ζητήματα πολιτιστικής διαχείρισης*, εκδ. οίκος Μελισσα, 2010

- Παυλογεωργάτος, Γ., *Διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς*, εκδ. Επίκεντρο, 2005

- Πουλιος, Ι., Αλιβιζατου, Μ., Αραμπατζης, Γ., *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

- Σελιανίτη, Ε., «Χάρτα των Αθηνών» *άποψη του Μοντέρνου Κινήματος για την πόλη ή ερμηνεία των συμπερασμάτων του IV CIAM από τον Le Corbusier*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2006

- Τσάλτας, Γρ. Ι. (επιμ.-παρουσ.), *Γιοχάνεσμπουργκ. Το Περιβάλλον μετά τη συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003

-

ii) Άρθρα

- Μυλωνόπουλος, Δ., «Η Διεθνής έννομη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε περίοδο εχθροπραξιών», *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 4/2006, τεύχος 38

Γ) Πρωτογενή Κείμενα - Συμβάσεις

- Η Παγκόσμια Σύμβαση Πνευματικής Ιδιοκτησίας (1952).
- Η Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης (1954).
- Η Διεθνής Σύμβαση που αφορά στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών. (1970)
- Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς. (1972)
- Η Σύμβαση για την Προστασία της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς. (2001)
- Η Σύμβαση για τη διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. (2003)
- The Faro Convention. (2005)
- The Hangzhou declaration : Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies. (2013)

Δ) Ελληνική Νομοθεσία

- Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ Α 153/28-06-2002) Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.
- Π.Δ. 443/85ΦΕΚ 160/τ.Α΄/19-9-85) «περί κηρύξεως τμημάτων του απολιθωμένου δάσους της Ν. Λέσβου ως «Διατηρητέων Μνημείων της Φύσεως»

E) Αναφορές –Εκθέσεις

- State of the Heritage Report: The Superintendence of Cultural Heritage. 2004

Z) Διπλωματικές Εργασίες- Διδακτορικές Διατριβές

- Βνιεράτου-Μποσινάκη, Μ., *Ευρωπαϊκή Προοπτική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Πολιτισμός: Μια νέα θεώρηση της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης, μέσα από τον πολιτισμό*, Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2016
- Κρανιάς, Γ., *Το ισχύον διεθνές νομικό πλαίσιο για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Καραβία, Δ., *Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά και ο τόπος. Ανάπτυξη μεθοδολογίας για τη διερεύνηση της επίδρασης του τόπου στη διαμόρφωση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2013
- Κλαδογένη, Π., *Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος* Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

H) Πηγές Διαδικτύου

- Anna Lindh Foundation
<http://www.annalindhfoundation.org/> (ημ. Πρόσβασης : 18/10/16)
- European Union of National Institutes for Culture
<http://www.eunic-online.eu/> (ημ. Πρόσβασης : 18/10/16)
- Encyclopaedia Britannica, Sir Edward Burnett Tylor
<https://www.britannica.com/biography/Edward-Burnett-Tylor> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)
- Encyclopaedia Britannica, Fernand Braudel
<https://www.britannica.com/biography/Fernand-Braudel> (ημ. Πρόσβασης : 25/10/16)
- Encyclopaedia Britannica, Max Weber German Sociologist
<https://www.britannica.com/biography/Max-Weber-German-sociologist>

- Unesco Archives Atom Catalogue, International Museums Office (IMO)

<https://atom.archives.unesco.org/international-museums-office-imo>

(ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Icomos, The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments - 1931

<http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments> (ημ. Πρόσβασης : 05/11/16)

- International Centre for the Study of the preservation and Restoration of cultural property, History

<http://www.iccrom.org/about/history/> (ημ. Πρόσβασης : 03/10/16)

- UNESCO, World Heritage List

<http://whc.unesco.org/en/list/?&danger=1> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- UNESCO, Universal Copyright Convention

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/creativity/creative-industries/copyright/universal-copyright-convention/> (ημ. Πρόσβασης : 23/10/16)

- UNESCO, Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property. Paris, 14 November 1970.1

<http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13039&language=E&order=alpha>

(ημ. Πρόσβασης : 16/10/16)

- UNESCO, Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. Paris, 2 November 2001.1

<http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=13520&order=alpha> (ημ.

Πρόσβασης : 16/10/16)

- UNESCO, Underwater Cultural Heritage

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/official-text/> (ημ. Πρόσβασης : 24/10/16)

- UNESCO, Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of Best Safeguarding Practices

<http://www.unesco.org/culture/ich/en/lists> (ημ. Πρόσβασης : 27/10/16)

- UNESCO, The States Parties to the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003)

<http://www.unesco.org/culture/ich/en/states-parties-00024> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)

- Onassis Κοινοφελές Ίδρυμα, Βιβλιοθήκη Της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

<http://www.onassis.org/public-benefit-libraries.php?id=63> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)

- Europedia. Moussis.eu Ευρωπαϊκή στρατηγική για βιώσιμη ανάπτυξη

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/16/02/index.tkl?lang=gr&all=1&pos=209&s=1&e=10 (ημ. Πρόσβασης : 24/10/16)

- Icomos, heritage

http://cif.icomos.org/pdf_docs/Documents%20on%20line/Heritage%20definitions.pdf (ημ. Πρόσβασης : 30/10/16)

- Praksis, Προγραμμα Action/2015 - Στοχοι Βιωσιμης Αναπτυξης 2015-2030

<http://www.praksis.gr/el/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CE%BD-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%89%CE%B8%CE%B5%CE%AF/item/%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-action-2015-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%82-2015-2030> (ημ. Πρόσβασης : 24/10/16)

- Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης Ηνωμένων Εθνών, Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς

http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=27349:sdg-11&catid=36:sgds-2016&Itemid=72 (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)

- US/ICOMOS, heritage as pillar of sustainable development

<http://www.usicomos.org/knowledgeexchange/heritage-as-pillar-of-sustainable-development/> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)

- Petrified Forest of Lesvos, Το Απολιθωμένο Δάσος

http://www.petrifiedforest.gr/?page_id=294 (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Petrified Forest of Lesvos, Το Απολιθωμένο Δάσος

http://www.petrifiedforest.gr/?page_id=959 (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, όραμα

<http://www.snfcc.org/about/vision/?lang=el> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος

<http://www.snfcc.org/about/vision/the-national-library-of-greece/?lang=el> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, Εθνική Λυρική Σκηνή

<http://www.snfcc.org/about/vision/the-greek-national-opera/?lang=el> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Terrabook, Πολιτιστικά Δρόμενα Στους Δελφούς

<https://greece.terrabook.com/phocis/el/page/politistika-dromena-stous-delfous> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, το μουσείο

<http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/> (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Βυζαντινό και Χριστιανικό Εικονικό Μουσείο, συλλογές

<http://www.ebyzantinemuseum.gr/?i=bxm.el.collections> (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, βιβλιοθήκη

<http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/library/> (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, τμήμα συντήρησης

http://www.byzantinemuseum.gr/el/museum/conservation_dept/ (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αρχείο Ιστορικών Εγγράφων

<http://www.nhmuseum.gr/el/syloges/arheio-istorikon-eggrafon/> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)

- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, φωτογραφικό αρχείο

<http://www.nhmuseum.gr/el/syloges/fotografiko-arheio/> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)

- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, βιβλιοθήκη

<http://www.nhmuseum.gr/el/sylloges/bibliothiki/> (ημ. Πρόσβασης : 23/10/16)

- Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, εκπαιδευτικά προγράμματα

<http://www.nhmuseum.gr/el/ekpaideysi/ekpaideytika-programmata-gia-mathites/> (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=3230 (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2793 (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λύκειον των Ελληνίδων

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=117 (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λαογραφικό & Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας - Θράκης

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=1553 (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπούλου - Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=3403 (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Ελληνική Δημοκρατία- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=1223 (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)

Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, Η συλλογή του Μουσείου :

<http://www.imma.edu.gr/imma/collection/index.html> (ημ. Πρόσβασης : 12/10/16)

- Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού :

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=4429 (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)

- Ελληνικό Icomos, Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών Icomos

<https://www.icomoshellenic.gr/index.php/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD->

[%CE%B4%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B7-](#)

[%CF%87%CF%89%CF%81%CE%BF](#) (ημ. Πρόσβασης : 14/10/16)

- Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας

<http://www.archetai.gr/site/content.php?sel=23> (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)

- Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, Η ιστορία των ανασκαφών :
<http://www.archetai.gr/site/content.php?sel=156> (ημ. Πρόσβασης : 16/10/16)

Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, Ανασκαφές > Ιστορία των
Ανασκαφών > Μακεδονία > Σέρρες

<http://www.archetai.gr/site/content.php?artid=453> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, εκδόσεις

<http://www.eccd.gr/el/ekdoseis/> (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων,
<http://www.ekbmm.gr/#> (ημ. Πρόσβασης : 17/10/16)

- Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων,
Έργα αναστήλωσης, συντήρησης και ανάδειξης μνημείων και
Οργάνωση εκθέσεων, διαθέσιμο:
<http://www.ekbmm.gr/#!/restoration-of-monuments-370> (ημ.
Πρόσβασης : 19/10/16)

- Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων,
Διεθνείς Συνδιασκέψεις <http://www.ekbmm.gr/#!/databases-373> (ημ.
Πρόσβασης : 15/10/16)

- Ευρωπαϊκό Κέντρο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων,
Εκδόσεις <http://www.ekbmm.gr/#!/publications-379> (ημ. Πρόσβασης
: 19/10/16)

- Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, Ιστορία ΕΠΚεΔ
<http://www.eccd.gr/el/to-kentro/istoria/> (ημ. Πρόσβασης : 20/10/16)

- Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, συλλογές
<http://www.eccd.gr/el/sylloges/syllogi/> (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)

- Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών, Αρχείο Εκδηλώσεων
<http://www.eccd.gr/el/ekdiloseis/arheio-ekdiloseon/?page=1> (ημ. Πρόσβασης :
20/10/16)

- Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, βιβλία
<http://www.imma.edu.gr/imma/publications/publications.html> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπουλου, Συλλογή
<http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=8> (ημ. Πρόσβασης : 15/10/16)
- Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπουλου, αρχεία
<http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=18> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπουλου, Μαθήματα κεραμικής
<http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=26> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Ίδρυμα Οικ. Γ. Ψαροπουλου, βιβλιοθήκη
<http://www.potterymuseum.gr/pub/Category.asp?lang=gr&catid=29> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Κυπριακή Εθνική Επιτροπή Unesco, Άυλη πολιτισμική κληρονομιά
<http://www.unesco.org.cy/Programmes>
[Diakybernitiki Epitropi gia tin proothisi tis Epistrotis Politistikon Agathon stis CHores Proeleysis toys,GR-PROGRAMMES-04-07,GR](http://www.unesco.org.cy/Programmes/Diakybernitiki_Epitropi_gia_tin_proothisi_tis_Epistrotis_Politistikon_Agathon_stis_CHores_Proeleysis_toys_GR-PROGRAMMES-04-07_GR) (ημ. Πρόσβασης : 25/10/16)
- Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης, συλλογές και αρχεία
<http://www.lemmth.gr/collections> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης, Ιστορία
<http://www.lemmth.gr/istoria#close>) (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης, εκπαιδευτικά προγράμματα
<http://www.lemmth.gr/ekpaideutika-programmata> (ημ. Πρόσβασης : 22/10/16)
- Μουσείο Ακρόπολης, Ιστορία
<http://www.theacropolismuseum.gr/el/content/istoria-0> (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)
- Μουσείο Ακρόπολης, δια βίου μάθηση
<http://www.theacropolismuseum.gr/el/content/dia-bioy-mathisi> (ημ. Πρόσβασης : 28/10/16)

- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, η ιστορία του μουσείου
<http://www.melt.gr/gr/to-mouseio/i-istoria-tou-mouseiou/> (ημ. Πρόσβασης : 29/10/16)
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, οριστική παύση λειτουργίας του κεντρικού κτιρίου
<http://www.melt.gr/gr/to-mouseio/nea/oristiki-paysi-leitourgias-tou-kentrikou-ktiriou/> (ημ. Πρόσβασης : 28/10/16)
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, πολιτική του μουσείου στη διαχείριση των συλλογών του
<http://www.melt.gr/gr/syloges/oi-syloges/politiki-tou-mouseiou-sti-diaheirisi-ton-sylogon-tou/> (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, προηγούμενες εκθέσεις
<http://www.melt.gr/gr/ektheseis/proigoumenes/> (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, για σχολικές ομάδες
<http://www.melt.gr/gr/ekpaideysi/gia-sholikes-omades/> (ημ. Πρόσβασης : 19/10/16)
- Μουσείο Μπενάκη, συλλογές
<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=10101> (ημ. Πρόσβασης : 14/10/16)
- Μουσείο Μπενάκη, φωτογραφικά αρχεία
<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=10201> (ημ. Πρόσβασης : 14/10/16)
- Μουσείο Μπενάκη, βιβλιοθήκη
<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=103> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)
- Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο
<http://www.benaki.gr/index.asp?id=40201&lang=gr> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)
- Μουσείο Μπενάκη, τα κτήρια
<http://www.benaki.gr/index.asp?lang=gr&id=402> (ημ. Πρόσβασης : 13/10/16)

I) Άλλες Πηγές

- Srakar, A., Vecco, M., «Culture as a fourth dimension of sustainable development? A statistical analysis»
eventos.uva.es/file_manager/get_paper/3421

Παράρτημα

name_en	date_inscribed	danger_list	criteria_txt	category	states_name_en	Column1
Cultural Landscape and Archaeological Remains of the Bamiyan Valley	2003	Y 2003	(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Afghanistan	
Minaret and Archaeological Remains of Jam	2002	Y 2002	(ii)(iii)(iv)	Cultural	Afghanistan	
Historic Centres of Berat and Gjirokastra	2005		(iii)(iv)	Cultural	Albania	
Butrint	1992		(iii)	Cultural	Albania	
Al Qal'a of Beni Hammad	1980		(iii)	Cultural	Algeria	
Tassili n'Ajjer	1982		(i)(iii)(vii)(viii)	Mixed	Algeria	
M'Zab Valley	1982		(ii)(iii)(v)	Cultural	Algeria	
Dj?mila	1982		(iii)(iv)	Cultural	Algeria	
Tipasa	1982	P 2002-2006	(iii)(iv)	Cultural	Algeria	
Timgad	1982		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Algeria	
Kasbah of Algiers	1992		(ii)(v)	Cultural	Algeria	
Madriu-Perafita-Claror Valley	2004		(v)	Cultural	Andorra	
Antigua Naval Dockyard and Related Archaeological Sites	2016		(ii)(iv)	Cultural	Antigua and Barbuda	
Los Glaciares National Park	1981		(vii)(viii)	Natural	Argentina	
Iguazu National Park	1984		(vii)(x)	Natural	Argentina	

				ur al		
Cueva de las Manos, Río Pinturas	199 9		(iii)	Cu ltu ral	Argentin a	
Península Valdés	199 9		(x)	N at ur al	Argentin a	
Ischigualasto / Talampaya Natural Parks	200 0		(viii)	N at ur al	Argentin a	
Jesuit Block and Estancias of Córdoba	200 0		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Argentin a	
Quebrada de Humahuaca	200 3		(ii)(iv) (v)	Cu ltu ral	Argentin a	
Monasteries of Haghpat and Sanahin	199 6		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Armenia	
Monastery of Geghard and the Upper Azat Valley	200 0		(ii)	Cu ltu ral	Armenia	
Cathedral and Churches of Echmiatsin and the Archaeological Site of Zvartnots	200 0		(ii)(iii)	Cu ltu ral	Armenia	
Kakadu National Park	198 1		(i)(vi) (vii)(ix) (x)	Mi xe d	Australia	
Great Barrier Reef	198 1		(vii)(vi ii)(ix) (x)	N at ur al	Australia	
Sydney Opera House	200 7	0	(i)	Cu ltu ral	Australia	
Willandra Lakes Region	198 1		(iii)(vi ii)	Mi xe d	Australia	
Tasmanian Wilderness	198 2		(iii)(iv) (vi)(v ii) (viii) (ix)(x)	Mi xe d	Australia	
Lord Howe Island Group	198 2		(vii)(x)	N at ur al	Australia	
Gondwana Rainforests of Australia	198		(viii)(i)	N	Australia	

	6		x)(x)	at ur al		
Ulu <u>r</u> -Kata Tju <u>t</u> a National Park	198 7		(v)(vi) (vii)(vi ii)	Mi xe d	Australia	
Wet Tropics of Queensland	198 8		(vii)(vi ii)(ix)(x)	N at ur al	Australia	
Heard and McDonald Islands	199 7		(viii)(i x)	N at ur al	Australia	
Shark Bay, Western Australia	199 1		(vii)(vi ii)(ix)(x)	N at ur al	Australia	
Macquarie Island	199 7		(vii)(vi ii)	N at ur al	Australia	
Fraser Island	199 2		(vii)(vi ii)(ix)	N at ur al	Australia	
Australian Fossil Mammal Sites (Riversleigh / Naracoorte)	199 4		(viii)(i x)	N at ur al	Australia	
Greater Blue Mountains Area	200 0		(ix)(x)	N at ur al	Australia	
Purnululu National Park	200 3		(vii)(vi ii)	N at ur al	Australia	
Royal Exhibition Building and Carlton Gardens	200 4		(ii)	Cu ltu ral	Australia	
Australian Convict Sites	201 0		(iv)(vi)	Cu ltu ral	Australia	
Ningaloo Coast	201 1		(vii)(x)	N at ur al	Australia	
Historic Centre of the City of Salzburg	199 6		(ii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Austria	

Semmering Railway	1998		(ii)(iv)	Cultural	Austria	
Palace and Gardens of Schönbrunn	1996		(i)(iv)	Cultural	Austria	
Hallstatt-Dachstein / Salzkammergut Cultural Landscape	1997		(iii)(iv)	Cultural	Austria	
City of Graz – Historic Centre and Schloss Eggenberg	1999		(ii)(iv)	Cultural	Austria	
Wachau Cultural Landscape	2000		(ii)(iv)	Cultural	Austria	
Historic Centre of Vienna	2001		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Austria	
Walled City of Baku with the Shirvanshah's Palace and Maiden Tower	2000	P 2003-2009	(iv)	Cultural	Azerbaijan	
Gobustan Rock Art Cultural Landscape	2007		(iii)	Cultural	Azerbaijan	
Qal'at al-Bahrain – Ancient Harbour and Capital of Dilmun	2005		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Bahrain	
Pearling, Testimony of an Island Economy	2012		(iii)	Cultural	Bahrain	
Historic Mosque City of Bagerhat	1985		(iv)	Cultural	Bangladesh	
Ruins of the Buddhist Vihara at Paharpur	1985		(i)(ii)(vi)	Cultural	Bangladesh	
The Sundarbans	1997		(ix)(x)	Natural	Bangladesh	
Historic Bridgetown and its Garrison	2011		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Barbados	
Mir Castle Complex	2000		(ii)(iv)	Cultural	Belarus	
Architectural, Residential and Cultural Complex of the Radziwill Family at Nesvizh	2005		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Belarus	
Flemish Belfuages	1998		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Belgium	

				ral		
The Four Lifts on the Canal du Centre and their Environs, La Louvière and Le Roeulx (Hainaut)	1998		(iii)(iv)	Cultural	Belgium	
La Grand-Place, Brussels	1998		(ii)(iv)	Cultural	Belgium	
Historic Centre of Brugge	2000		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Belgium	
Major Town Houses of the Architect Victor Horta (Brussels)	2000		(i)(ii)(iv)	Cultural	Belgium	
Neolithic Flint Mines at Spiennes (Mons)	2000		(i)(iii)(iv)	Cultural	Belgium	
Notre-Dame Cathedral in Tournai	2000		(ii)(iv)	Cultural	Belgium	
Plantin-Moretus House-Workshops-Museum Complex	2005		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Belgium	
Stoclet House	2009		(i)(ii)	Cultural	Belgium	
Major Mining Sites of Wallonia	2012		(ii)(iv)	Cultural	Belgium	
Belize Barrier Reef Reserve System	1996	1	(vii)(ix)(x)	Natural	Belize	
Royal Palaces of Abomey	1985		(iii)(iv)	Cultural	Benin	
City of Potosí	1987	Y 2014	(ii)(iv)(vi)	Cultural	Bolivia (Plurinational State of)	
Jesuit Missions of the Chiquitos	1990		(iv)(v)	Cultural	Bolivia (Plurinational State of)	
Historic City of Sucre	1991		(iv)	Cultural	Bolivia (Plurinational State of)	
Tiwanaku: Spiritual and Political Centre of the Tiwanaku Culture	2000		(iii)(iv)	Cultural	Bolivia (Plurinational State of)	
Fuerte de Samaipata	1998		(ii)(iii)	Cultural	Bolivia (Plurinational State of)	

Noel Kempff Mercado National Park	2000		(ix)(x)	Natural	Bolivia (Plurinational State of)	
Old Bridge Area of the Old City of Mostar	2005		(vi)	Cultural	Bosnia and Herzegovina	
Mehmed Paša Sokolović Bridge in Višegrad	2007		(ii)(iv)	Cultural	Bosnia and Herzegovina	
Tsodilo	2001		(i)(iii)(vi)	Cultural	Botswana	
Okavango Delta	2014		(vii)(ix)(x)	Natural	Botswana	
Historic Town of Ouro Preto	1980		(i)(iii)	Cultural	Brazil	
Historic Centre of the Town of Olinda	1982		(ii)(iv)	Cultural	Brazil	
Historic Centre of Salvador de Bahia	1985		(iv)(vi)	Cultural	Brazil	
Sanctuary of Bom Jesus do Congonhas	1985		(i)(iv)	Cultural	Brazil	
Iguaçu National Park	1986	P 1999-2001	(vii)(x)	Natural	Brazil	
Brasilia	1987		(i)(iv)	Cultural	Brazil	
Serra da Capivara National Park	1991		(iii)	Cultural	Brazil	
Historic Centre of São Luís	1997		(iii)(iv)(v)	Cultural	Brazil	
Historic Centre of the Town of Diamantina	1999		(ii)(iv)	Cultural	Brazil	
Discovery Coast Atlantic Forest Reserves	1999		(ix)(x)	Natural	Brazil	

Atlantic Forest South-East Reserves	1999		(vii)(ix)(x)	Natural	Brazil	
Historic Centre of the Town of Goiás	2001		(ii)(iv)	Cultural	Brazil	
Central Amazon Conservation Complex	2000		(ix)(x)	Natural	Brazil	
Pantanal Conservation Area	2000		(vii)(ix)(x)	Natural	Brazil	
Brazilian Atlantic Islands: Fernando de Noronha and Atol das Rocas Reserves	2001		(vii)(ix)(x)	Natural	Brazil	
Cerrado Protected Areas: Chapada dos Veadeiros and Emas National Parks	2001		(ix)(x)	Natural	Brazil	
Rio de Janeiro: Carioca Landscapes between the Mountain and the Sea	2012		(v)(vi)	Cultural	Brazil	
São Francisco Square in the Town of São Cristóvão	2010		(ii)(iv)	Cultural	Brazil	
Pampulha Modern Ensemble	2016		(i)(ii)(iv)	Cultural	Brazil	
Boyana Church	1979		(ii)(iii)	Cultural	Bulgaria	
Madara Rider	1979		(i)(iii)	Cultural	Bulgaria	
Thracian Tomb of Kazanlak	1979		(i)(iii)(iv)	Cultural	Bulgaria	
Rock-Hewn Churches of Ivanovo	1979		(ii)(iii)	Cultural	Bulgaria	
Rila Monastery	1983		(vi)	Cultural	Bulgaria	
Ancient City of Nessebar	1983		(iii)(iv)	Cultural	Bulgaria	
Srebarna Nature Reserve	198	P	(x)	Natural	Bulgaria	

	3	1992-2003		at ur al		
Pirin National Park	1983		(vii)(vi ii)(ix)	N at ur al	Bulgaria	
Thracian Tomb of Sveshtari	1985		(i)(iii)	Cu ltu ral	Bulgaria	
Ruins of Lorop?ni	2009		(iii)	Cu ltu ral	Burkina Faso	
Cidade Velha, Historic Centre of Ribeira Grande	2009		(ii)(iii) (vi)	Cu ltu ral	Cabo Verde	
Angkor	1992	P 1992- 2004	(i)(ii)(i ii)(iv)	Cu ltu ral	Cambodi a	
Temple of Preah Vihear	2008		(i)	Cu ltu ral	Cambodi a	
Dja Faunal Reserve	1987		(ix)(x)	N at ur al	Cameroo n	
L'Anse aux Meadows National Historic Site	1978		(vi)	Cu ltu ral	Canada	
Nahanni National Park	1978		(vii)(vi ii)	N at ur al	Canada	
Dinosaur Provincial Park	1979		(vii)(vi ii)	N at ur al	Canada	
S<U>G</U>ang Gwaay	1981		(iii)	Cu ltu ral	Canada	
Head-Smashed-In Buffalo Jump	1981		(vi)	Cu ltu ral	Canada	
Wood Buffalo National Park	1983		(vii)(ix) (x)	N at ur al	Canada	
Historic District of Old Qu?bec	1985		(iv)(vi)	Cu ltu ral	Canada	
Canadian Rocky Mountain Parks	198		(vii)(vi)	N	Canada	

	4		ii)	at ur al		
Gros Morne National Park	198 7		(vii)(vi ii)	N at ur al	Canada	
Miguasha National Park	199 9		(viii)	N at ur al	Canada	
Old Town Lunenburg	199 5		(iv)(v)	Cu ltu ral	Canada	
Rideau Canal	200 7		(i)(iv)	Cu ltu ral	Canada	
Joggins Fossil Cliffs	200 8		(viii)	N at ur al	Canada	
Landscape of Grand Pr?	201 2		(v)(vi)	Cu ltu ral	Canada	
Red Bay Basque Whaling Station	201 3		(iii)(iv)	Cu ltu ral	Canada	
Mistaken Point	201 6		(viii)	N at ur al	Canada	
Manovo-Gounda St Floris National Park	198 8	Y 1997	(ix)(x)	N at ur al	Central African Republic	
Lakes of Ounianga	201 2		(vii)	N at ur al	Chad	
Ennedi Massif: Natural and Cultural Landscape	201 6		(iii)(vi i)(ix)	Mi xe d	Chad	
Rapa Nui National Park	199 5		(i)(iii)(v)	Cu ltu ral	Chile	
Historic Quarter of the Seaport City of Valpara?so	200 3		(iii)	Cu ltu ral	Chile	
Churches of Chilo?	200 0		(ii)(iii)	Cu ltu ral	Chile	

Humberstone and Santa Laura Saltpeter Works	2005		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Chile	
Sewell Mining Town	2006		(ii)	Cultural	Chile	
Mount Taishan	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(v)(vi)(vii)	Mixed	China	
The Great Wall	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Imperial Palaces of the Ming and Qing Dynasties in Beijing and Shenyang	1987		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	China	
Mogao Caves	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(v)(vi)	Cultural	China	
Mausoleum of the First Qin Emperor	1987		(i)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Peking Man Site at Zhoukoudian	1987		(iii)(vi)	Cultural	China	
Mount Huangshan	1990		(ii)(vii)(x)	Mixed	China	
Jiuzhaigou Valley Scenic and Historic Interest Area	1992		(vii)	Natural	China	
Huanglong Scenic and Historic Interest Area	1992		(vii)	Natural	China	
Wulingyuan Scenic and Historic Interest Area	1992		(vii)	Natural	China	
Mountain Resort and its Outlying Temples, Chengde	1994		(ii)(iv)	Cultural	China	
Temple and Cemetery of Confucius and the Kong Family Mansion in Qufu	1994		(i)(iv)(vi)	Cultural	China	
Ancient Building Complex in the Wudang Mountains	1994		(i)(ii)(vi)	Cultural	China	
Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa	1994		(i)(iv)(vi)	Cultural	China	

				ral		
Lushan National Park	1996		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Mount Emei Scenic Area, including Leshan Giant Buddha Scenic Area	1996		(iv)(vi)(x)	Mixed	China	
Old Town of Lijiang	1997		(ii)(iv)(v)	Cultural	China	
Ancient City of Ping Yao	1997		(ii)(iii)(iv)	Cultural	China	
Classical Gardens of Suzhou	1997		(i)(ii)(iii)(iv)(v)	Cultural	China	
Summer Palace, an Imperial Garden in Beijing	1998		(i)(ii)(iii)	Cultural	China	
Temple of Heaven: an Imperial Sacrificial Altar in Beijing	1998		(i)(ii)(iii)	Cultural	China	
Mount Wuyi	1999		(iii)(vi)(vii)(x)	Mixed	China	
Dazu Rock Carvings	1999		(i)(ii)(iii)	Cultural	China	
Mount Qingcheng and the Dujiangyan Irrigation System	2000		(ii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Ancient Villages in Southern Anhui – Xidi and Hongcun	2000		(iii)(iv)(v)	Cultural	China	
Longmen Grottoes	2000		(i)(ii)(iii)	Cultural	China	
Imperial Tombs of the Ming and Qing Dynasties	2000		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Yungang Grottoes	2001		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	China	
Three Parallel Rivers of Yunnan Protected Areas	2003		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	China	
Historic Centre of Macao	2005		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	

Cultural Landscape of Honghe Hani Rice Terraces	2013		(iii)(v)	Cultural	China	
Kaiping Diaolou and Villages	2007		(ii)(iii)(iv)	Cultural	China	
Fujian Tulou	2008		(iii)(iv)(v)	Cultural	China	
Yin Xu	2006		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Capital Cities and Tombs of the Ancient Koguryo Kingdom	2004		(i)(ii)(iii)(iv)(v)	Cultural	China	
Sichuan Giant Panda Sanctuaries - Wolong, Mt Siguniang and Jiajin Mountains	2006		(x)	Natural	China	
South China Karst	2007		(vii)(viii)	Natural	China	
Mount Wutai	2009		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Mount Sanqingshan National Park	2008		(vii)	Natural	China	
Historic Monuments of Dengfeng in “The Centre of Heaven and Earth”	2010		(iii)(vi)	Cultural	China	
West Lake Cultural Landscape of Hangzhou	2011		(ii)(iii)(vi)	Cultural	China	
China Danxia	2010		(vii)(viii)	Natural	China	
Chengjiang Fossil Site	2012		(viii)	Natural	China	
Site of Xanadu	2012		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Xinjiang Tianshan	2013		(vii)(ix)	Natural	China	

The Grand Canal	2014		(i)(iii)(iv)(vi)	Cultural	China	
Tusi Sites	2015		(ii)(iii)	Cultural	China	
Zuojiang Huashan Rock Art Cultural Landscape	2016		(iii)(vi)	Cultural	China	
Hubei Shennongjia	2016		(ix)(x)	Natural	China	
Port, Fortresses and Group of Monuments, Cartagena	1984		(iv)(vi)	Cultural	Colombia	
Los Kat?os National Park	1994	1	(ix)(x)	Natural	Colombia	
Historic Centre of Santa Cruz de Mompox	1995		(iv)(v)	Cultural	Colombia	
National Archeological Park of Tierradentro	1995		(iii)	Cultural	Colombia	
San Agust?n Archaeological Park	1995		(iii)	Cultural	Colombia	
Coffee Cultural Landscape of Colombia	2011		(v)(vi)	Cultural	Colombia	
Malpelo Fauna and Flora Sanctuary	2006		(vii)(ix)	Natural	Colombia	
Cocos Island National Park	1997		(ix)(x)	Natural	Costa Rica	
Area de Conservaci?n Guanacaste	1999		(ix)(x)	Natural	Costa Rica	
Precolumbian Chiefdom Settlements with Stone Spheres of the Diqu?s	2014		(iii)	Cultural	Costa Rica	
Ta? National Park	1982		(vii)(x)	Natural	C?te d'Ivoire	

Como? National Park	1983	Y 2003	(ix)(x)	Natural	C?te d'Ivoire	
Historic Town of Grand-Bassam	2012		(iii)(iv)	Cultural	C?te d'Ivoire	
Old City of Dubrovnik	1979	P 1991-1998	(i)(iii)(iv)	Cultural	Croatia	
Historical Complex of Split with the Palace of Diocletian	1979		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Croatia	
Plitvice Lakes National Park	1979	P 1992-1997	(vii)(vii)(ix)	Natural	Croatia	
Episcopal Complex of the Euphrasian Basilica in the Historic Centre of Pore?	1997		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Croatia	
Historic City of Trogir	1997		(ii)(iv)	Cultural	Croatia	
The Cathedral of St James in ?ibenik	2000		(i)(ii)(iv)	Cultural	Croatia	
Stari Grad Plain	2008		(ii)(iii)(v)	Cultural	Croatia	
Old Havana and its Fortification System	1982		(iv)(v)	Cultural	Cuba	
Trinidad and the Valley de los Ingenios	1988		(iv)(v)	Cultural	Cuba	
Alejandro de Humboldt National Park	2001		(ix)(x)	Natural	Cuba	
Vi?ales Valley	1999		(iv)	Cultural	Cuba	
San Pedro de la Roca Castle, Santiago de Cuba	1997		(iv)(v)	Cultural	Cuba	
Desembarco del Granma National Park	1999		(vii)(vii)	Natural	Cuba	
Archaeological Landscape of the First Coffee Plantations in the South-East of	2000		(iii)(iv)	Cultural	Cuba	

Cuba				ral		
Urban Historic Centre of Cienfuegos	2005		(ii)(iv)	Cultural	Cuba	
Historic Centre of Camagüey	2008		(iv)(v)	Cultural	Cuba	
Paphos	1980		(iii)(vi)	Cultural	Cyprus	
Painted Churches in the Troodos Region	1985		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Cyprus	
Choirokoitia	1998		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Cyprus	
Historic Centre of Prague	1992		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Czechia	
Historic Centre of Český Krumlov	1992		(iv)	Cultural	Czechia	
Historic Centre of Telč	1992		(i)(iv)	Cultural	Czechia	
Pilgrimage Church of St John of Nepomuk at Zelená Hora	1994		(iv)	Cultural	Czechia	
Kutná Hora: Historical Town Centre with the Church of St Barbara and the Cathedral of Our Lady at Sedlec	1995		(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Lednice-Valtice Cultural Landscape	1996		(i)(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Holy Trinity Column in Olomouc	2000		(i)(iv)	Cultural	Czechia	
Gardens and Castle at Kroměříž	1998		(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Holášovice Historic Village	1998		(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Litomyšl Castle	1999		(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Tugendhat Villa in Brno	2001		(ii)(iv)	Cultural	Czechia	
Jewish Quarter and St Procopius' Basilica in Třebíč	2003		(ii)(iii)	Cultural	Czechia	

				ral		
Complex of Koguryo Tombs	2004		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Democratic People's Republic of Korea	
Historic Monuments and Sites in Kaesong	2013		(ii)(iii)	Cultural	Democratic People's Republic of Korea	
Virunga National Park	1979	Y 1994	(vii)(viii)(x)	Natural	Democratic Republic of the Congo	
Garamba National Park	1980	Y 1996 P 1984-1992	(vii)(x)	Natural	Democratic Republic of the Congo	
Kahuzi-Biega National Park	1980	Y 1997	(x)	Natural	Democratic Republic of the Congo	
Salonga National Park	1984	Y 1999	(vii)(ix)	Natural	Democratic Republic of the Congo	
Okapi Wildlife Reserve	1996	Y 1997	(x)	Natural	Democratic Republic of the Congo	
Roskilde Cathedral	1995		(ii)(iv)	Cultural	Denmark	
Kronborg Castle	2000		(iv)	Cultural	Denmark	
Jelling Mounds, Runic Stones and Church	1994		(iii)	Cultural	Denmark	
Ilulissat Icefjord	2004		(vii)(viii)	Natural	Denmark	
Stevns Klint	2014		(viii)	Natural	Denmark	
Christiansfeld, a Moravian Church Settlement	2015		(iii)(iv)	Cultural	Denmark	
The par force hunting landscape in North Zealand	2015		(ii)(iv)	Cultural	Denmark	

Morne Trois Pitons National Park	1997		(viii)(x)	Natural	Dominica	
Colonial City of Santo Domingo	1990		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Dominican Republic	
Galapagos Islands	1978	P 2007-2010	(vii)(vii)(ix)(x)	Natural	Ecuador	
City of Quito	1978		(ii)(iv)	Cultural	Ecuador	
Sangay National Park	1983	P 1992-2005	(vii)(vii)(ix)(x)	Natural	Ecuador	
Historic Centre of Santa Ana de los Rios de Cuenca	1999		(ii)(iv)(v)	Cultural	Ecuador	
Memphis and its Necropolis – the Pyramid Fields from Giza to Dahshur	1979		(i)(iii)(vi)	Cultural	Egypt	
Ancient Thebes with its Necropolis	1979		(i)(iii)(vi)	Cultural	Egypt	
Nubian Monuments from Abu Simbel to Philae	1979		(i)(iii)(vi)	Cultural	Egypt	
Historic Cairo	1979		(i)(v)(vi)	Cultural	Egypt	
Abu Mena	1979	Y 2001	(iv)	Cultural	Egypt	
Saint Catherine Area	2002		(i)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Egypt	
Wadi Al-Hitan (Whale Valley)	2005		(viii)	Natural	Egypt	
Joya de Cer?n Archaeological Site	1993		(iii)(iv)	Cultural	El Salvador	
Historic Centre (Old Town) of Tallinn	1997		(ii)(iv)	Cultural	Estonia	
Simien National Park	1978	Y 1996	(vii)(x)	Natural	Ethiopia	

				ur al		
Lower Valley of the Awash	198 0		(ii)(iii) (iv)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Tiya	198 0		(i)(iv)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Aksum	198 0		(i)(iv)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Lower Valley of the Omo	198 0		(iii)(iv))	Cu ltu ral	Ethiopia	
Rock-Hewn Churches, Lalibela	197 8		(i)(ii)(i ii)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Fasil Ghebbi, Gondar Region	197 9		(ii)(iii)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Harar Jugol, the Fortified Historic Town	200 6		(ii)(iii) (iv)(v)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Konso Cultural Landscape	201 1		(iii)(v)	Cu ltu ral	Ethiopia	
Levuka Historical Port Town	201 3		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Fiji	
Bronze Age Burial Site of Sammallahdenm?ki	199 9		(iii)(iv))	Cu ltu ral	Finland	
Old Rauma	199 1		(iv)(v)	Cu ltu ral	Finland	
Fortress of Suomenlinna	199 1		(iv)	Cu ltu ral	Finland	
Pet?j?vesi Old Church	199 4		(iv)	Cu ltu ral	Finland	
Verla Groundwood and Board Mill	199 6		(iv)	Cu ltu ral	Finland	
Mont-Saint-Michel and its Bay	197 9		(i)(iii)(vi)	Cu ltu ral	France	
Chartres Cathedral	197 9		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	France	
Palace and Park of Versailles	197		(i)(ii)(Cu	France	

	9		vi)	ltu ral		
Vézelay, Church and Hill	197 9		(i)(vi)	Cu ltu ral	France	
Prehistoric Sites and Decorated Caves of the Vézère Valley	197 9		(i)(iii)	Cu ltu ral	France	
Palace and Park of Fontainebleau	198 1		(ii)(vi)	Cu ltu ral	France	
Amiens Cathedral	198 1		(i)(ii)	Cu ltu ral	France	
Roman Theatre and its Surroundings and the "Triumphal Arch" of Orange	198 1		(iii)(vi))	Cu ltu ral	France	
Arles, Roman and Romanesque Monuments	198 1		(ii)(iv)	Cu ltu ral	France	
Cistercian Abbey of Fontenay	198 1		(iv)	Cu ltu ral	France	
From the Great Saltworks of Salins-les-Bains to the Royal Saltworks of Arc-et-Senans, the Production of Open-pan Salt	198 2		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	France	
Historic Centre of Avignon: Papal Palace, Episcopal Ensemble and Avignon Bridge	199 5		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	France	
Place Stanislas, Place de la Carrière and Place d'Alliance in Nancy	198 3		(i)(iv)	Cu ltu ral	France	
Abbey Church of Saint-Savin sur Gartempe	198 3		(i)(iii)	Cu ltu ral	France	
Gulf of Porto: Calanche of Piana, Gulf of Girolata, Scandola Reserve	198 3		(vii)(vi ii)(x)	N at ur al	France	
Pont du Gard (Roman Aqueduct)	198 5		(i)(iii)(iv)	Cu ltu ral	France	
Historic Fortified City of Carcassonne	199 7		(ii)(iv)	Cu ltu ral	France	
Strasbourg – Grande Île	198 8		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	France	
Paris, Banks of the Seine	199 1		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	France	

Cathedral of Notre-Dame, Former Abbey of Saint-Rémi and Palace of Tau, Reims	1991		(i)(ii)(vi)	Cultural	France	
Bourges Cathedral	1992		(i)(iv)	Cultural	France	
Canal du Midi	1996		(i)(ii)(iv)(vi)	Cultural	France	
Routes of Santiago de Compostela in France	1998		(ii)(iv)(vi)	Cultural	France	
Historic Site of Lyons	1998		(ii)(iv)	Cultural	France	
Provins, Town of Medieval Fairs	2001		(ii)(iv)	Cultural	France	
Jurisdiction of Saint-Emilion	1999		(iii)(iv)	Cultural	France	
The Loire Valley between Sully-sur-Loire and Chalonnes	2000		(i)(ii)(iv)	Cultural	France	
Lagoons of New Caledonia: Reef Diversity and Associated Ecosystems	2008		(vii)(ix)(x)	Natural	France	
The Causses and the Cévennes, Mediterranean agro-pastoral Cultural Landscape	2011		(iii)(v)	Cultural	France	
Le Havre, the City Rebuilt by Auguste Perret	2005		(ii)(iv)	Cultural	France	
Bordeaux, Port of the Moon	2007		(ii)(iv)	Cultural	France	
Fortifications of Vauban	2008		(i)(ii)(iv)	Cultural	France	
Pitons, cirques and remparts of Reunion Island	2010		(vii)(x)	Natural	France	
Episcopal City of Albi	2010		(iv)(v)	Cultural	France	
Nord-Pas de Calais Mining Basin	2012		(ii)(iv)(vi)	Cultural	France	
The Climats, terroirs of Burgundy	201		(iii)(v)	Cultural	France	

	5			ltu ral		
Decorated Cave of Pont d'Arc, known as Grotte Chauvet-Pont d'Arc, Ard?che	201 4		(i)(iii)	Cu ltu ral	France	
Champagne Hillsides, Houses and Cellars	201 5		(iii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	France	
Ecosystem and Relict Cultural Landscape of Lop?-Okanda	200 7		(iii)(iv) (ix)(x)	Mi xe d	Gabon	
Kunta Kinteh Island and Related Sites	200 3		(iii)(vi)	Cu ltu ral	Gambia	
Historical Monuments of Mtskheta	199 4	Y 2009	(iii)(iv)	Cu ltu ral	Georgia	
Upper Svaneti	199 6		(iv)(v)	Cu ltu ral	Georgia	
Bagrati Cathedral and Gelati Monastery	199 4	Y 2010	(iv)	Cu ltu ral	Georgia	
Aachen Cathedral	197 8		(i)(ii)(i v)(vi)	Cu ltu ral	Germany	
Speyer Cathedral	198 1		(ii)	Cu ltu ral	Germany	
W?rzburg Residence with the Court Gardens and Residence Square	198 1		(i)(iv)	Cu ltu ral	Germany	
St Mary's Cathedral and St Michael's Church at Hildesheim	198 5		(i)(ii)(i ii)	Cu ltu ral	Germany	
Pilgrimage Church of Wies	198 3		(i)(iii)	Cu ltu ral	Germany	
Hanseatic City of L?beck	198 7		(iv)	Cu ltu ral	Germany	
Castles of Augustusburg and Falkenlust at Br?hl	198 4		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Germany	
Cologne Cathedral	199 6	P 2004- 2006	(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	Germany	
Roman Monuments, Cathedral of St Peter and Church of Our Lady in Trier	198 6		(i)(iii)(iv)(vi)	Cu ltu ral	Germany	
Abbey and Altenm?nster of Lorsch	199		(iii)(iv)	Cu	Germany	

	1)	Cultural		
Palaces and Parks of Potsdam and Berlin	1990	(i)(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Garden Kingdom of Dessau-Wörlitz	2000	(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Collegiate Church, Castle and Old Town of Quedlinburg	1994	(iv)	Cultural	Germany	
Maulbronn Monastery Complex	1993	(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Mines of Rammelsberg, Historic Town of Goslar and Upper Harz Water Management System	1992	(i)(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Town of Bamberg	1993	(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Völklingen Ironworks	1994	(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Messel Pit Fossil Site	1995	(viii)	Natural	Germany	
Bauhaus and its Sites in Weimar and Dessau	1996	(ii)(iv)(vi)	Cultural	Germany	
Luther Memorials in Eisleben and Wittenberg	1996	(iv)(vi)	Cultural	Germany	
Classical Weimar	1998	(iii)(vi)	Cultural	Germany	
Museumsinsel (Museum Island), Berlin	1999	(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Wartburg Castle	1999	(iii)(vi)	Cultural	Germany	
Monastic Island of Reichenau	2000	(iii)(iv)(vi)	Cultural	Germany	
Zollverein Coal Mine Industrial Complex in Essen	2001	(ii)(iii)	Cultural	Germany	
Upper Middle Rhine Valley	2002	(ii)(iv)(v)	Cultural	Germany	

Historic Centres of Stralsund and Wismar	2002		(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Town Hall and Roland on the Marketplace of Bremen	2004		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Germany	
Old town of Regensburg with Stadtamhof	2006		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Germany	
Berlin Modernism Housing Estates	2008		(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Fagus Factory in Alfeld	2011		(ii)(iv)	Cultural	Germany	
Margravial Opera House Bayreuth	2012		(i)(iv)	Cultural	Germany	
Bergpark Wilhelmshöhe	2013		(iii)(iv)	Cultural	Germany	
Carolingian Westwerk and Civitas Corvey	2014		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Germany	
Speicherstadt and Kontorhaus District with Chilehaus	2015		(iv)	Cultural	Germany	
Forts and Castles, Volta, Greater Accra, Central and Western Regions	1979		(vi)	Cultural	Ghana	
Asante Traditional Buildings	1980		(v)	Cultural	Ghana	
Temple of Apollo Epicurius at Bassae	1986		(i)(ii)(iii)	Cultural	Greece	
Archaeological Site of Delphi	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Acropolis, Athens	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Mount Athos	1988		(i)(ii)(iii)(v)(vi)(vii)	Mixed	Greece	
Meteora	1988		(i)(ii)(iii)(v)(vi)(vii)	Mixed	Greece	
Paleochristian and Byzantine Monuments of Thessalonika	1988		(i)(ii)(iii)(v)	Cultural	Greece	

Sanctuary of Asklepios at Epidaurus	1988		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Medieval City of Rhodes	1988		(ii)(iv)(v)	Cultural	Greece	
Archaeological Site of Mystras	1989		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Greece	
Archaeological Site of Olympia	1989		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Delos	1990		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Monasteries of Daphni, Hosios Loukas and Nea Moni of Chios	1990		(i)(iv)	Cultural	Greece	
Pythagoreion and Heraion of Samos	1992		(ii)(iii)	Cultural	Greece	
Archaeological Site of Aigai (modern name Vergina)	1996		(i)(iii)	Cultural	Greece	
Archaeological Sites of Mycenae and Tiryns	1999		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
The Historic Centre (Chor?) with the Monastery of Saint-John the Theologian and the Cave of the Apocalypse on the Island of P?tmos	1999		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Greece	
Old Town of Corfu	2007		(iv)	Cultural	Greece	
Archaeological Site of Philippi	2016		(iii)(iv)	Cultural	Greece	
Tikal National Park	1979		(i)(iii)(iv)(ix)(x)	Mixed	Guatemala	
Antigua Guatemala	1979		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Guatemala	
Archaeological Park and Ruins of Quirigua	1981		(i)(ii)(iv)	Cultural	Guatemala	
National History Park – Citadel, Sans Souci, Ramiers	1982		(iv)(vi)	Cultural	Haiti	
Vatican City	1984		(i)(ii)(iv)(vi)	Cultural	Holy See	

				ral		
Maya Site of Copan	1980		(iv)(vi)	Cultural	Honduras	
R?o Pl?tano Biosphere Reserve	1982	Y 2011 P 1996- 2007	(vii)(vii)(ix)(x)	Natural	Honduras	
Budapest, including the Banks of the Danube, the Buda Castle Quarter and Andr?ssy Avenue	1987		(ii)(iv)	Cultural	Hungary	
Old Village of Holl?k? and its Surroundings	1987		(v)	Cultural	Hungary	
Hortob?gy National Park - the <i>Pusztai</i>	1999		(iv)(v)	Cultural	Hungary	
Millenary Benedictine Abbey of Pannonhalma and its Natural Environment	1996		(iv)(vi)	Cultural	Hungary	
Early Christian Necropolis of P?cs (Sopianae)	2000		(iii)(iv)	Cultural	Hungary	
Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape	2002		(iii)(v)	Cultural	Hungary	
?ingvellir National Park	2004		(iii)(vi)	Cultural	Iceland	
Surtsey	2008		(ix)	Natural	Iceland	
Red Fort Complex	2007		(ii)(iii)(vi)	Cultural	India	
Humayun's Tomb, Delhi	1993		(ii)(iv)	Cultural	India	
Qutb Minar and its Monuments, Delhi	1993		(iv)	Cultural	India	
Churches and Convents of Goa	1986		(ii)(iv)(vi)	Cultural	India	
Group of Monuments at Pattadakal	1987		(iii)(iv)	Cultural	India	
Khajuraho Group of Monuments	1986		(i)(iii)	Cultural	India	

				ral		
Group of Monuments at Hampi	1986	P 1999-2006	(i)(iii)(iv)	Cultural	India	
Ajanta Caves	1983		(i)(ii)(ii)(vi)	Cultural	India	
Ellora Caves	1983		(i)(iii)(vi)	Cultural	India	
Elephanta Caves	1987		(i)(iii)	Cultural	India	
Sun Temple, Konark	1984		(i)(iii)(vi)	Cultural	India	
Hill Forts of Rajasthan	2013		(ii)(iii)	Cultural	India	
Group of Monuments at Mahabalipuram	1984		(i)(ii)(ii)(vi)	Cultural	India	
Great Living Chola Temples	1987		(ii)(iii)	Cultural	India	
Agra Fort	1983		(iii)	Cultural	India	
Taj Mahal	1983		(i)	Cultural	India	
Fatehpur Sikri	1986		(ii)(iii)(iv)	Cultural	India	
Nanda Devi and Valley of Flowers National Parks	1988		(vii)(x)	Natural	India	
Kaziranga National Park	1985		(ix)(x)	Natural	India	
Manas Wildlife Sanctuary	1985	Y 1992-2011	(vii)(ix)(x)	Natural	India	
Keoladeo National Park	1985		(x)	Natural	India	

Sundarbans National Park	1987		(ix)(x)	Natural	India	
Buddhist Monuments at Sanchi	1989		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	India	
Rani-ki-Vav (the Queen's Stepwell) at Patan, Gujarat	2014		(i)(iv)	Cultural	India	
Rock Shelters of Bhimbetka	2003		(iii)(v)	Cultural	India	
Mountain Railways of India	1999		(ii)(iv)	Cultural	India	
Chhatrapati Shivaji Terminus (formerly Victoria Terminus)	2004		(ii)(iv)	Cultural	India	
Mahabodhi Temple Complex at Bodh Gaya	2002		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	India	
Champaner-Pavagadh Archaeological Park	2004		(iii)(iv)(v)(vi)	Cultural	India	
The Jantar Mantar, Jaipur	2010		(iii)(iv)	Cultural	India	
Western Ghats	2012		(ix)(x)	Natural	India	
Great Himalayan National Park Conservation Area	2014		(x)	Natural	India	
Archaeological Site of Nalanda <i>Mahavihara</i> (Nalanda University) at Nalanda, Bihar	2016		(iv)(vi)	Cultural	India	
Khangchendzonga National Park	2016		(iii)(vi)(vii)(x)	Mixed	India	
Borobudur Temple Compounds	1991		(i)(ii)(vi)	Cultural	Indonesia	
Sangiran Early Man Site	1996		(iii)(vi)	Cultural	Indonesia	
Ujung Kulon National Park	1991		(vii)(x)	Natural	Indonesia	

				al		
Komodo National Park	1991		(vii)(x)	Natural	Indonesia	
Prambanan Temple Compounds	1991		(i)(iv)	Cultural	Indonesia	
Lorentz National Park	1999		(viii)(ix)(x)	Natural	Indonesia	
Tropical Rainforest Heritage of Sumatra	2004		(vii)(ix)(x)	Natural	Indonesia	
Cultural Landscape of Bali Province: the Subak System as a Manifestation of the Tri Hita Karana Philosophy	2012		(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	Indonesia	
Tchogha Zanbil	1979		(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Persepolis	1979		(i)(iii)(vi)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Meidan Emam, Esfahan	1979		(i)(v)(vi)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Takht-e Soleyman	2003		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Pasargadae	2004		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Soltaniyeh	2005		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Bam and its Cultural Landscape	2004		(ii)(iii)(iv)(v)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Bisotun	2006	0	(ii)(iii)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Armenian Monastic Ensembles of Iran	2008		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Shushtar Historical Hydraulic System	2009		(i)(ii)(v)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	

Sheikh Safi al-din Kh?neg?h and Shrine Ensemble in Ardabil	2010		(i)(ii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Tabriz Historic Bazaar Complex	2010		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
The Persian Garden	2011		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Masjed-e J?m? of Isfahan	2012		(ii)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Gonbad-e Q?bus	2012		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Golestan Palace	2013		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Cultural Landscape of Maymand	2015		(v)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Susa	2015		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Shahr-i Sokhta	2014		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Lut Desert	2016		(vii)(viii)	Natural	Iran (Islamic Republic of)	
The Persian Qanat	2016		(iii)(iv)	Cultural	Iran (Islamic Republic of)	
Samarra Archaeological City	2007	Y 2007	(ii)(iii)(iv)	Cultural	Iraq	
Hatra	1985		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Iraq	
Ashur (Qal'at Sherqat)	2003	Y 2003	(iii)(iv)	Cultural	Iraq	
Erbil Citadel	2014		(iv)	Cultural	Iraq	
The Ahwar of Southern Iraq: Refuge of Biodiversity and the Relict Landscape of the Mesopotamian Cities	2016		(iii)(v)(ix)(x)	Mixed	Iraq	
Br? na B?inne - Archaeological Ensemble of the Bend of the Boyne	1993		(i)(iii)(iv)	Cultural	Ireland	

				ral		
Sceilg Mhich?l	199 6		(iii)(iv)	Cu ltu ral	Ireland	
Masada	200 1		(iii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Israel	
Old City of Acre	200 1		(ii)(iii) (v)	Cu ltu ral	Israel	
White City of Tel-Aviv -- the Modern Movement	200 3		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Israel	
Incense Route - Desert Cities in the Negev	200 5		(iii)(v)	Cu ltu ral	Israel	
Biblical Tels - Megiddo, Hazor, Beer Sheba	200 5		(ii)(iii) (iv)(vi)	Cu ltu ral	Israel	
Bah?'i Holy Places in Haifa and the Western Galilee	200 8		(iii)(vi)	Cu ltu ral	Israel	
Caves of Maresha and Bet-Guvrin in the Judean Lowlands as a Microcosm of the Land of the Caves	201 4		(v)	Cu ltu ral	Israel	
Sites of Human Evolution at Mount Carmel: The Nahal Me'arot / Wadi el-Mughara Caves	201 2		(iii)(v)	Cu ltu ral	Israel	
Necropolis of Bet She'arim: A Landmark of Jewish Renewal	201 5		(ii)(iii)	Cu ltu ral	Israel	
Church and Dominican Convent of Santa Maria delle Grazie with "The Last Supper" by Leonardo da Vinci	198 0		(i)(ii)	Cu ltu ral	Italy	
Rock Drawings in Valcamonica	197 9		(iii)(vi)	Cu ltu ral	Italy	
Historic Centre of Florence	198 2		(i)(ii)(i) ii)(iv)(vi)	Cu ltu ral	Italy	
Medici Villas and Gardens in Tuscany	201 3		(ii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Italy	
Venice and its Lagoon	198 7		(i)(ii)(i) ii)(iv)(v)(vi)	Cu ltu ral	Italy	
Piazza del Duomo, Pisa	198 7		(i)(ii)(i) v)(vi)	Cu ltu ral	Italy	
Castel del Monte	199 6		(i)(ii)(i) ii)	Cu ltu	Italy	

				ral		
18th-Century Royal Palace at Caserta with the Park, the Aqueduct of Vanvitelli, and the San Leucio Complex	1997		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Historic Centre of San Gimignano	1990		(i)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
The Sassi and the Park of the Rupestrian Churches of Matera	1993		(iii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
City of Vicenza and the Palladian Villas of the Veneto	1994		(i)(ii)	Cultural	Italy	
Historic Centre of Siena	1995		(i)(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Historic Centre of Naples	1995		(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Crespi d'Adda	1995		(iv)(v)	Cultural	Italy	
Ferrara, City of the Renaissance, and its Po Delta	1995		(ii)(iii)(iv)(v)(vi)	Cultural	Italy	
The Trulli of Alberobello	1996		(iii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
Early Christian Monuments of Ravenna	1996		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Historic Centre of the City of Pienza	1996		(i)(ii)(iv)	Cultural	Italy	
City of Verona	2000		(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Residences of the Royal House of Savoy	1997		(i)(ii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
Botanical Garden (Orto Botanico), Padua	1997		(ii)(iii)	Cultural	Italy	
Archaeological Area and the Patriarchal Basilica of Aquileia	1998		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Italy	
Portovenere, Cinque Terre, and the Islands (Palmaria, Tino and Tinetto)	1997		(ii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
Cathedral, Torre Civica and Piazza Grande, Modena	1997		(i)(ii)(iv)	Cultural	Italy	

				ral		
Historic Centre of Urbino	1998		(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Archaeological Areas of Pompei, Herculaneum and Torre Annunziata	1997		(iii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
Costiera Amalfitana	1997		(ii)(iv)(v)	Cultural	Italy	
Archaeological Area of Agrigento	1997		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Villa Romana del Casale	1997		(i)(ii)(iii)	Cultural	Italy	
Su Nuraxi di Barumini	1997		(i)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Cilento and Vallo di Diano National Park with the Archeological Sites of Paestum and Velia, and the Certosa di Padula	1998		(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Villa Adriana (Tivoli)	1999		(i)(ii)(iii)	Cultural	Italy	
Isole Eolie (Aeolian Islands)	2000		(viii)	Natural	Italy	
Assisi, the Basilica of San Francesco and Other Franciscan Sites	2000		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Italy	
Late Baroque Towns of the Val di Noto (South-Eastern Sicily)	2002		(i)(ii)(iii)(v)(v)	Cultural	Italy	
Villa d'Este, Tivoli	2001		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Italy	
Val d'Orcia	2004		(iv)(vi)	Cultural	Italy	
<l>Sacri Monti</l> of Piedmont and Lombardy	2003		(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Etruscan Necropolises of Cerveteri and Tarquinia	2004		(i)(iii)(iv)	Cultural	Italy	
Syracuse and the Rocky Necropolis of Pantalica	2005		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Italy	

Genoa: <i>Le Strade Nuove</i> and the system of the<i> Palazzi dei Rolli</i>	2006	0	(ii)(iv)	Cultural	Italy	
The Dolomites	2009		(vii)(vii)	Natural	Italy	
Mantua and Sabbioneta	2008		(ii)(iii)	Cultural	Italy	
Longobards in Italy. Places of the Power (568-774 A.D.)	2011		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Italy	
Vineyard Landscape of Piedmont: Langhe-Roero and Monferrato	2014		(iii)(v)	Cultural	Italy	
Mount Etna	2013		(viii)	Natural	Italy	
Arab-Norman Palermo and the Cathedral Churches of Cefal? and Monreale	2015		(ii)(iv)	Cultural	Italy	
Blue and John Crow Mountains	2015		(iii)(vi)(x)	Mixed	Jamaica	
Buddhist Monuments in the Horyu-ji Area	1993		(i)(ii)(iv)(vi)	Cultural	Japan	
Himeji-jo	1993		(i)(iv)	Cultural	Japan	
Yakushima	1993		(vii)(ix)	Natural	Japan	
Shirakami-Sanchi	1993		(ix)	Natural	Japan	
Historic Monuments of Ancient Kyoto (Kyoto, Uji and Otsu Cities)	1994		(ii)(iv)	Cultural	Japan	
Historic Villages of Shirakawa-go and Gokayama	1995		(iv)(v)	Cultural	Japan	
Hiroshima Peace Memorial (Genbaku Dome)	1996		(vi)	Cultural	Japan	
Itsukushima Shinto Shrine	1996		(i)(ii)(iv)(vi)	Cultural	Japan	

				ral		
Historic Monuments of Ancient Nara	1998		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Japan	
Shrines and Temples of Nikko	1999		(i)(iv)(vi)	Cultural	Japan	
Gusuku Sites and Related Properties of the Kingdom of Ryukyu	2000		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Japan	
Sacred Sites and Pilgrimage Routes in the Kii Mountain Range	2004		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Japan	
Shiretoko	2005		(ix)(x)	Natural	Japan	
Iwami Ginzan Silver Mine and its Cultural Landscape	2007		(ii)(iii)(v)	Cultural	Japan	
Hiraizumi – Temples, Gardens and Archaeological Sites Representing the Buddhist Pure Land	2011		(ii)(vi)	Cultural	Japan	
Ogasawara Islands	2011		(ix)	Natural	Japan	
Fujisan, sacred place and source of artistic inspiration	2013		(iii)(vi)	Cultural	Japan	
Tomioka Silk Mill and Related Sites	2014		(ii)(iv)	Cultural	Japan	
Sites of Japan's Meiji Industrial Revolution: Iron and Steel, Shipbuilding and Coal Mining	2015		(ii)(iv)	Cultural	Japan	
Old City of Jerusalem and its Walls	1981	Y 1982	(ii)(iii)(vi)	Cultural	Jerusalem (Site proposed by Jordan)	
Petra	1985		(i)(iii)(iv)	Cultural	Jordan	
Quseir Amra	1985		(i)(iii)(iv)	Cultural	Jordan	
Um er-Rasas (Kastrom Mefa'a)	2004		(i)(iv)(vi)	Cultural	Jordan	
Wadi Rum Protected Area	2011		(iii)(v)(vii)	Mixed	Jordan	

Baptism Site "Bethany Beyond the Jordan" (Al-Maghtas)	2015		(iii)(vi)	Cultural	Jordan	
Saryarka – Steppe and Lakes of Northern Kazakhstan	2008		(ix)(x)	Natural	Kazakhstan	
Mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi	2003		(i)(iii)(iv)	Cultural	Kazakhstan	
Petroglyphs within the Archaeological Landscape of Tamgaly	2004		(iii)	Cultural	Kazakhstan	
Mount Kenya National Park/Natural Forest	1997		(vii)(ix)	Natural	Kenya	
Lake Turkana National Parks	1997		(viii)(x)	Natural	Kenya	
Lamu Old Town	2001		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Kenya	
Kenya Lake System in the Great Rift Valley	2011		(vii)(ix)(x)	Natural	Kenya	
Sacred Mijikenda Kaya Forests	2008		(iii)(v)(vi)	Cultural	Kenya	
Fort Jesus, Mombasa	2011		(ii)(v)	Cultural	Kenya	
Phoenix Islands Protected Area	2010		(vii)(ix)	Natural	Kiribati	
Sulaiman-Too Sacred Mountain	2009		(iii)(vi)	Cultural	Kyrgyzstan	
Town of Luang Prabang	1995		(ii)(iv)(v)	Cultural	Lao People's Democratic Republic	
Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Champasak Cultural Landscape	2001		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Lao People's Democratic Republic	
Historic Centre of Riga	1997		(i)(ii)	Cultural	Latvia	
Anjar	198		(iii)(iv)	Cu	Lebanon	

	4)	ltu ral		
Baalbek	198 4	(i)(iv)	Cu ltu ral	Lebanon	
Byblos	198 4	(iii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Lebanon	
Tyre	198 4	(iii)(vi))	Cu ltu ral	Lebanon	
Ouadi Qadisha (the Holy Valley) and the Forest of the Cedars of God (Horsh Arz el-Rab)	199 8	(iii)(iv))	Cu ltu ral	Lebanon	
Archaeological Site of Leptis Magna	198 2	(i)(ii)(i ii)	Cu ltu ral	Libya	
Archaeological Site of Sabratha	198 2	(iii)	Cu ltu ral	Libya	
Archaeological Site of Cyrene	198 2	(ii)(iii) (vi)	Cu ltu ral	Libya	
Rock-Art Sites of Tadrart Acacus	198 5	(iii)	Cu ltu ral	Libya	
Old Town of Ghadam?s	198 6	(v)	Cu ltu ral	Libya	
Vilnius Historic Centre	199 4	(ii)(iv)	Cu ltu ral	Lithuania	
Kernav? Archaeological Site (Cultural Reserve of Kernav?)	200 4	(iii)(iv))	Cu ltu ral	Lithuania	
City of Luxembourg: its Old Quarters and Fortifications	199 4	(iv)	Cu ltu ral	Luxembo urg	
Tsingy de Bemaraha Strict Nature Reserve	199 0	(vii)(x))	N at ur al	Madagas car	
Royal Hill of Ambohimanga	200 1	(iii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Madagas car	
Rainforests of the Atsinanana	200 7	(ix)(x)	N at ur al	Madagas car	
Lake Malawi National Park	198 4	(vii)(ix) (x)	N at	Malawi	

				ur al		
Chongoni Rock-Art Area	2006		(iii)(vi)	Cultural	Malawi	
Kinabalu Park	2000		(ix)(x)	Natural	Malaysia	
Gunung Mulu National Park	2000		(vii)(vii)(ix)(x)	Natural	Malaysia	
Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca	2008		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Malaysia	
Archaeological Heritage of the Lenggong Valley	2012		(iii)(iv)	Cultural	Malaysia	
Old Towns of Djenné	1988		(iii)(iv)	Cultural	Mali	
Timbuktu	1988	Y 2012 P 1990- 2005	(ii)(iv)(v)	Cultural	Mali	
Cliff of Bandiagara (Land of the Dogons)	1989		(v)(vii)	Mixed	Mali	
Tomb of Askia	2004	Y 2012	(ii)(iii)(iv)	Cultural	Mali	
Ġal Saflieni Hypogeum	1980		(iii)	Cultural	Malta	
City of Valletta	1980		(i)(vi)	Cultural	Malta	
Megalithic Temples of Malta	1980		(iv)	Cultural	Malta	
Bikini Atoll Nuclear Test Site	2010		(iv)(vi)	Cultural	Marshall Islands	
Banc d'Arguin National Park	1989		(ix)(x)	Natural	Mauritania	
Ancient <i>Ksour</i> of Ouadane, Chinguetti, Tichitt and Oualata	1996		(iii)(iv)(v)	Cultural	Mauritania	

				ral		
Aapravasi Ghat	2006		(vi)	Cultural	Mauritius	
Le Morne Cultural Landscape	2008		(iii)(vi)	Cultural	Mauritius	
Sian Ka'an	1987		(vii)(x)	Natural	Mexico	
Pre-Hispanic City and National Park of Palenque	1987		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Centre of Mexico City and Xochimilco	1987		(ii)(iii)(iv)(v)	Cultural	Mexico	
Pre-Hispanic City of Teotihuacan	1987		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Mexico	
Historic Centre of Oaxaca and Archaeological Site of Monte Albán	1987		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Centre of Puebla	1987		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Town of Guanajuato and Adjacent Mines	1988		(i)(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	Mexico	
Pre-Hispanic City of Chichen-Itza	1988		(i)(ii)(iii)	Cultural	Mexico	
Whale Sanctuary of El Vizcaino	1993		(x)	Natural	Mexico	
Archaeological Zone of Paquimé, Casas Grandes	1998		(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Centre of Morelia	1991		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Mexico	
El Tajin, Pre-Hispanic City	1992		(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Centre of Zacatecas	1993		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Earliest 16th-Century Monasteries on the Slopes of Popocatepetl	1994		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	

Rock Paintings of the Sierra de San Francisco	1993		(i)(iii)	Cultural	Mexico	
Pre-Hispanic Town of Uxmal	1996		(i)(ii)(iii)	Cultural	Mexico	
Historic Monuments Zone of Querétaro	1996		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Hospicio Cabañas, Guadalajara	1997		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Monuments Zone of Tlacotalpan	1998		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Historic Fortified Town of Campeche	1999		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Archaeological Monuments Zone of Xochicalco	1999		(iii)(iv)	Cultural	Mexico	
Ancient Maya City and Protected Tropical Forests of Calakmul, Campeche	2002		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)(ix)(x)	Mixed	Mexico	
Franciscan Missions in the Sierra Gorda of Querétaro	2003		(ii)(iii)	Cultural	Mexico	
Luis Barragán House and Studio	2004		(i)(ii)	Cultural	Mexico	
Islands and Protected Areas of the Gulf of California	2005		(vii)(ix)(x)	Natural	Mexico	
Agave Landscape and Ancient Industrial Facilities of Tequila	2006		(ii)(iv)(v)(vi)	Cultural	Mexico	
Central University City Campus of the Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM)	2007		(i)(ii)(iii)(v)	Cultural	Mexico	
Protective town of San Miguel and the Sanctuary of Jesús Nazareno de Atotonilco	2008		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Monarch Butterfly Biosphere Reserve	2008		(vii)	Natural	Mexico	
Camino Real de Tierra Adentro	2010		(ii)(iv)	Cultural	Mexico	

Prehistoric Caves of Yagul and Mitla in the Central Valley of Oaxaca	2010		(iii)	Cultural	Mexico	
El Pinacate and Gran Desierto de Altar Biosphere Reserve	2013		(vii)(vi)(ii)(x)	Natural	Mexico	
Aqueduct of Padre Tembleque Hydraulic System	2015		(i)(ii)(iv)	Cultural	Mexico	
Archipi?lago de Revillagigedo	2016		(vii)(ix)(x)	Natural	Mexico	
Nan Madol: Ceremonial Centre of Eastern Micronesia	2016		(i)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Micronesia (Federated States of)	
Orkhon Valley Cultural Landscape	2004		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Mongolia	
Petroglyphic Complexes of the Mongolian Altai	2011		(iii)	Cultural	Mongolia	
Great Burkhan Khaldun Mountain and its surrounding sacred landscape	2015		(iv)(vi)	Cultural	Mongolia	
Durmitor National Park	1980		(vii)(vi)(ii)(x)	Natural	Montenegro	
Natural and Culturo-Historical Region of Kotor	1979	P 1979-2003	(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Montenegro	
Medina of Fez	1981		(ii)(v)	Cultural	Morocco	
Medina of Marrakesh	1985		(i)(ii)(iv)(v)	Cultural	Morocco	
Ksar of Ait-Ben-Haddou	1987		(iv)(v)	Cultural	Morocco	
Medina of Essaouira (formerly Mogador)	2001		(ii)(iv)	Cultural	Morocco	
Historic City of Meknes	1996		(iv)	Cultural	Morocco	
Archaeological Site of Volubilis	1997		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Morocco	

Medina of T?ouan (formerly known as Titawin)	1997		(ii)(iv)(v)	Cultural	Morocco	
Portuguese City of Mazagan (El Jadida)	2004		(ii)(iv)	Cultural	Morocco	
Rabat, Modern Capital and Historic City: a Shared Heritage	2012		(ii)(iv)	Cultural	Morocco	
Island of Mozambique	1991		(iv)(vi)	Cultural	Mozambique	
Pyu Ancient Cities	2014		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Myanmar	
Twyfelfontein or /Ui-//aes	2007		(iii)(v)	Cultural	Namibia	
Namib Sand Sea	2013		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	Namibia	
Sagarmatha National Park	1979		(vii)	Natural	Nepal	
Kathmandu Valley	1979	P 2003-2007	(iii)(iv)(vi)	Cultural	Nepal	
Chitwan National Park	1984		(vii)(ix)(x)	Natural	Nepal	
Lumbini, the Birthplace of the Lord Buddha	1997		(iii)(vi)	Cultural	Nepal	
Schokland and Surroundings	1995		(iii)(v)	Cultural	Netherlands	
Defence Line of Amsterdam	1996		(ii)(iv)(v)	Cultural	Netherlands	
Mill Network at Kinderdijk-Elshout	1997		(i)(ii)(iv)	Cultural	Netherlands	
Historic Area of Willemstad, Inner City and Harbour, Cura?ao	1997		(ii)(iv)(v)	Cultural	Netherlands	
Ir.D.F. Woudagemaal (D.F. Wouda Steam Pumping Station)	1998		(i)(ii)(iv)	Cultural	Netherlands	

Droogmakerij de Beemster (Beemster Polder)	1999		(i)(ii)(iv)	Cultural	Netherlands	
Rietveld Schröderhuis (Rietveld Schröder House)	2000		(i)(ii)	Cultural	Netherlands	
Seventeenth-Century Canal Ring Area of Amsterdam inside the Singelgracht	2010		(i)(ii)(iv)	Cultural	Netherlands	
Van Nellefabriek	2014		(ii)(iv)	Cultural	Netherlands	
Tongariro National Park	1990		(vi)(vii)(viii)	Mixed	New Zealand	
Te Wahipounamu – South West New Zealand	1990		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	New Zealand	
New Zealand Sub-Antarctic Islands	1998		(ix)(x)	Natural	New Zealand	
Ruins of León Viejo	2000		(iii)(iv)	Cultural	Nicaragua	
León Cathedral	2011		(ii)(iv)	Cultural	Nicaragua	
Air and Ténéré Natural Reserves	1991	Y 1992	(vii)(ix)(x)	Natural	Niger	
W National Park of Niger	1996		(ix)(x)	Natural	Niger	
Historic Centre of Agadez	2013		(ii)(iii)	Cultural	Niger	
Sukur Cultural Landscape	1999		(iii)(v)(vi)	Cultural	Nigeria	
Osun-Osoḡbo Sacred Grove	2005		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Nigeria	
Røros Mining Town and the Circumference	1980		(iii)(iv)(v)	Cultural	Norway	
Urnes Stave Church	1979		(i)(ii)(iii)	Cultural	Norway	

				ral		
Bryggen	1979		(iii)	Cultural	Norway	
Rock Art of Alta	1985		(iii)	Cultural	Norway	
Vega?yan -- The Vega Archipelago	2004		(v)	Cultural	Norway	
West Norwegian Fjords – Geirangerfjord and N?r?yfjord	2005		(vii)(vii)	Natural	Norway	
Rjukan-Notodden Industrial Heritage Site	2015		(ii)(iv)	Cultural	Norway	
Bahla Fort	1987	P 1988-2004	(iv)	Cultural	Oman	
Archaeological Sites of Bat, Al-Khutm and Al-Ayn	1988		(iii)(iv)	Cultural	Oman	
Land of Frankincense	2000		(iii)(iv)	Cultural	Oman	
<i>Aflaj</i> Irrigation Systems of Oman	2006		(v)	Cultural	Oman	
Archaeological Ruins at Moenjodaro	1980		(ii)(iii)	Cultural	Pakistan	
Taxila	1980		(iii)(vi)	Cultural	Pakistan	
Buddhist Ruins of Takht-i-Bahi and Neighbouring City Remains at Sahr-i-Bahlol	1980		(iv)	Cultural	Pakistan	
Historical Monuments at Makli, Thatta	1981		(iii)	Cultural	Pakistan	
Fort and Shalamar Gardens in Lahore	1981	P 2000-2012	(i)(ii)(ii)	Cultural	Pakistan	
Rohtas Fort	1997		(ii)(iv)	Cultural	Pakistan	
Rock Islands Southern Lagoon	2012		(iii)(v)(vii)(ix)(x)	Mixed	Palau	

Birthplace of Jesus: Church of the Nativity and the Pilgrimage Route, Bethlehem	2012		(iv)(vi)	Cultural	Palestine	
Palestine: Land of Olives and Vines – Cultural Landscape of Southern Jerusalem, Battir	2014	Y 2014	(iv)(v)	Cultural	Palestine	
Fortifications on the Caribbean Side of Panama: Portobelo-San Lorenzo	1980	Y 2012	(i)(iv)	Cultural	Panama	
Darien National Park	1981		(vii)(ix)(x)	Natural	Panama	
Archaeological Site of Panamá Viejo and Historic District of Panamá	1997		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Panama	
Coiba National Park and its Special Zone of Marine Protection	2005		(ix)(x)	Natural	Panama	
Kuk Early Agricultural Site	2008		(iii)(iv)	Cultural	Papua New Guinea	
Jesuit Missions of La Santísima Trinidad de Paraná and Jesús de Tavarangue	1993		(iv)	Cultural	Paraguay	
City of Cuzco	1983		(iii)(iv)	Cultural	Peru	
Historic Sanctuary of Machu Picchu	1983		(i)(iii)(vii)(ix)	Mixed	Peru	
Chavin (Archaeological Site)	1985		(iii)	Cultural	Peru	
Huascarán National Park	1985		(vii)(viii)	Natural	Peru	
Chan Chan Archaeological Zone	1986	Y 1986	(i)(iii)	Cultural	Peru	
Manú National Park	1987		(ix)(x)	Natural	Peru	
Historic Centre of Lima	1988		(iv)	Cultural	Peru	
Rio Abiseo National Park	1990		(iii)(viii)(ix)	Mixed	Peru	

			x)	d		
Lines and Geoglyphs of Nasca and Palpa	1994		(i)(iii)(iv)	Cultural	Peru	
Historical Centre of the City of Arequipa	2000		(i)(iv)	Cultural	Peru	
Sacred City of Caral-Supe	2009		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Peru	
Historic City of Vigan	1999		(ii)(iv)	Cultural	Philippines	
Puerto-Princesa Subterranean River National Park	1999		(vii)(x)	Natural	Philippines	
Tubbataha Reefs Natural Park	1993		(vii)(ix)(x)	Natural	Philippines	
Baroque Churches of the Philippines	1993		(ii)(iv)	Cultural	Philippines	
Rice Terraces of the Philippine Cordilleras	1995	P 2001-2012	(iii)(iv)(v)	Cultural	Philippines	
Mount Hamiguitan Range Wildlife Sanctuary	2014		(x)	Natural	Philippines	
Historic Centre of Kraków	1978		(iv)	Cultural	Poland	
Historic Centre of Warsaw	1980		(ii)(vi)	Cultural	Poland	
Auschwitz Birkenau <small>German Nazi Concentration and Extermination Camp (1940-1945)</small>	1979		(vi)	Cultural	Poland	
Wieliczka and Bochnia Royal Salt Mines	1978		(iv)	Cultural	Poland	
Old City of Zamość	1992		(iv)	Cultural	Poland	
Medieval Town of Toruń	1997		(ii)(iv)	Cultural	Poland	
Castle of the Teutonic Order in Malbork	1997		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Poland	

				ral		
Kalwaria Zebrzydowska: the Mannerist Architectural and Park Landscape Complex and Pilgrimage Park	1999		(ii)(iv)	Cultural	Poland	
Wooden Churches of Southern Małopolska	2003		(iii)(iv)	Cultural	Poland	
Churches of Peace in Jawor and Żwidnica	2001		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Poland	
Centennial Hall in Wrocław	2006		(i)(ii)(iv)	Cultural	Poland	
Central Zone of the Town of Angra do Heroísmo in the Azores	1983		(iv)(vi)	Cultural	Portugal	
Monastery of the Hieronymites and Tower of Belém in Lisbon	1983		(iii)(vi)	Cultural	Portugal	
Monastery of Batalha	1983		(i)(ii)	Cultural	Portugal	
Convent of Christ in Tomar	1983		(i)(vi)	Cultural	Portugal	
Historic Centre of Évora	1986		(ii)(iv)	Cultural	Portugal	
Monastery of Alcobaça	1989		(i)(iv)	Cultural	Portugal	
Cultural Landscape of Sintra	1995		(ii)(iv)(v)	Cultural	Portugal	
Historic Centre of Oporto, Luiz I Bridge and Monastery of Serra do Pilar	1996		(iv)	Cultural	Portugal	
Laurisilva of Madeira	1999		(ix)(x)	Natural	Portugal	
Historic Centre of Guimarães	2001		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Portugal	
Alto Douro Wine Region	2001		(iii)(iv)(v)	Cultural	Portugal	
Landscape of the Pico Island Vineyard Culture	2004		(iii)(v)	Cultural	Portugal	

Garrison Border Town of Elvas and its Fortifications	2012		(iv)	Cultural	Portugal	
University of Coimbra – Alta and Sofia	2013		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Portugal	
Al Zubarah Archaeological Site	2013		(iii)(iv)(v)	Cultural	Qatar	
Seokguram Grotto and Bulguksa Temple	1995		(i)(iv)	Cultural	Republic of Korea	
Haeinsa Temple Janggyeong Panjeon, the Depositories for the <I>Tripitaka Koreana</I> Woodblocks	1995		(iv)(vi)	Cultural	Republic of Korea	
Jongmyo Shrine	1995		(iv)	Cultural	Republic of Korea	
Changdeokgung Palace Complex	1997		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Republic of Korea	
Hwaseong Fortress	1997		(ii)(iii)	Cultural	Republic of Korea	
Gyeongju Historic Areas	2000		(ii)(iii)	Cultural	Republic of Korea	
Gochang, Hwasun and Ganghwa Dolmen Sites	2000		(iii)	Cultural	Republic of Korea	
Jeju Volcanic Island and Lava Tubes	2007		(vii)(viii)	Natural	Republic of Korea	
Royal Tombs of the Joseon Dynasty	2009		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Republic of Korea	
Historic Villages of Korea: Hahoe and Yangdong	2010		(iii)(iv)	Cultural	Republic of Korea	
Namhansanseong	2014		(ii)(iv)	Cultural	Republic of Korea	
Baekje Historic Areas	2015		(ii)(iii)	Cultural	Republic of Korea	
Danube Delta	1991		(vii)(x)	Natural	Romania	
Villages with Fortified Churches in	199		(iv)	Cultural	Romania	

Transylvania	3			ltu ral		
Monastery of Horezu	199 3		(ii)	Cu ltu ral	Romania	
Churches of Moldavia	199 3		(i)(iv)	Cu ltu ral	Romania	
Historic Centre of Sighi?oara	199 9		(iii)(v)	Cu ltu ral	Romania	
Wooden Churches of Maramure?	199 9		(iv)	Cu ltu ral	Romania	
Dacian Fortresses of the Orastie Mountains	199 9		(ii)(iii) (iv)	Cu ltu ral	Romania	
Historic Centre of Saint Petersburg and Related Groups of Monuments	199 0		(i)(ii)(i v)(vi)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Kizhi Pogost	199 0		(i)(iv)(v)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Kremlin and Red Square, Moscow	199 0		(i)(ii)(i v)(vi)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Historic Monuments of Novgorod and Surroundings	199 2		(ii)(iv) (vi)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Cultural and Historic Ensemble of the Solovetsky Islands	199 2		(iv)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
White Monuments of Vladimir and Suzdal	199 2		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Church of the Ascension, Kolomenskoye	199 4		(ii)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Architectural Ensemble of the Trinity Sergius Lavra in Sergiev Posad	199 3		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Russian Federati on	
Virgin Komi Forests	199 5		(vii)(ix)	N at ur al	Russian Federati on	
Lake Baikal	199 6		(vii)(vi ii)(ix)(x)	N at ur al	Russian Federati on	
Volcanoes of Kamchatka	199 6		(vii)(vi ii)(ix)(N at	Russian Federati	

			x)	ur al	on	
Central Sikhote-Alin	2001		(x)	Natural	Russian Federation	
Golden Mountains of Altai	1998		(x)	Natural	Russian Federation	
Western Caucasus	1999		(ix)(x)	Natural	Russian Federation	
Historic and Architectural Complex of the Kazan Kremlin	2000		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Russian Federation	
Bolgar Historical and Archaeological Complex	2014		(ii)(vi)	Cultural	Russian Federation	
Ensemble of the Ferapontov Monastery	2000		(i)(iv)	Cultural	Russian Federation	
Natural System of Wrangel Island Reserve	2004		(ix)(x)	Natural	Russian Federation	
Citadel, Ancient City and Fortress Buildings of Derbent	2003		(iii)(iv)	Cultural	Russian Federation	
Ensemble of the Novodevichy Convent	2004		(i)(iv)(vi)	Cultural	Russian Federation	
Historical Centre of the City of Yaroslavl	2005		(ii)(iv)	Cultural	Russian Federation	
Putorana Plateau	2010		(vii)(ix)	Natural	Russian Federation	
Lena Pillars Nature Park	2012		(viii)	Natural	Russian Federation	
Brimstone Hill Fortress National Park	1999		(iii)(iv)	Cultural	Saint Kitts and Nevis	
Pitons Management Area	2004		(vii)(vii)	Natural	Saint Lucia	

San Marino Historic Centre and Mount Titano	2008		(iii)	Cultural	San Marino	
Al-Hijr Archaeological Site (Mad'in S'lih)	2008		(ii)(iii)	Cultural	Saudi Arabia	
At-Turaif District in ad-Dir'iyah	2010		(iv)(v)(vi)	Cultural	Saudi Arabia	
Historic Jeddah, the Gate to Makkah	2014		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Saudi Arabia	
Rock Art in the Hail Region of Saudi Arabia	2015		(i)(iii)	Cultural	Saudi Arabia	
Djoudj National Bird Sanctuary	1981	P 2000-2006 P 1984-1988	(vii)(x)	Natural	Senegal	
Island of Gorée	1978		(vi)	Cultural	Senegal	
Niokolo-Koba National Park	1981	Y 2007	(x)	Natural	Senegal	
Island of Saint-Louis	2000		(ii)(iv)	Cultural	Senegal	
Saloum Delta	2011		(iii)(iv)(v)	Cultural	Senegal	
Bassari Country: Bassari, Fula and Bedik Cultural Landscapes	2012		(iii)(v)(vi)	Cultural	Senegal	
Stari Ras and Sopoćani	1979		(i)(iii)	Cultural	Serbia	
Studenica Monastery	1986		(i)(ii)(iv)(vi)	Cultural	Serbia	
Medieval Monuments in Kosovo	2004	Y 2006	(ii)(iii)(iv)	Cultural	Serbia	
Gamzigrad-Romuliana, Palace of Galerius	2007		(iii)(iv)	Cultural	Serbia	
Aldabra Atoll	1982		(vii)(ix)(x)	Natural	Seychelles	

				ur al		
Vallée de Mai Nature Reserve	198 3		(vii)(vi ii)(ix)(x)	N at ur al	Seychelle s	
Singapore Botanic Gardens	201 5		(ii)(iv)	Cu ltu ral	Singapor e	
Historic Town of Banská Ľupčica and the Technical Monuments in its Vicinity	199 3		(iv)(v)	Cu ltu ral	Slovakia	
Levoča, Spišské Hrad and the Associated Cultural Monuments	199 3		(iv)	Cu ltu ral	Slovakia	
Vlkoláček	199 3		(iv)(v)	Cu ltu ral	Slovakia	
Bardejov Town Conservation Reserve	200 0		(iii)(iv)	Cu ltu ral	Slovakia	
Wooden Churches of the Slovak part of the Carpathian Mountain Area	200 8		(iii)(iv)	Cu ltu ral	Slovakia	
Postojna Caves	198 6		(vii)(vi ii)	N at ur al	Slovenia	
East Rennell	199 8	Y 2013	(ix)	N at ur al	Solomon Islands	
iSimangaliso Wetland Park	199 9		(vii)(ix) (x)	N at ur al	South Africa	
Fossil Hominid Sites of South Africa	199 9		(iii)(vi)	Cu ltu ral	South Africa	
Robben Island	199 9		(iii)(vi)	Cu ltu ral	South Africa	
Cape Floral Region Protected Areas	200 4		(ix)(x)	N at ur al	South Africa	
Mapungubwe Cultural Landscape	200 3		(ii)(iii) (iv)(v)	Cu ltu ral	South Africa	
Vredefort Dome	200 5		(viii)	N at	South Africa	

				ur al		
Richtersveld Cultural and Botanical Landscape	2007		(iv)(v)	Cu ltu ral	South Africa	
Cave of Altamira and Paleolithic Cave Art of Northern Spain	1985		(i)(iii)	Cu ltu ral	Spain	
Old Town of Segovia and its Aqueduct	1985		(i)(iii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Monuments of Oviedo and the Kingdom of the Asturias	1985		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Historic Centre of Cordoba	1984		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Alhambra, Generalife and Albayz?n, Granada	1984		(i)(iii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Burgos Cathedral	1984		(ii)(iv)(vi)	Cu ltu ral	Spain	
Monastery and Site of the Escorial, Madrid	1984		(i)(ii)(vi)	Cu ltu ral	Spain	
Works of Antoni Gaud?	1984		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Santiago de Compostela (Old Town)	1985		(i)(ii)(vi)	Cu ltu ral	Spain	
Old Town of ?vila with its Extra-Muros Churches	1985		(iii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Mudejar Architecture of Aragon	1986		(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Historic City of Toledo	1986		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Garajonay National Park	1986		(vii)(ix)	N at ur al	Spain	
Old City of Salamanca	1988		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	
Cathedral, Alc?zar and Archivo de Indias in Seville	1987		(i)(ii)(iv)	Cu ltu ral	Spain	

Old Town of C�ceres	1986		(iii)(iv)	Cultural	Spain	
Ibiza, Biodiversity and Culture	1999		(ii)(iii)(iv)(ix)(x)	Mixed	Spain	
Poblet Monastery	1991		(i)(iv)	Cultural	Spain	
Renaissance Monumental Ensembles of �beda and Baeza	2003		(ii)(iv)	Cultural	Spain	
Archaeological Ensemble of M�rida	1993		(iii)(iv)	Cultural	Spain	
Royal Monastery of Santa María de Guadalupe	1993		(iv)(vi)	Cultural	Spain	
Routes of Santiago de Compostela: Camino Franc�s and Routes of Northern Spain	1993		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Spain	
Doñana National Park	1994		(vii)(ix)(x)	Natural	Spain	
Historic Walled Town of Cuenca	1996		(ii)(v)	Cultural	Spain	
La Lonja de la Seda de Valencia	1996		(i)(iv)	Cultural	Spain	
Las M�dulas	1997		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Spain	
Palau de la Música Catalana and Hospital de Sant Pau, Barcelona	1997		(i)(ii)(iv)	Cultural	Spain	
San Millán Yuso and Suso Monasteries	1997		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Spain	
Rock Art of the Mediterranean Basin on the Iberian Peninsula	1998		(iii)	Cultural	Spain	
Archaeological Ensemble of Tàrraco	2000		(ii)(iii)	Cultural	Spain	
University and Historic Precinct of Alcal� de Henares	1998		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Spain	
San Crist�bal de La Laguna	1999		(ii)(iv)	Cultural	Spain	

				ral		
Palmeral of Elche	2000		(ii)(v)	Cultural	Spain	
Roman Walls of Lugo	2000		(iv)	Cultural	Spain	
Catalan Romanesque Churches of the Vall de Bo?	2000		(ii)(iv)	Cultural	Spain	
Archaeological Site of Atapuerca	2000		(iii)(v)	Cultural	Spain	
Aranjuez Cultural Landscape	2001		(ii)(iv)	Cultural	Spain	
Vizcaya Bridge	2006		(i)(ii)	Cultural	Spain	
Teide National Park	2007		(vii)(vii)	Natural	Spain	
Tower of Hercules	2009		(iii)	Cultural	Spain	
Cultural Landscape of the Serra de Tramuntana	2011		(ii)(iv)(v)	Cultural	Spain	
Antequera Dolmens Site	2016		(i)(iii)(iv)	Cultural	Spain	
Sacred City of Anuradhapura	1982		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Sri Lanka	
Ancient City of Polonnaruwa	1982		(i)(iii)(vi)	Cultural	Sri Lanka	
Ancient City of Sigiriya	1982		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Sri Lanka	
Sinharaja Forest Reserve	1988		(ix)(x)	Natural	Sri Lanka	
Sacred City of Kandy	1988		(iv)(vi)	Cultural	Sri Lanka	
Old Town of Galle and its Fortifications	1988		(iv)	Cultural	Sri Lanka	

Golden Temple of Dambulla	1991		(i)(vi)	Cultural	Sri Lanka	
Central Highlands of Sri Lanka	2010		(ix)(x)	Natural	Sri Lanka	
Sanganeb Marine National Park and Dungonab Bay – Mukkawar Island Marine National Park	2016		(vii)(ix)(x)	Natural	Sudan	
Gebel Barkal and the Sites of the Napatan Region	2003		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Sudan	
Archaeological Sites of the Island of Meroe	2011		(ii)(iii)(iv)(v)	Cultural	Sudan	
Historic Inner City of Paramaribo	2002		(ii)(iv)	Cultural	Suriname	
Central Suriname Nature Reserve	2000		(ix)(x)	Natural	Suriname	
Birka and Hovg?rden	1993		(iii)(iv)	Cultural	Sweden	
Engelsberg Ironworks	1993		(iv)	Cultural	Sweden	
Rock Carvings in Tanum	1994		(i)(iii)(iv)	Cultural	Sweden	
Skogskyrkog?rden	1994		(ii)(iv)	Cultural	Sweden	
Royal Domain of Drottningholm	1991		(iv)	Cultural	Sweden	
Hanseatic Town of Visby	1995		(iv)(v)	Cultural	Sweden	
Church Town of Gammelstad, Lule?	1996		(ii)(iv)(v)	Cultural	Sweden	
Laponian Area	1996		(iii)(v)(vii)(viii)(ix)	Mixed	Sweden	
Naval Port of Karlskrona	1998		(ii)(iv)	Cultural	Sweden	

Agricultural Landscape of Southern ?land	2000		(iv)(v)	Cultural	Sweden	
Mining Area of the Great Copper Mountain in Falun	2001		(ii)(iii)(v)	Cultural	Sweden	
Grimeton Radio Station, Varberg	2004		(ii)(iv)	Cultural	Sweden	
Decorated Farmhouses of H?lsingland	2012		(v)	Cultural	Sweden	
Old City of Berne	1983		(iii)	Cultural	Switzerland	
Abbey of St Gall	1983		(ii)(iv)	Cultural	Switzerland	
Benedictine Convent of St John at M?stair	1983		(iii)	Cultural	Switzerland	
Three Castles, Defensive Wall and Ramparts of the Market-Town of Bellinzona	2000		(iv)	Cultural	Switzerland	
Swiss Alps Jungfrau-Aletsch	2001		(vii)(viii)(ix)	Natural	Switzerland	
Swiss Tectonic Arena Sardona	2008		(viii)	Natural	Switzerland	
Lavaux, Vineyard Terraces	2007		(iii)(iv)(v)	Cultural	Switzerland	
La Chaux-de-Fonds / Le Locle, Watchmaking Town Planning	2009		(iv)	Cultural	Switzerland	
Ancient City of Damascus	1979		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Syrian Arab Republic	
Ancient City of Aleppo	1986		(iii)(iv)	Cultural	Syrian Arab Republic	
Ancient City of Bosra	1980		(i)(iii)(vi)	Cultural	Syrian Arab Republic	
Site of Palmyra	1980		(i)(ii)(iv)	Cultural	Syrian Arab Republic	
Crac des Chevaliers and Qal'at Salah El-Din	200		(ii)(iv)	Cultural	Syrian	

	6			ltu ral	Arab Republic	
Ancient Villages of Northern Syria	201 1	Y 2013	(iii)(iv) (v)	Cu ltu ral	Syrian Arab Republic	
Proto-urban Site of Sarazm	201 0		(ii)(iii)	Cu ltu ral	Tajikistan	
Tajik National Park (Mountains of the Pamirs)	201 3		(vii)(vi ii)	N at ur al	Tajikistan	
Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns	199 1		(i)(iii)	Cu ltu ral	Thailand	
Ban Chiang Archaeological Site	199 2		(iii)	Cu ltu ral	Thailand	
Historic City of Ayutthaya	199 1		(iii)	Cu ltu ral	Thailand	
Dong Phrayayen-Khao Yai Forest Complex	200 5		(x)	N at ur al	Thailand	
Thungyai-Huai Kha Khaeng Wildlife Sanctuaries	199 1		(vii)(ix (x)	N at ur al	Thailand	
Natural and Cultural Heritage of the Ohrid region	197 9		(i)(iii)(iv)(vii)	Mi xe d	the Former Yugoslav Republic of Macedonia	
Koutammakou, the Land of the Batammariba	200 4		(v)(vi)	Cu ltu ral	Togo	
Ichkeul National Park	198 0	P 1996- 2006	(x)	N at ur al	Tunisia	
Medina of Tunis	197 9		(ii)(iii) (v)	Cu ltu ral	Tunisia	
Archaeological Site of Carthage	197 9		(ii)(iii) (vi)	Cu ltu ral	Tunisia	
Amphitheatre of El Jem	197 9		(iv)(vi)	Cu ltu ral	Tunisia	
Punic Town of Kerkuane and its Necropolis	198 5		(iii)	Cu ltu ral	Tunisia	

Medina of Sousse	1988		(iii)(iv)(v)	Cultural	Tunisia	
Kairouan	1988		(i)(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	Tunisia	
Dougga / Thugga	1997		(ii)(iii)	Cultural	Tunisia	
Historic Areas of Istanbul	1985		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Turkey	
Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia	1985		(i)(iii)(v)(vii)	Mixed	Turkey	
Great Mosque and Hospital of Divriği	1985		(i)(iv)	Cultural	Turkey	
Hattusha: the Hittite Capital	1986		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Turkey	
Nemrut Dağı	1987		(i)(iii)(iv)	Cultural	Turkey	
Xanthos-Letoon	1988		(ii)(iii)	Cultural	Turkey	
Hierapolis-Pamukkale	1988		(iii)(iv)(vii)	Mixed	Turkey	
City of Safranbolu	1994		(ii)(iv)(v)	Cultural	Turkey	
Archaeological Site of Troy	1998		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Turkey	
Ephesus	2015		(iii)(iv)(vi)	Cultural	Turkey	
Selimiye Mosque and its Social Complex	2011		(i)(iv)	Cultural	Turkey	
Neolithic Site of Catalhöyük	2012		(iii)(iv)	Cultural	Turkey	
Bursa and Cumalıkızık: the Birth of the Ottoman Empire	2014		(i)(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	Turkey	
Pergamon and its Multi-Layered Cultural Landscape	2014		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Turkey	

Diyarbakır Fortress and Hevsel Gardens Cultural Landscape	2015		(iv)	Cultural	Turkey	
Archaeological Site of Ani	2016		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Turkey	
State Historical and Cultural Park "Ancient Merv"	1999		(ii)(iii)	Cultural	Turkmenistan	
Kunya-Urgench	2005		(ii)(iii)	Cultural	Turkmenistan	
Parthian Fortresses of Nisa	2007		(ii)(iii)	Cultural	Turkmenistan	
Bwindi Impenetrable National Park	1994		(vii)(x)	Natural	Uganda	
Rwenzori Mountains National Park	1994	P 1999-2004	(vii)(x)	Natural	Uganda	
Tombs of Buganda Kings at Kasubi	2001	Y 2010	(i)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Uganda	
Kiev: Saint-Sophia Cathedral and Related Monastic Buildings, Kiev-Pechersk Lavra	1990		(i)(ii)(iii)(iv)	Cultural	Ukraine	
L'viv – the Ensemble of the Historic Centre	1998		(ii)(v)	Cultural	Ukraine	
Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans	2011		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Ukraine	
Ancient City of Tauric Chersonese and its Chora	2013		(ii)(v)	Cultural	Ukraine	
Cultural Sites of Al Ain (Hafit, Hili, Bidaa Bint Saud and Oases Areas)	2011		(iii)(iv)(v)	Cultural	United Arab Emirates	
Giant's Causeway and Causeway Coast	1986		(vii)(vii)	Natural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	
Durham Castle and Cathedral	1986		(ii)(iv)(vi)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	
Ironbridge Gorge	1986		(i)(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	United Kingdom of Great Britain	

				ral	and Northern Ireland
Studley Royal Park including the Ruins of Fountains Abbey	1986		(i)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Stonehenge, Avebury and Associated Sites	1986		(i)(ii)(i)(ii)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Castles and Town Walls of King Edward in Gwynedd	1986		(i)(iii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
St Kilda	1986		(iii)(v)(vii)(ix)(x)	Mixed	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Blenheim Palace	1987		(ii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Palace of Westminster and Westminster Abbey including Saint Margaret's Church	1987		(i)(ii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
City of Bath	1987		(i)(ii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
New Lanark	2001		(ii)(iv)(vi)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Henderson Island	1988		(vii)(x)	Natural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Tower of London	1988		(ii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Canterbury Cathedral, St Augustine's Abbey, and St Martin's Church	1988		(i)(ii)(vi)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Heart of Neolithic Orkney	1999		(i)(ii)(iv)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Old and New Towns of Edinburgh	199		(ii)(iv)	Cu	United Kingdom

	5			ltu ral	of Great Britain and Northern Ireland
Gough and Inaccessible Islands	199 5		(vii)(x)	N at ur al	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Maritime Greenwich	199 7		(i)(ii)(i v)(vi)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Historic Town of St George and Related Fortifications, Bermuda	200 0		(iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Blaenavon Industrial Landscape	200 0		(iii)(iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Saltaire	200 1		(ii)(iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Dorset and East Devon Coast	200 1		(viii)	N at ur al	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Derwent Valley Mills	200 1		(ii)(iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Royal Botanic Gardens, Kew	200 3		(ii)(iii) (iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Liverpool – Maritime Mercantile City	200 4	Y 2012	(ii)(iii) (iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Cornwall and West Devon Mining Landscape	200 6	0	(ii)(iii) (iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Pontcysyllte Aqueduct and Canal	200 9		(i)(ii)(i v)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
The Forth Bridge	201 5		(i)(iv)	Cu ltu ral	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Gorham's Cave Complex	2016		(iii)	Cultural	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
Ngorongoro Conservation Area	1979	P 1984-1989	(iv)(vii)(viii)(ix)(x)	Mixed	United Republic of Tanzania
Ruins of Kilwa Kisiwani and Ruins of Songo Mnara	1981	P 2004-2014	(iii)	Cultural	United Republic of Tanzania
Serengeti National Park	1981		(vii)(x)	Natural	United Republic of Tanzania
Stone Town of Zanzibar	2000		(ii)(iii)(vi)	Cultural	United Republic of Tanzania
Selous Game Reserve	1982		(ix)(x)	Natural	United Republic of Tanzania
Kilimanjaro National Park	1987		(vii)	Natural	United Republic of Tanzania
Kondoa Rock-Art Sites	2006		(iii)(vi)	Cultural	United Republic of Tanzania
Mesa Verde National Park	1978		(iii)	Cultural	United States of America
Yellowstone National Park	1978	P 1995-2003	(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	United States of America
Grand Canyon National Park	1979		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	United States of America
Everglades National Park	1979	Y 2010 P 1993-2007	(viii)(ix)(x)	Natural	United States of America
Independence Hall	1979		(vi)	Cultural	United States of America
Redwood National and State Parks	1980		(vii)(ix)	Natural	United States of America

Mammoth Cave National Park	1981		(vii)(vi)(ii)(x)	Natural	United States of America
Olympic National Park	1981		(vii)(ix)	Natural	United States of America
Cahokia Mounds State Historic Site	1982		(iii)(iv)	Cultural	United States of America
Great Smoky Mountains National Park	1983		(vii)(vi)(ii)(ix)(x)	Natural	United States of America
La Fortaleza and San Juan National Historic Site in Puerto Rico	1983		(vi)	Cultural	United States of America
Statue of Liberty	1984		(i)(vi)	Cultural	United States of America
Yosemite National Park	1984		(vii)(vi)(ii)	Natural	United States of America
Chaco Culture	1987		(iii)	Cultural	United States of America
Hawaii Volcanoes National Park	1987		(viii)	Natural	United States of America
Monticello and the University of Virginia in Charlottesville	1987		(i)(iv)(vi)	Cultural	United States of America
Taos Pueblo	1992		(iv)	Cultural	United States of America
Carlsbad Caverns National Park	1995		(vii)(vi)(ii)	Natural	United States of America
Papahānaumokuākea	2010		(iii)(vi)(viii)(ix)(x)	Mixed	United States of America
Monumental Earthworks of Poverty Point	2014		(iii)	Cultural	United States of America
San Antonio Missions	2015		(ii)	Cultural	United States of America

Historic Quarter of the City of Colonia del Sacramento	1995		(iv)	Cultural	Uruguay	
Fray Bentos Industrial Landscape	2015		(ii)(iv)	Cultural	Uruguay	
Itchan Kala	1990		(iii)(iv)(v)	Cultural	Uzbekistan	
Historic Centre of Bukhara	1993		(ii)(iv)(vi)	Cultural	Uzbekistan	
Samarkand – Crossroad of Cultures	2001		(i)(ii)(iv)	Cultural	Uzbekistan	
Historic Centre of Shakhrisyabz	2000		(iii)(iv)	Cultural	Uzbekistan	
Chief Roi Mata's Domain	2008		(iii)(v)(vi)	Cultural	Vanuatu	
Coro and its Port	1993	Y 2005	(iv)(v)	Cultural	Venezuela (Bolivarian Republic of)	
Canaima National Park	1994		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	Venezuela (Bolivarian Republic of)	
Ciudad Universitaria de Caracas	2000		(i)(iv)	Cultural	Venezuela (Bolivarian Republic of)	
Ha Long Bay	1994		(vii)(viii)	Natural	Viet Nam	
Complex of Hu? Monuments	1993		(iv)	Cultural	Viet Nam	
Hoi An Ancient Town	1999		(ii)(v)	Cultural	Viet Nam	
My Son Sanctuary	1999		(ii)(iii)	Cultural	Viet Nam	
Phong Nha-Ke Bang National Park	2003		(viii)(ix)(x)	Natural	Viet Nam	
Central Sector of the Imperial Citadel of Thang Long - Hanoi	2010		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Viet Nam	

Citadel of the Ho Dynasty	2011		(ii)(iv)	Cultural	Viet Nam	
Trang An Landscape Complex	2014		(v)(vii)(viii)	Mixed	Viet Nam	
Old Walled City of Shibam	1982		(iii)(iv)(v)	Cultural	Yemen	
Old City of Sana'a	1986		(iv)(v)(vi)	Cultural	Yemen	
Historic Town of Zabid	1993	Y 2000	(ii)(iv)(vi)	Cultural	Yemen	
Socotra Archipelago	2008		(x)	Natural	Yemen	
Mana Pools National Park, Sapi and Chewore Safari Areas	1984		(vii)(ix)(x)	Natural	Zimbabwe	
Matobo Hills	2003		(iii)(v)(vi)	Cultural	Zimbabwe	
Great Zimbabwe National Monument	1986		(i)(iii)(vi)	Cultural	Zimbabwe	
Khami Ruins National Monument	1986		(iii)(iv)	Cultural	Zimbabwe	
The Architectural Work of Le Corbusier, an Outstanding Contribution to the Modern Movement	2016		(i)(ii)(vi)	Cultural	Argentina,Belgium,France,Germany,India,Japan,Switzerland	
Qhapaq ñan, Andean Road System	2014		(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Argentina,Bolivia (Plurinational State of),Chile,Colombia,Ecuador,Peru	
Jesuit Missions of the Guaranis: San Ignacio Mini, Santa Ana, Nuestra Señora de Loreto and Santa Maria Mayor (Argentina), Ruins of Sao Miguel das Missoes (Brazil)	1983		(iv)	Cultural	Argentina,Brazil	
Prehistoric Pile dwellings around the Alps	2011		(iv)(v)	Cultural	Austria,France,Germany,Italy,Slovenia,Switzerland	

Fert? / Neusiedlersee Cultural Landscape	2001		(v)	Cultural	Austria, Hungary	
Struve Geodetic Arc	2005		(ii)(iii)(vi)	Cultural	Belarus, Estonia, Finland, Latvia, Lithuania, Norway,	
					Republic of Moldova, Russian Federation, Sweden, Ukraine	
Bia?owie?a Forest	1979		(ix)(x)	Natural	Belarus, Poland	
Belfries of Belgium and France	1999		(ii)(iv)	Cultural	Belgium, France	
Ste?ci Medieval Tombstones Graveyards	2016		(iii)(vi)	Cultural	Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Montenegro	
Sangha Trinational	2012		(ix)(x)	Natural	Cameroon, Central African Republic, Congo	
Kluane / Wrangell-St. Elias / Glacier Bay / Tatshenshini-Alsek	1979		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	Canada, United States of America	
Waterton Glacier International Peace Park	1995		(vii)(ix)	Natural	Canada, United States of America	
Silk Roads: the Routes Network of Chang'an-Tianshan Corridor	2014		(ii)(iii)(v)(vi)	Cultural	China, Kazakhstan, Kyrgyzstan	
Talamanca Range-La Amistad Reserves / La Amistad National Park	1983		(vii)(viii)(ix)(x)	Natural	Costa Rica, Panama	
Mount Nimba Strict Nature Reserve	1981	Y 1992	(ix)(x)	Natural	C?te d'Ivoire, Guinea	
Wadden Sea	2009		(viii)(ix)(x)	Natural	Denmark, Germany, Netherlands	
High Coast / Kvarken Archipelago	2000		(viii)	Natural	Finland, Sweden	

				al		
Pyr?n?es - Mont Perdu	1997		(iii)(iv)(v)(vi)(viii)	Mixed	France,Spain	
Stone Circles of Senegambia	2006		(i)(iii)	Cultural	Gambia,Senegal	
Muskauer Park / Park Mu?akowski	2004		(i)(iv)	Cultural	Germany,Poland	
Primeval Beech Forests of the Carpathians and the Ancient Beech Forests of Germany	2007		(ix)	Natural	Germany,Slovakia,Ukraine	
Frontiers of the Roman Empire	1987		(ii)(iii)(iv)	Cultural	Germany,United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	
Historic Centre of Rome, the Properties of the Holy See in that City Enjoying Extraterritorial Rights and San Paolo Fuori le Mura	1980		(i)(ii)(iii)(iv)(vi)	Cultural	Holy See,Italy	
Caves of Aggtelek Karst and Slovak Karst	1995		(viii)	Natural	Hungary,Slovakia	
Monte San Giorgio	2003		(viii)	Natural	Italy,Switzerland	
Rhaetian Railway in the Albula / Bernina Landscapes	2008		(ii)(iv)	Cultural	Italy,Switzerland	
Western Tien-Shan	2016		(x)	Natural	Kazakhstan,Kyrgyzstan,Uzbekistan	
Maloti-Drakensberg Park	2000		(i)(iii)(vii)(x)	Mixed	Lesotho, South Africa	
Curonian Spit	2000		(v)	Cultural	Lithuania,Russian Federation	
Uvs Nuur Basin	2003		(ix)(x)	Natural	Mongolia,Russian Federation	
Wooden Tserkvas of the Carpathian Region in Poland and Ukraine	2013		(iii)(iv)	Cultural	Poland,Ukraine	

Prehistoric Rock Art Sites in the C?a Valley and Siega Verde	1998		(i)(iii)	Cultural	Portugal, Spain	
Heritage of Mercury. Almad?n and Idrija	2012		(ii)(iv)	Cultural	Slovenia, Spain	
Mosi-oa-Tunya / Victoria Falls	1989		(vii)(vii)	Natural	Zambia,Zimbabwe	